

13—17 mars.

Debatter m. m.

Tisdagen den 16 mars.

Sid.

Interpellation av herr Magnusson ang. vidgad avdragsrätt vid kommunal inkomsttaxering	9
---	---

Onsdagen den 17 mars.

Svar på interpellation av herr Elofsson, Gustaf, ang. utförsäljningspriserna å bilar	10
Förslag till kommunal delegationslag m. m.	13
Televerkets investeringsbehov	25
Nedläggande av järnvägstrafiken Sölvesborg—Hörviken	26
Anslag till förvärv av billinjer	27
Om viss översyn av allmänna pensionsreglementet	38
Om förhöjning av äldre pensioner	39
Försvarskostnadernas redovisning å debetsedlarna	47
Riksbankens valuta- och penningpolitik m. m.	52
Körkortssindragning såsom påföljd för felparkeringar	70
Ändring i 9 kap. 33 § vattenlagen	72
Ändring i lagen om hyresreglering m. m.	75
Ökad forskningsverksamhet rörande barnolycksfall m. m.	83
Utredning ang. barnens förströrelseläsning m. m.	88

Samtliga avgjorda ärenden.

Onsdagen den 17 mars.

Konstitutionsutskottets memorial nr 5, ang. ändring i stadgan om ersättning för riksdagsmannauppsdragets fullgörande m. m.	13
— utlåtande nr 6, ang. förslag till kommunal delegationslag m. m. 13	

	Sid.
Statsutskottets utlåtande nr 9, ang. anslag å kapitalbudgeten: kommunikationsdepartementet	25
— nr 17, ang. utgifter å tilläggsstat II: kommunikationsdepartementet	38
— nr 37, ang. avlösning av malmfältpolisorganisationen.	38
— nr 38, ang. upptagande å riksstaten av underskottet för luftfartsfonden	38
— nr 39, ang. fortsatt disposition av vissa äldre anslag	38
— nr 40, ang. viss översyn av allmänna familjepensionsreglementet ..	38
— nr 41, ang. upphävande av beslut om införande av s. k. pensioneringsperioder för personal i civil statstjänst	39
— nr 42, ang. höjning av maximiåldern för ingående av äktenskap, medförande rätt till familjepension	39
— nr 43, ang. omprövning av vissa äldre pensioner	39
— nr 44, ang. livränta åt värnpliktige N. R. Hellströms efterlämnade maka	39
— nr 45, ang. pension, eller understöd åt vissa personer.	39
— nr 46, ang. förhöjning av äldre tjänste- och familjepensioner ..	39
Bevillningsutskottets betänkande nr 27, ang. upprättande av en konjunkturutjämningsfond för gruvhanteringen	47
— nr 28, ang. redovisning å skattsedlarna av försvarskostnadernas beräknade andel av inkomst- och förmögenhetsskatten	47
Bankoutskottets utlåtande nr 5, ang. verkställd granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning	52
— nr 6, ang. ändrad lydelse av 2 § förordningen om Svenska bostadskreditkassan och om bostadskreditföreningar m. m.	70
Första lagutskottets utlåtande nr 10, ang. utvidgning av kretsen av de tysklandssvenskar, som skola vara behöriga till hjälp från de år 1950 anvisade krigsförsäkringsmedlen	70
Andra lagutskottets utlåtande nr 11, om ändring i kungörelsen ang. förhandlingsrätt för statens tjänstemän	70
— nr 12, ang. förtydligande av bestämmelserna rörande återkallande av körkort	70
Tredje lagutskottets utlåtande nr 9, ang. ändring i 9 kap. 33 § vattenlagen	72
— nr 10, om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. lagen ang. handel med utsädesvaror	75
— nr 11, ang. ändrad lydelse av 26 § lagen om hyresreglering m. m.	75
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 8, ang. ändring av gällande bestämmelser om intagning å sjukhus av kroniskt sjuka ..	83
— nr 9, ang. ökad forsknings- och propagandaverksamhet rörande barnolycksfallen	83
— nr 10, om utredning ang. barnens och ungdomens förströelseläsning m. m.	88

Lördagen den 13 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 14.00.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Med stöd av här närslutna läkarintyg får jag vördsamt anhålla om fortsatt tjänstledighet från riksdagsgöromålen till och med innevarande vårsessions slut.

Glava Glasbruk den 11 mars 1954.

Albert Ramberg.

Riksdagsman *Albert Ramberg*, Glava, är på grund av sjukdom oförmögen deltaga i riksdagsarbetet fr. o. m. denna dag åtminstone t. o. m. vårsessionens slut.

Karlstad den 11/3 1954.

Nils Söderström.

lasarettsläkare.

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av vissa haverikostnader;

nr 117, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av vissa medelsbrister, redovisade såsom proprietalanser i försvarets civilförvaltnings räkenskaper;

nr 118, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av visst äldre reservationsanslag; och

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt statsgaranti för exportkredit m. m.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 120, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1953 vid dess trettiosjätte sammanträde fattade beslut.

Föredrogs och hänvisades till utrikesutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 114, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 10 juli 1947 (nr 511) om särskilda förmåner för vissa internationella organisationer.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 115, med förslag till lag angående ändrad lydelse av lagen den 6 juni 1925 (nr 174) om tillämplighet å vissa polismän av föreskrifter angående fjärdingsmän.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 125, angående lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 130, med förslag till förordning om ändring i militärsättningsförordningen den 2 juni 1950 (nr 261).

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 132, angående anslag för budgetåret 1954/55 till ersättning till städerna Göteborg och Malmö för vissa kostnader för folkbokföringen, m. m.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet den av herr *Aman* m. fl. väckta

motionen, nr 417, om pension åt riksdagsstenografen E. G. T. Torbiörns änka och barn.

Föredrogs och hänvisades till särskilda utskottet den av herr *Larsson, Sigfrid*, m. fl. väckta motionen, nr 418, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjerna för den framtida nykterhetspolitiken m. m.

Anmäldes att till kammaren överlämnats följande kungl. propositioner, vilka nu var för sig föredrogs och lades på bordet:

nr 107, med förslag angående löne- och pensionsförmåner för personal å försvarets reservstater;

nr 112, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 5 och 6 §§ förordningen den 2 juni 1922 (nr 260) om automobils katt, m. m.;

nr 119, med förslag till landstingslag m. m.;

nr 124, angående anslag till sinnesslövrården m. m.;

nr 126, angående bidrag till driften av anstalter för psykopatiska och nervösa barn m. m.;

nr 127, angående anslag till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m.;

nr 128, angående vissa anslag till statens bakteriologiska laboratorium m. m.;

nr 129, angående vissa anslag till vägväsendet för budgetåret 1954/55;

nr 131, angående gäldande av viss livränta;

nr 133, angående anslag till ersättning åt författare för utlåning av deras verk genom bibliotek;

nr 134, rörande ratifikation av Föränta Nationernas konvention angående flyktingars rättsliga ställning;

nr 135, angående vissa frågor rörande överläraorganisationen;

nr 136, angående vissa anslag för budgetåret 1954/55 till universitetet i Göteborg och Stockholms högskola m. m.;

nr 137, angående inrättande av ordinarie lärartjänster på försöksskolans högstadium, m. m.;

nr 138, med förslag till förordning

om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under tjänstgöring i civilt försvaret;

nr 140, angående anslag till vatten-domstolarna;

nr 143, rörande ratifikation av bosättnings- och sjöfartsavtal mellan Sverige och Frankrike; samt

nr 158, angående vissa anslag till nykterhetsvården för budgetåret 1954/55 m. m.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets memorial och utlåtande:

nr 5, med förslag till lag angående ändring i stadgan den 21 februari 1941 (nr 98) om ersättning för riksdagsmannauppsdragets fullgörande m. m.; samt

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt för kommun att uppdraga beslutanderätten i vissa frågor till sammanslutning av kommuner (kommunal delegationslag) m. m. ävensom i ämnet väckt motion;

statsutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1954/55, i vad avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1953/54, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avlösning av malmfältspolisorganisationen;

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om upptagande å riksstaten för budgetåret 1954/55 av underskottet för luftfartsfonden jämte i ämnet väckt motion;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag;

nr 40, i anledning av väckta motioner

om viss översyn av 1947 års allmänna familjepensionsreglemente;

nr 41, i anledning av väckt motion angående upphävande av beslut om införande av s. k. pensioneringsperioder för personal i civil statstjänst;

nr 42, i anledning av väckt motion angående höjning av maximiåldern för ingående av äktenskap, medförande rätt till familjepension;

nr 43, i anledning av väckta motioner angående omprövning av vissa äldre pensioner;

nr 44, i anledning av väckt motion om livränta åt värnpliktige N. R. Hellströms efterlämnade maka Ethel Hellström;

nr 45, i anledning av väckta motioner om pension eller understöd åt vissa personer; samt

nr 46, i anledning av väckta motioner angående förhöjning av äldre tjänste- och familjepensioner;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 27, i anledning av väckt motion om skyndsamt utredning och förslag rörande upprättande av en konjunkturutmättningsfond för gruvhanteringen; samt

nr 28, i anledning av väckta motioner angående redovisning å skattsedlarna av försvarskostnadernas beräknade andel av inkomst- och förmögenhetsskatten;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 5, angående verkställd granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning; samt

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 2 § förordningen den 27 mars 1953 (nr 97) om Svenska bostadskreditkassan och om bostadskreditföreningar m. m.;

första lagutskottets utlåtande nr 10, i anledning av väckt motion om utvidgning av kretsen av de tysklandssvenskar, som skola vara behöriga till hjälp från de år 1950 anvisade krigsförsäkringsmedlen;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens

yttrande över förslag till kungörelse om ändring i kungörelsen den 4 juni 1937 (nr 292) angående förhandlingsrätt för statens tjänstemän; samt

nr 12, i anledning av väckta motioner om visst förtydligande av bestämmelserna rörande återkallande av körkort;

trede lagutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av väckta motioner med förslag till lag om ändring i 9 kap. 33 § vattenlagen;

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. lagen den 14 juni 1928 (nr 289) angående handel med utsädesvaror; samt

nr 11, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 26 § lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag, m. m., dels ock motioner, som väckts i anledning av propositionen; ävensom

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 8, över motion angående viss ändring av gällande bestämmelser om intagning å sjukhus av kroniskt sjuka;

nr 9, över motion om ökad forsknings- och propagandaverksamhet rörande barnolycksfallen; samt

nr 10, över motion om viss utredning angående barnens och ungdomens förströrelseläsning, m. m.

Anmäldes och bordlades en av bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjord anmälan, att till utskottet från fullmäktige i riksbanken inkommit framställning om vissa ändringar i bankoreglementet avseende förutsättningarna och grunderna för resekostnadsersättning och traktamente till fullmäktigt m. m.

Herr LUNDQVIST (h) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Med hänsyn till ärendets omfattning tillåter jag mig hemställa, att tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 112, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 5 och 6 §§ förord-

ningen den 2 juni 1922 (nr 260) om automobilskatt, m. m., måtte utsträckas till det sammanträde, som infaller näst efter femton dagar från det propositionen kom kammaren till handa.

Denna hemställan bifölls.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 419, av herr *Lundqvist* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vidareutbildning av folkskollärare för tjänstgöring på högre skolstadiet m. m.;

nr 420, av herr *Lundqvist* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående folk- och småskollärares avlöningsförhållanden, m. m.;

nr 421, av herrarna *Aman* och *Lindahl*, i

anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i gällande bestämmelser om ersättning för tjänstgöring på obekvämt arbetstid m. m.;

nr 422, av herr *Göransson* och fru *Gärde Widemar*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjerna för den framtida nykterhetspolitiken m. m.; samt

nr 423, av herr *Aman*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjerna för den framtida nykterhetspolitiken m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 14.10.

In fidem

G. H. Berggren.

Tisdagen den 16 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Herr *Anderson, Iwar*, anmälde, att han åter infunnit sig vid riksdagen.

Justerades protokollen för den 9, 10 och 13 innevarande månad.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 107, med förslag angående löne- och pensionsförmåner för personal å försvarets reservstater.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 112, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 5 och 6 §§ förordningen den 2 juni 1922 (nr 260) om automobilskatt, m. m., hänvisades propositionen, såvitt angick dels de fyra förordningsförslagen, dels ock förslaget om bemyndigande för Kungl. Maj:t att förordna om restitution av skatt för

viss bensin, till bevillningsutskottet samt i övrigt till statsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 119, med förslag till landstingslag m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 124, angående anslag till sinnesslövrården m. m.;

nr 126, angående bidrag till driften av anstalter för psykopatiska och nervösa barn m. m.;

nr 127, angående anslag till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m.;

nr 128, angående vissa anslag till statens bakteriologiska laboratorium m. m.;

nr 129, angående vissa anslag till vägväsendet för budgetåret 1954/55;

nr 131, angående gäldande av viss livränta; och

nr 133, angående anslag till ersättning åt författare för utlåning av deras verk genom bibliotek.

Föredrogs och hänvisades till utrikesutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 134, rörande ratifikation av Förenta Nationernas konvention angående flyktingars rättsliga ställning.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 135, angående vissa frågor rörande överlärarorganisationen;

nr 136, angående vissa anslag för budgetåret 1954/55 till universitetet i Göteborg och Stockholms högskola m. m.; samt

nr 137, angående inrättande av ordinarie lärartjänster på försöksskolans högstadium, m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 138, med förslag till förordning om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under tjänstgöring i civilförsvaret.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 140, angående anslag till vattendomstolarna.

Föredrogs och hänvisades till utrikesutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 143, rörande ratifikation av bosättnings- och sjöfartsavtal mellan Sverige och Frankrike.

Föredrogs och hänvisades till särskilda utskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 158, angående vissa anslag till nykterhetsvården för budgetåret 1954/55 m. m.

Föredrogs och lades till handlingarna den av bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjorda anmälan, att till utskottet från fullmäktige i riksbanken

inkommit framställning om vissa ändringar i bankoreglementet avseende försäkringarna och grunderna för resekostnadsersättning och traktamente till fullmäktig m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 419, av herr *Lundqvist* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vidareutbildning av folkskollärare för tjänstgöring på högre skolstadier m. m.;

nr 420, av herr *Lundqvist* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående folk- och småskollärares avlösningsförhållanden, m. m.; samt

nr 421, av herrar *Aman* och *Lindahl*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i gällande bestämmelser om ersättning för tjänstgöring på obekvämt arbetstid m. m.

Föredrogs och hänvisades till särskilda utskottet nedannämnda motioner:

nr 422, av herr *Göransson* och fru *Gärde Widemar*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjerna för den framtida nykterhetspolitiken m. m.; samt

nr 423, av herr *Aman*, i samma ämne.

Föredrogs och bordlades ånyo konstitutionsutskottets memorial nr 5 och utlåtande nr 6, statsutskottets utlåtanden nr 9, 17 och 37—46, bevillningsutskottets betänkanden nr 27 och 28, bankoutskottets utlåtanden nr 5 och 6, första lagutskottets utlåtande nr 10, andra lagutskottets utlåtanden nr 11 och 12, tredje lagutskottets utlåtanden nr 9—11 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 8—10.

Anmäldes att till kammaren överlämnats följande kungl. propositioner, vilka nu var för sig föredrogs och lades på bordet:

nr 121, angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1954/55 m. m.;

nr 122, angående anslag till statens

försöksgårdar för budgetåret 1954/55 m. m.;

nr 123, angående anslag till Anskaffande av framdrivningsmaskineri för undersöknings- och bevakningsfartyget Skagerak;

nr 139, angående åtgärder till skydd för Smålands Tabergs naturvärden;

nr 141, angående anslag för budgetåret 1954/55 till bidrag till vissa skogsbrukskurser m. m.;

nr 142, angående ytterligare förlagskapital för statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader;

nr 144, med förslag till lag om moderskapshjälp m. m.;

nr 146, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av den vid förordningen den 25 maj 1941 (nr 251) om varuskatt fogade varuförteckningen;

nr 147, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 35 § lagen den 18 april 1952 (nr 167) om allmänningsskogar i Norrland och Dalarna; samt

nr 161, angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1953/54 till vissa i arbetslöshetsbekämpande syfte anordnade arbeten m. m.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 424, av herr *Damström* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1954/55 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.;

nr 425, av herr *Ohlsson, Ebbe*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till Jordbrukarungdomens förbund för budgetåret 1954/55 m. m.;

nr 426, av herr *Carlsson, Georg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjerna för den framtida nykterhetspolitiken m. m.;

nr 427, av herrar *Huss* och *Ohlon*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjerna för den framtida nykterhetspolitiken m. m.;

nr 428, av herr *De Geer* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjerna för den framtida nykterhetspolitiken m. m.;

nr 429, av herrar *De Geer* och *Osvald*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjerna för den framtida nykterhetspolitiken m. m.;

nr 430, av herr *Jonson, Jon*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjerna för den framtida nykterhetspolitiken m. m.;

nr 431, av herr *Magnusson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjerna för den framtida nykterhetspolitiken m. m.;

nr 432, av herr *Magnusson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjerna för den framtida nykterhetspolitiken m. m.;

nr 433, av herr *Bengtson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjerna för den framtida nykterhetspolitiken m. m.;

nr 434, av herrar *Lundgren* och *Magnusson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjerna för den framtida nykterhetspolitiken m. m.;

nr 435, av herr *Lundgren*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjerna för den framtida nykterhetspolitiken m. m.;

nr 436, av herrar *Lundgren* och *Svärd*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjerna för den framtida nykterhetspolitiken m. m.;

nr 437, av herr *Ohlsson, Ebbe*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjerna för den framtida nykterhetspolitiken m. m.;

nr 438, av herr *Bengtson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjerna för den framtida nykterhetspolitiken m. m.;

nr 439, av herrar *Eliasson* och *Werner*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjerna för den framtida nykterhetspolitiken m. m.;

nr 440, av herr *Svedberg, Erik*, och herr *Olsson, Erik*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjerna för den framtida nykterhetspolitiken m. m.;

nr 441, av herr *Hesselbom*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjerna för den framtida nykterhetspolitiken m. m.;

nr 442, av herr *Persson, Karl*, m. fl.,

Interpellation ang. vidgad avdragsrätt vid kommunal inkomsttaxering.

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjerna för den framtida nykterhetspolitiken m. m.;

nr 443, av herr *Persson, Karl*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 15 december 1939 (nr 887) angående tillverkning och beskattning av maldrycker, m. m.;

nr 444, av herr *Bergh*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till en upplysningskampanj i samband med övergången till en friare försäljning av rusdrycker;

nr 445, av herr *Sunne*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till aktieteckning i ett för riket gemensamt detaljhandelsbolag för rusdrycker; och

nr 446, av herr *Pettersson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till nykterhetsvården för budgetåret 1954/55 m. m.

Interpellation ang. vidgad avdragsrätt vid kommunal inkomsttaxering.

Herr **MAGNUSSON** (h) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Vid taxering till kommunal inkomstskatt äger den skattskyldige enligt 46 § kommunalskattelagen att i hemortskommunen åtnjuta avdrag från den inkomst som skall tagas till beskattning i kommunen för bl. a. periodiskt understöd, pensionsavgift och, inom vissa gränser, försäkringsavgifter (s. k. allmänt avdrag). Bland de allmänna avdragen ingår även avdrag för underskott å förvärvskälla. Sådant må dock endast åtnjutas mot inkomst, som tages till beskattning i den kommun, till vilken avdraget är att hänföra.

I hemortskommunen får den skattskyldige vidare åtnjuta ortsavdrag (48 §) och s. k. extra avdrag (50 §).

Det är ett icke ovanligt förhållande att skattskyldig har sin förvärvsverksamhet förlagd i annan kommun än hemortskommunen. Särskilt förekommer det ofta att skattskyldig driver rörelse i stad men är bosatt i kommun utanför staden. I den mån hela inkomsten i så-

dant fall härrör av rörelsen, saknar den skattskyldige möjlighet att vid taxeringen tillgodogöra sig allmänna avdrag och ortsavdrag. Hans kommunala skatt fastställs alltså icke med hänsyn till hans individuella skatteförmåga. Avvikelsen från vad som ur skatteförmågesynpunkt är att anse såsom det riktiga blir förhållandevis större ju lägre inkomsten är.

Även i de fall, då skattskyldig på grund av gällande bestämmelser icke kunnat åtnjuta avdrag för underskott å förvärvskälla av den anledningen, att hans inkomst skolat tagas till beskattning i annan kommun än där underskottet uppstått, göres ett avsteg från skatteförmågeprincipen som i många fall kan vara synnerligen kännbart för vederbörande.

Det torde icke kunna bestridas, att dessa förhållanden är ytterst otillfredsställande.

Förevarande spørsmål har varit föremål för behandling av 1944 års skattesakkunniga. I ett år 1945 avgivet betänkande (SOU 1945:35) föreslog de sakkunniga sådana ändringar i kommunalskattelagen som skulle möjliggöra en på skatteförmågan bättre grundad beskattning. De sakkunniga motiverade i huvudsak sitt förslag med åberopande av rättvisesynpunkter. Vidare erinrade de sakkunniga om att motsvarande lagstiftning i t. ex. Danmark och Norge möjliggjorde ett större hänsynstagande till den personliga skatteförmågan.

Vid remissbehandlingen av de sakkunnigas förslag bestyrktes behovet av ändrade bestämmelser i förevarande avseende. De anmärkningar som gjordes tog enbart sikte på de skattetekniska svårigheter som skulle uppstå vid en fullständig anpassning efter skatteförmågan.

Under åberopande av vad jag här anförts hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få rikta följande fråga:

Har herr statsrådet för avsikt att inom kort för riksdagen framlägga något förslag i syfte att undanröja den orättvisa, som består i att vissa skattskyldiga är berövade möjligheten att vid taxe-

Ang. utförsäljningspriserna å bilar.

ringen till kommunal inkomstskatt tillgodogöra sig allmänna avdrag och ortsavdrag?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.10.

In fidem

G. H. Berggren.

Onsdagen den 17 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Herr *Franzon* anmälde, att han åter infunnit sig vid riksdagen.

Ang. utförsäljningspriserna å bilar.

Herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet *Ericsson* hade tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr *Gustaf Elofssons* interpellation angående utförsäljningspriserna å bilar. Svaret, vilket omedelbart före sammanträdet i stencilerad form utdelats till kammarens ledamöter, finnes såsom bilaga fogat vid detta protokoll. Herr statsrådet *Ericsson* erhöll nu ordet och lämnade en kort sammanfattning av svaret.

Herr **ELOFSSON, GUSTAF** (bf):

Herr talman! Jag skall be att till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet få framföra mitt tack för det snabba svar som jag har fått på min interpellation.

Handelsministern framhåller, att tillgången på fabriksnya personbilar har varit knapp och att detta har varit orsaken till att man har hållit så höga priser, men det kan ju inte hjälpas, att man blir litet förvånad över att den stora svenska Volvofabriken strax innan bilaccisen togs bort kunde göra en avsevärd prissänkning på personbilarna.

Detta visar väl i första hand, att den marginal, som fabriken under en lång tid hade haft, varit av sådana mått, att fabriken inte ansåg sig kunna hålla den i fortsättningen. Om vi tittar på hur det ligger till i grannländerna, finner vi, att man i Danmark t. ex. kan köpa Volvobilen 1 640 kronor billigare än här i Sverige. Det kan ju vara handelspolitiska skäl som gör detta, och Volvochefen framhåller också, att man har räknat med en lägre marginal för de bilar man säljer där för att komma in på marknaden. Samtidigt framhåller han, att försäljningsorganisationerna är billigare i Danmark; det finns inga generalagenter, genom vilka vagnar säljs.

Men den största prisskillnaden ligger väl ändå på lastbilarna. Volvo säljer ju motorn och chassiet, och då debiterar fabriken ett pris av 48 700 kronor när det gäller de stora lastbilarna. Men återförsäljarna tar ett pris av 62 000 kronor. Det blir således en differens på mer än 13 000 kronor. Handelsministern säger i svaret, att han utgår från att dessa stora vagnar säljs i huvudsak till åkerier o. dyl., som kan i viss mån följa prisbildningen och på så sätt kanske tillgodogöra sig en stor rabatt. Jag vet inte vilken tilltro man kan sätta till detta, men jag har här ett urklipp ur en tidning som visar, att 15 000 kronor har kunnat lämnas i rabatt på en sådan lastbil. Huruvida denna tidningssiffra är riktig vågar jag inte säga, men Volvo har inte gjort någon anmärkning mot

uppgiften, och följaktligen får man väl utgå från att det i verkligheten förekommer sådana priser som nämnts i tidningen.

Det är självklart, att efter hand som konkurrensen ökar och det blir bättre tillgång på bilar, sänks marginalerna. Men jag hade påpekat i min interpellation, att det förekom upp till 33 procent i försäljningsvinst. Detta har förekommit, säger handelsministern, men numera är procenten nere i 25. Jag skulle bara här vilja fråga: Är det många varuslag här i landet, för vilka man får tillgripa så kraftiga procentsatser som 25, vilket här har skett och fortfarande sker?

Handelsministern säger vidare, att priskontrollnämnden vid olika tillfällen har försökt att få priserna sänkta. Man hade ett avtal om storleken av marginalerna, men efter Koreakriget uppsades avtalet, och sedan dess har det inte gått att få till stånd något avtal med branschorganisationerna. Efter vad jag kan förstå av svaret har priskontrollnämnden inte varit okunnig om de höga rabatterna. Trots detta har det ännu inte skett något ingripande, men handelsministern säger i sitt svar, att priskontrollnämnden följer utvecklingen. Jag menar att man kanske går för långsamt fram. I viss mån kan det nog sägas att priskontrollnämnden på många områden har överlevt sig själv och kanske inte utövar en så god och snabb kontroll som skulle vara önskvärd när det gäller dessa förhållanden.

Jag tror att allmänheten väntar, att en sundare prispolitik skall tillämpas inom bilmarknaden, och jag vill här poängtera, att jag med min interpellation ingalunda avsett, att de som sysslar med bilförsäljningar inte skulle få en skälig vinst på sitt arbete. Vad jag vill komma till är att man skulle hålla sig inom en skälig ram och inte vid ett tillfälle då tillgången är knapp tillämpa priser, som inte är av behovet påkallade för att kunna finansiera bilhandeln.

Särskilt när det gäller lastbilarna har man funderat ut ett sätt att få stor vinst: man köper chassiet och flaket, och

Ang. utförsäljningspriserna å bilar. sedan bygger man själv förarhytten. Volvo förklarar också i en tidningsnotis, att företaget då så sker inte har möjligheter att kontrollera vilka priser som bilhandlarna sedan tar ut. Jag tror att det skulle vara mycket tacknämligt för allmänheten, om handelsdepartementet fortast möjligt försökte få en rimlig sanering till stånd, så att inte dessa oskäliga vinster får uppkomma.

Herr statsrådet ERICSSON:

Herr talman! Herr Elofsson började sitt anförande med att säga att vissa bilpriser hade starkt reducerats helt nyligen, och detta är nog riktigt. Han tog detta som ett bevis för att man tidigare hade hållit för höga priser. Det är väl åtskilligt som tyder härpå, men själva händelsen tycker jag är ett sundhetsteciken och någonting som man skulle glädja sig åt. Vi har nu börjat få rimligare priser och sundare principer vid prissättningen.

När det gäller svenska bilföretags prissättning på exportmarknaderna vill jag inte säga annat än att jag anser, att det är tillfredställande att man i god tid sörjer för att kunna komma in på dessa marknader. Om man skall bearbeta dem, kan det hända, att man får använda olika priser, med hänsyn till de särskilda förhållandena, och jag tror inte att man generellt kan utan vidare klandra bilföretagen.

Vidare är det nog så att marginalerna i allmänhet är höga inom bilhandeln. Det beror väl på åtskilliga omständigheter. Inte minst kostar det pengar att hålla den mycket omfattande servicen och reklamen inom branschen. Den får bilköparna betala. När man dessutom har kunnat utnyttja den knapphetsituation som har uppstått på grund av att efterfrågan har varit stark och tillgången otillräcklig, uppkommer ju sådana lägen som har varit rådande under praktiskt taget hela efterkrigstiden.

Nu är det väl så att svenska folket kommer att spendera mycket pengar på bilköp. Allt tyder ju på att vi får en rekordartad försäljning av bilar, och för

Ang. utförsäljningspriserna å bilar.

mig är detta inte överraskande. Om utvecklingen kunde länkas in i sådana banor, att tillgången kunde ökas så att den svarar mot efterfrågan, tror jag att konkurrensen även inom denna bransch komme att bli effektivare än den varit under de senaste åren. Därmed skulle det också bli omöjligt för försäljarna att ta ut sådana priser som otvivelaktigt har förekommit vid många tillfällen. Det är alltså min förhoppning, att den ökade tillgången på bilar skall jämte priskontrollnämndens ansträngningar komma att sanera förhållandena och leda till en sundare prissättning.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 121, angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1954/55 m. m.;

nr 122, angående anslag till statens försöksgårdar för budgetåret 1954/55 m. m.;

nr 123, angående anslag till Anskaffande av framdrivningsmaskineri för undereningsöknings- och bevakningsfartyget Skagerak;

nr 139, angående åtgärder till skydd för Smålands Tabergs naturvärden;

nr 141, angående anslag för budgetåret 1954/55 till bidrag till vissa skogsbrukskurser m. m.; och

nr 142, angående ytterligare förlagskapital för statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 144, med förslag till lag om moderskapshjälp m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 146, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av den vid förordningen den 25 maj 1941 (nr 251) om varuskatt fogade varuförteckningen.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 147, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 35 § lagen den 18 april 1952 (nr 167) om allmänningsskogar i Norrland och Dalarna.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 161, angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1953/54 till vissa i arbetslöshetsbekämpande syfte anordnade arbeten m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herr *Damström* m. fl. väckta motionen, nr 424, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1954/55 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet den av herr *Ohlsson, Ebbe*, väckta motionen, nr 425, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till Jordbrukarungdomens förbund för budgetåret 1954/55 m. m.

Föredrogs och hänvisades till särskilda utskottet nedannämnda motioner:

nr 426, av herr *Carlsson, Georg*,

nr 427, av herrar *Huss* och *Ohlon*,

nr 428, av herr *De Geer* m. fl.,

nr 429, av herrar *De Geer* och *Osvald*,

nr 430, av herr *Jonsson, Jon*,

nr 431, av herr *Magnusson* m. fl.,

nr 432, av herr *Magnusson* m. fl.,

nr 433, av herr *Bengtson* m. fl.,

nr 434, av herrar *Lundgren* och *Magnusson*,

nr 435, av herr *Lundgren*,

nr 436, av herrar *Lundgren* och *Svärd*,

nr 437, av herr *Ohlsson, Ebbe*, m. fl.,

nr 438, av herr *Bengtson* m. fl.,

nr 439, av herrar *Eliasson* och *Werner*,

nr 440, av herr *Svedberg, Erik*, och herr *Olsson, Erik*,

nr 441, av herr *Hesselbom* och

nr 442, av herr *Persson, Karl*, m. fl.,

Förslag till kommunal delegationslag m. m.

alla i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjerna för den framtida nykterhetspolitiken m. m.

Föredrogs och hänvisades till särskilda utskottet nedannämnda motioner:

nr 443, av herr *Persson, Karl*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 15 december 1939 (nr 887) angående tillverkning och beskattning av maltdrycker, m. m.;

nr 444, av herr *Bergh*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till en upplysningskampanj i samband med övergången till en friare försäljning av rusdrycker;

nr 445, av herr *Sunne* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till aktieteckning i ett för riket gemensamt detaljhandelsbolag för rusdrycker; och

nr 446, av herr *Pettersson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till nykterhetsvården för budgetåret 1954/55 m. m.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets memorial nr 5, med förslag till lag angående ändring i stadgan den 21 februari 1941 (nr 98) om ersättning för riksdagsmannauppdragets fullgörande m. m., bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Förslag till kommunal delegationslag m. m.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt för kommun att uppdraga beslutanderätten i vissa frågor till sammanslutning av kommuner (kommunal delegationslag) m. m. ävensom i ämnet väckt motion.

Till konstitutionsutskottet hade hänvisats en till riksdagen avlåten proposition, nr 67, däri Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om rätt för kommun att uppdraga beslutanderätten i vissa frågor till sammanslutning av kommuner (kommunal delegationslag); och

2) lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 17 maj 1940 (nr 331) om förhandlingsrätt för kommunala tjänstemän.

Det förra lagförslaget innebar rätt för kommun att uppdraga åt kommunal arbetsgivarorganisation att med bindande verkan för kommunen genom kollektivavtal eller annorledes enhetligt reglera anställningsvillkoren för arbetstagare i kommunens tjänst.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förbehållit den inom riksdagen i anledning av propositionen väckta, till konstitutionsutskottet hänvisade motionen II:520 av herr *Holmberg* m. fl., i vilken motion hemställdes, att riksdagen måtte avslå propositionen.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med avslag å motionen II:520, antaga de i förevarande proposition framlagda förslagen till dels lag om rätt för kommun att uppdraga beslutanderätten i vissa frågor till sammanslutning av kommuner (kommunal delegationslag), dels ock lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 17 maj 1940 (nr 331) om förhandlingsrätt för kommunala tjänstemän.

Reservationer hade anförts av herrar *Pettersson* i Norregård och *Sandberg*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr LUNDGREN (h):

Herr talman! Det förslag som utskottet nu framlägger innebär att den kommun som så vill skall få möjlighet att uppdraga åt kommunal arbetsgivarorganisation, vari den är medlem, att med bindande verkan för kommunen genom kollektivavtal eller annorledes enhetligt reglera anställningsvillkoren för arbetstagare i kommunens tjänst. Genom en sådan lagändring skulle en helt ny princip införas i vår kommunallagstiftning,

Förslag till kommunal delegationslag m. m.

nämligen en extern delegationsrätt. Även om denna lagändring kanske inte praktiskt skulle komma att spela så stor roll, väcker den enligt min mening stora principiella betänkligheter med hänsyn till den kommunala bestämmanderätten.

Jag vill, herr talman, erinra om att kommunallagskommittén, vars förslag låg till grund för den nya kommunallagen som riksdagen nyligen antog, utförligt behandlade frågan om kommunerna skulle erhålla en dylik extern delegationsrätt. Kommunallagskommittén kom för sin del till det resultatet, att kommunerna av principiella skäl inte borde avhända sig bestämmanderätten i dessa för kommunernas ekonomi synnerligen viktiga ärenden. Kommunallagskommittén skriver bl. a. följande:

»Enligt kommitténs förmenande finnas för närvarande ej tillräckligt starka skäl för att i lagstiftningen införa rätt för kommunerna att till ett organ utanför den enskilda kommunen, låt vara en sammanslutning, vari kommunen ingår såsom medlem, överlåta beslutanderätt i frågor av sådan art som de här berörda. Om man möjliggjorde en sådan rätt, skulle detta innebära att man i kommunallagstiftningen införde en för denna helt främmande princip, en princip, som skulle bryta ramen för denna lagstiftning. Den enskilda kommunen skulle få möjlighet att överlåta vissa för kommunen mycket betydelsefulla avgöranden åt en instans som icke ens vore offentligt rättsligt reglerad. Det skulle enligt kommitténs mening vara betänkligt att på detta sätt möjliggöra en inskränkning av den kommunala självbestämmanderätten. Ävenså skulle det ur principiell synpunkt te sig egendomligt, om man genom att delegera vissa ärenden till ett utanför kommunen stående organ kunde undantaga dessa ärendens behandling från de regler som i kommunallagen fastställas för den kommunala verksamheten. Så t. ex. skulle bestämmelserna om valbarhet, beslutförhet, omröstning, jäv och besvärsrätt icke bli tillämpliga i fråga om det organ, till vilket ärendena delegerades.»

Resultatet blev också att riksdagen i

sitt beslut för några månader sedan icke godtog en dylik extern delegationsrätt. Nu när frågan ånyo har kommit upp, har det också rätt mycket delade meningar bland remissinstanserna. Jag vill i detta sammanhang endast återgiva vad stadsfullmäktige i Hälsingborg anför, åberopande ett av stadens lönenämnd avgivet yttrande. Det heter bl. a.:

»Delegationsrätten står i uppenbar strid mot hela den lokala självstyrelsens idé. Även om det sett enbart ur lönenämndens synpunkt kan vara frestande att av praktiska skäl acceptera den uppdragna linjen, måste nämnden erinra om att de värden, som stå på spel, äro så oändligt mycket större än de praktiska fördelar, som skulle kunna utvinnas. — — Utan decentralisering och lokal självstyrelse är det icke möjligt att hos medborgarna skapa det intresse för samhällets angelägenheter, som är en förutsättning för ett demokratiskt samhällsskick.»

Alla kommuner är ju inte stöpta i samma form. Det kan finnas lokala förhållanden, som gör det nödvändigt att någon gång frångå den centrala lönesättningen. Jag tänker mig då exempelvis en chef för ett stort affärsdrivande verk, t. ex. ett kommunalt elektricitetsverk. I ett sådant verk kan man ju inte placera alla verkschefer i samma lönegrad. Lönesättningen måste bli beroende på verkets storlek och en mängd andra förhållanden.

Nu invändes naturligtvis, att det föreliggande lagförslaget inte spelar någon roll ur kommunernas synpunkt, ty ingen *tvingar* en kommun att delegera beslutanderätten. Förslaget innebär ju endast en möjlighet för en kommun att delegera beslutanderätten. Det är alldeles riktigt, men man måste komma ihåg att i stadsförbundets stadgar finns det en bestämmelse som säger, att om en stad icke rättar sig efter stadsförbundets beslut i en lönefråga, så kan denna stad uteslutas ur stadsförbundet. På det sättet kan stadsförbundet praktiskt taget tvinga en stad att delegera sin beslutanderätt i dessa ting. Inom parentes sagt är det kanske i och för sig ganska tvi-

Förslag till kommunal delegationslag m. m.

velaktigt, huruvida denna bestämmelse i stadsförbundets stadgar, som antogs på kongressen i Hälsingborg 1951, verkligen skulle stå sig vid en rättslig prövning.

Herr talman! Då jag anser att denna rätt för kommunerna till extern delegation av vissa ärenden är principiellt felaktig och sakligt onödig, ber jag att få yrka avslag på föreliggande utskotts-förslag.

Herr **ELMGREN** (s):

Herr talman! De betänkligheter i fråga om detta förslag, som herr Lundgren nyss gav uttryck för, har även kommit till uttryck i kommunallagskommittén och likaså i utskottet, i synnerhet från de utskottsmedlemmar som även tillhör kommunallagskommittén. Jag kan säga att kommunallagskommittén är rätt starkt representerad i konstitutionsutskottet. Det är emellertid betecknande, att utskottet trots detta har godkänt det föreliggande förslaget.

Två reservationer har avgivits, men utskottets majoritet har anslutit sig till propositionen i detta ämne av den anledningen, att utskottet anser detta helt enkelt vara en åtgärd som syftar till att lagfästa ett förhållande som redan de facto råder. Det förs ju centrala löneförhandlingar nu, och envar som sitter i en stadsfullmäktigförsamling måste väl någon gång, när han ställts inför resultat av dessa förhandlingar, ha känt att han sitter som stadsfullmäktigledamot nästan allenast för att trycka stämpeln på de resultat som åstadkommits vid förhandlingsbordet. Jag vet många ledamöter av fullmäktigförsamlingar som tycker, att man då lika gärna kunde ta steget fullt ut och överlämna beslutanderätten åt förhandlingarna.

Herr Lundgren talar om stadsförbundets stadgar, men jag vill erinra honom om att de stadgar han pekar på gäller oavsett om vi godkänner proposition eller inte.

Som herr Lundgren påpekade, gäller det dock här endast en rätt för kommunerna att delegera sin förhandlingsverk-

samhet till ett centralt organ, ett mandat som går att återkalla. Uskottet kan därför inte finna, att den kommunala självbestämmanderätten på något sätt trätts för när i detta förslag.

Med dessa ord, herr talman, ber jag få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **HERLITZ** (h):

Herr talman! Jag har stått mycket tveksam i denna fråga, som jag förresten inte hade tillfälle att vara med om i konstitutionsutskottet. Då jag först, som ledamot av ett landsting, ställdes inför hela detta problemkomplex — jag minns inte när det började, det var väl vad landstingen beträffar i början av 1940-talet — reagerade jag utomordentligt kraftigt mot den nya ordning man började komma in på. Denna ordning innebar, att den centrala förhandlingsorganisationens resultat förutsattes vara avgörande, fastän man ändå rörde sig med en fiktion: landstinget gav varje år förvaltningsutskottet bemyndigande att besluta i enlighet med vad den centrala förhandlingsorganisationen kunde komma till.

Emellertid är det för mig en riktlinje i sådana här angelägenheter att inte behålla sådant som har blivit rena fiktioner. Jag tycker inte om låtslekarna i det offentliga livet. Är vi i den utvecklingsgången, att centrala förhandlingar är nödvändiga, à la bonne heure, då är det vår uppgift och skyldighet att sätta ordentliga former på den ordning som sålunda i realiteten skall vara den avgörande.

Men en så genomgripande ändring som denna, att helt och hållet på ett för all kommunal verksamhet centralt område sätta ett centralt organ i stället för kommunen, det är en åtgärd, mina damer och herrar, som har många konsekvenser och kräver överväganden i många olika riktningar. Det är ett stort och komplicerat rättsligt problem som man här ger sig in på. Jag skall inte ingå på något utförligare resonemang för att visa detta, men jag måste säga, att jag på en mängd punkter har ställt mig frågor vid

Förslag till kommunal delegationslag m. m.

läsningen av propositionen. Låt mig bara peka på en frågeställning, som för mig nästan är den väsentligaste.

Det har här tidigare i debatten talats om vad lagen betyder för den kommunala självbestämmanderätten. Jag skulle vilja se saken framför allt ur den synpunkten: Hur överensstämmer den föreslagna nya ordningen med vad som nu gäller i fråga om kommunernas ansvar och skyldigheter? Det finns en mängd lagar, som ålägger kommunerna ansvar för handhavande av olika uppgifter, ett ansvar gentemot det allmänna och staten, ett ansvar gentemot kommunmedlemmarna. Vi har sålunda regler om hur kommunerna skall sköta sin hälsovård, sitt skolväsen, sin barnavård o. s. v. Och redan de allmänna reglerna i kommunalagarna medför ju för kommunerna ett ansvar, låt vara inte så definierat, gentemot kommunmedlemmarna för att kommunernas angelägenheter sköts väl. Jag förstår inte riktigt, hur kommunerna skall kunna bära detta sitt ansvar med den nya ordningen.

Låt oss tänka oss det fallet att det träffas ett avtal centralt om lönesättningen för en viss sorts tjänster. Såvitt jag förstår avtalsväsendet rätt är poängen i detsamma, att ett sådant avtal även i så måtto är bindande, att det förhindrar varje enskild kommun att betala högre löner än vad som centralt överenskommits. Nåväl, en kommun kan stå i det läget att den med de fastställda lönerna icke lyckas få någon personal. Just det landsting som jag har tillhört en gång, Stockholms läns landsting, stod ständigt inför det problemet, därför att man hade generellt fastställda löner för landstingen över lag, men samtidigt låg det en faktor alldeles i närheten, benämnd Stockholms stad, som hade andra förhandlingar och andra uppgörelser. Det medförde en stor och ständigt kännbar konkurrens från Stockholms stad, som vållade Stockholms läns landsting åtskilliga besvär och bekymmer.

Nu frågar jag: Om kommunerna enligt en i lagen avsedd överenskommelse är skyldiga att icke betala högre lön än som fastställts vid uppgörelsen och de

inte lyckas få erforderlig personal — det kan vara fråga om en kommun inom Stockholms län eller en norrländsk kommun eller på annat håll — hur går det då med kommunens i lag fastställda skyldighet att upprätthålla sjukhusväsendet eller andra funktioner?

Jag vill i detta sammanhang ställa ytterligare en fråga, som jag inte sett belyst i propositionen. Jag föreställer mig att förhandlingsväsendet också innefattar den möjligheten att förhandlingarna spricker, att resultatet blir att man inte får något avtal. Då blir det kanske uppsägningar, blockad eller något dylikt. Arbetet läggs så ned på grund av att förhandlingarna misslyckats. Är det då meningen att den kommunala verksamheten runt om i landet skall stanna upp och kommunerna sålunda bli fria från sina skyldigheter att handha olika uppgifter endast på den grund att förhandlingarna har misslyckats?

Nu kan det naturligtvis invändas gentemot detta, att kommunerna har frihet att återkalla sitt uppdrag och träda tillbaka ifrån detsamma. Kanhända skulle detta kunna tänkas innebära, att kommunen i en konfliktsituation skulle kunna hoppa ur förhandlingarna och själv ordna sina angelägenheter. Jag vet faktiskt inte riktigt, hur det hela skall förstås. I propositionen talas om att sådana här uppdrag skall kunna lämnas för begränsad tid och att de bör vara återkalleliga. Betyder det att kommunen har frihet att, även om uppdraget givits på en begränsad tid, låt mig säga två år, omedelbart återkalla uppdraget, kanske utan varsel — eller skall det vara vissa månaders varsel, eller hur förhåller det sig? Det står ingenting därom i lagtexten.

Men hur det än månede vara med denna rätt till återkallelse av uppdraget, herr talman, skall vi komma ihåg, att rätten att frånträda ett uppdrag förmodligen kommer att bli ett rent camouflage. Det kommer nog att göra sig sådana krafter gällande — herr Lundgren erinrade om de bestämmelser som har utfärdats av Svenska stadsförbundet — att det kommer att vara utomordentligt

Förslag till kommunal delegationslag m. m.

vanskligt för en kommun att träda tillbaka.

Herr talman! Jag har varit mycket kritisk på enskilda punkter, men jag återvänder till utgångspunkten. Jag tror nog att vi måste ha någonting i den här vägen, och jag skall inte heller komma med något bestämt yrkande. Jag vill bara säga, att om vi nu i dag antar denna lagtext i den jämförelsevis enkla form som den här har, måste vi räkna med att vi i fortsättningen vid tillämpningen av lagen ganska mycket kommer att få sysselsätta oss med sådana problem som jag här har antytt.

Herr statsrådet HEDLUND:

Herr talman! Gentemot herr Lundgren vill jag säga, att enligt min mening är ingalunda den här lagändringen att betrakta som onödig eller obehövlig. Det är tvärtom på hög tid att vi anpassar oss till det stadium av utvecklingen, som samhället har nått fram till på detta område. Det är knappast längre möjligt för enskilda kommuner, naturligtvis allra minst för de små kommunerna, att själva uppträda som parter vid avtal på arbetsmarknaden. Det är nödvändigt för dem att anlita de stora rikssammanslutningarna mellan kommunerna för utförande av sådana här förhandlingsuppgifter.

Näväl, säger man då, det må vara sant, men kan man inte ordna det på det sättet, att det för varje särskild kommun blir fråga om ett godkännande i efterhand? Ja, alla som vet vad det innebär, när något tusental olika städer och landskommuner skall var för sig fatta beslut om ett godkännande i efterhand, vet att detta är en utomordentligt opraktisk anordning.

Jag begärde egentligen ordet inte för att framhålla detta utan mera för att tala om hur jag betraktar den passus i propositionen, som handlar av återkalleligheten av fullmakt. Det står kort och gott, att ett uppdrag av ifrågavarande slag »bör vara återkalleligt». Med det har jag för min del syftat till att uppdraget skall kunna i varje ögonblick återkallas innan

fullmakten har använts. Det skall alltså ligga i uppdragsgivarens hand att då återkalla fullmakten. Jag tror emellertid, att de fall där ett sådant återkallande kommer att äga rum, blir ganska få. Jag tror att fullmakten som regel kommer att få utnyttjas och att sålunda det föreslagna institutet — trots återkalleligheten, som jag är principiellt angelägen att få med — kommer att fungera tillfredsställande.

När man talar om camouflage i det här sammanhanget, kan jag förstå det, om man därmed menar att man försöker upphålla fiktionen av en frihet för kommunerna som i själva verket inte finns. En sådan fiktion kan sägas föreligga i det fall som herr Lundgren syftade på i den nyss citerade passusen av stadsförbundets stadga, däri det föreskrives att en medlem av stadsförbundet, som i en sådan här fråga icke ställer sig till efterrättelse vad stadsförbundet vill, får inte vara med längre. Att en sådan anordning över huvud taget kunnat genomföras måste bero på att ändamålsenlighetsskäl varit så starka att principiella betänkligheter, som kunnat finnas, fått vika.

Herr ARRHÉN (h):

Herr talman! Herr Herlitz använde i sitt anförande nyss det uttrycket i fråga om den föreslagna lagstiftningen på hit-hörande område, att han inte ställer sig sympatisk till »låtslekar». Jag tror att den formuleringen träffade någonting väsentligt, när det gäller de åtgärder, som man skulle vilja se vidtagna på det här området. Vi lever i många avseenden i en brytningstid mellan två olika samhällstyper. Den ena skulle man kunna hänföra till 1800-talet och den andra till mitten av det sekel, som vi lever i. Det skulle verkligen vara att blunda med båda ögonen, om man inte i vår tid ägnade uppmärksamhet åt det förhållandet, att det korporativa inslaget genom organisationsväsendets tillväxt på olika områden i vårt samhälle blivit allt starkare. Organisationsväsendet har kommit att beröra var och en av oss. Samhällets

Förslag till kommunal delegationslag m. m.

uppgift för framtiden — jag tror att uttrycket en gång präglades av Gösta Bagge, möjligen i denna kammare — blir alltmer att *hålla ringen för organisationerna*. Jag ser en åtgärd av här förelaggen natur i ett dylikt sammanhang.

Vad som som nu föreslås är föregångert av en praxis, som så småningom har utvecklat sig. När vi nu kodifierar denna praxis i en lag, så är det inte i min mening något så förfärligt sensationellt, ehuru väl, såsom herr Herlitz nyss gjorde gällande, vägande erinringar kan göras i sammanhanget.

En av de mest väsentliga erinringar som herr Herlitz framförde i sitt anförande nyss och som även framkom under utskottsdiskussionen — i vilken herr Herlitz, såsom han erinrade om, icke deltog — är onekligen frågan, huruvida en kommun blir fri från sina åligganden enligt annan lagstiftning, om dess förhandlingsdelegation, till vilken den överlämnat beslutanderätten, spricker på sin uppgift. Den frågan kan man verkligen ställa sig, men samtidigt undrar man, om inte denna situation kan tänkas inträffa redan i det dagsläge — utan kodifiering på området — som vi för närvarande befinner oss i. Det förefaller mig som om den risken även i nu rådande läge skulle föreligga.

Jag har, herr talman, icke för avsikt att fortsätta denna argumentering. Jag vill med detta inlägg endast betyga, att jag kan ansluta mig till de allmänna synpunkter, som herr Herlitz nyss anförde. Men i det läge, som jag i utskottet befann mig i, har jag det oaktat inte kunnat finna annat, än att logiken krävde, att jag anslöt mig till utskottets uttalande. Jag ber alltså att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr LUNDGREN (h):

Herr talman! Jag är naturligtvis fullt ense med statsrådet och chefen för inrikesdepartementet däri, att det är uppenbart orimligt att varje kommun — vi har ju något tusental kommuner — skall behöva förhandla om avtal var för sig. Det är ju inte frågan om detta, utan för-

bunden gör upp, men sedan skall uppgörelsen godkännas i efterhand, och den springande punkten är om kommunernas godkännande av en central uppgörelse skall erfordras eller icke.

Jag menar, herr talman, att kommun bör äga möjlighet att i enstaka fall frångå de centrala uppgörelserna. Erfarenheterna när det gäller lönesättningen för vissa befattningshavare i Norrland visar — jag har under ganska många år sysslat med kommunala frågor i min hemstad — att det varit nödvändigt att sätta lönen högre än enligt de centrala uppgörelserna för att man över huvud taget skall kunna konkurrera med samhällena söderut. Enligt min mening bör denna möjlighet finnas kvar.

Herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet talade också om den paragraf i stadsförbundets stadgar som jag berörde, att medlem som inte ställer sig förbundets rekommendation till efterrättelse kan uteslutas. Statsrådet ansåg att den omständigheten, att stadsförbundet genomförde denna stadgeändring, utgör ett bevis för att bestämmelsen är nödvändig. Jag vill endast säga, att meningarna i denna fråga var mycket delade vid stadsförbundets kongress, även om det inte blev någon votering.

Denna uteslutningsrätt kan stadsförbundet för övrigt endast använda mot ett litet samhälle, inte mot exempelvis Stockholms stad, eftersom en sådan uteslutning skulle leda till att stadsförbundet får sin ekonomi fullständigt förstörd.

Herr BERGH (h):

Herr talman! Det förefaller mig rätt anmärkningsvärt, att vi så snart efter den nya kommunallagens antagande i realiteten skall ändra den på en så vital punkt som det här gäller, i all synnerhet som det problem vid nu diskuterar varit föremål för prövning i departementet redan innan propositionen om den nya kommunallagen framlades. Kommunallagskommittén ägnade på sin tid ganska mycken uppmärksamhet åt frågan och diskuterade den rätt utförligt i sitt betänkande. De synpunkter, som

Förslag till kommunal delegationslag m. m.

kommittén enhälligt företrädde, bör kunna antas ha biträttats av departementet, eftersom ingen ändring i den delen föreslogs. Men nu föreslår man efter blott några månader, att den nya kommunallagen genom en särskild lag skall ändras på denna punkt.

Jag kan tyvärr inte heller finna statsrådet Hedlunds argumentation övertygande. Det var, såvitt jag förstår, ganska vägande invändningar herr Herlitz hade att göra, när han frågade, hur denna delegation till ett interkommunalt organ skulle kunna praktiskt förenas med det ansvar som kommunen under alla förhållanden måste ikläda sig. Det enda svar i det sammanhanget, som jag kunde spåra i statsrådets anförande, var uppgiften att delegationen kunde återkallas. Men antag att en kommun har delegerat beslutanderätten, att det interkommunala organet träffat ett avtal, som kommunen anser vara oriktigt, och att denna återkallar beslutanderätten: det innebär ju inte, att det slutna avtalet kan ändras före avtalstidens utgång. Jag kan alltså inte finna, att möjligheten att återkalla en sådan fullmakt innebär, att kommunen liksom hittills kan fritt förfoga över beslutanderätten även i de fall då kommunen måste stå det ansvar som åligger den.

Sedan är det en synpunkt till, som jag skulle vilja anlägga på denna fråga. Jag måste erkänna att jag har svårt att förstå, att en dylik delegation kan stå i god samklang med den nuvarande lagen om tjänstemäns förhandlingsrätt. Det finns den skillnaden, som var och en vet, att när det gäller kollektivfältet är de bägge förhandlande parterna jämställda, och ofta ger fullmäktige kommunens lönenämnd i uppdrag att sluta avtalet, men när det gäller tjänstemännens förhandlingsrätt är i varje fall principiellt än så länge ett sådant jämlikhetsförhållande icke för handen, utan förhandlingsrätten innebär i det avseendet, om jag fattat den rätt, att förhandlingarna egentligen avser att parterna får träffas och resonera om saken men att beslutanderätten, i varje fall formellt, suveränt förbehålles det beslutande organet. En pre-

liminär överenskommelse kan alltså ligga i botten, men själva beslutet som sådant kan bli någonting annat även om det sällan sker.

Jag menar alltså, att vad som nu föreslås kan löpa jämsides så länge man är kvar på förhandlingsstadiet, men jag har svårt att förstå, att det står i riktigt god samklang med den nuvarande lagen om förhandlingsrätt för tjänstemän, när det blir fråga om beslut.

Något väsentligt i detta problem tycker jag emellertid kan anslutas till en invändning, som både herr Elmgren, herr Arrhén och även statsrådet Hedlund har gjort och som jag inte kan finna bärande. De anser — såsom herr Elmgren uttryckte det — att vad det här gäller egentligen är att lagfästa ett bestående förhållande. Därmed avser de, att det ofta är centrala organ som förhandlar, och när ärendet sedan kommer tillbaka till fullmäktige, såsom i tjänstemannafrågor, är det i realiteten endast fråga om att klubbfästa vad som förevarit. Vi har ju för övrigt börjat tillämpa samma arbetsform även här i riksdagen. Man menar alltså genom att hänvisa till det nuvarande praktiska förfaringsättet, att vad som nu föreslås egentligen endast innebär, att man ger lagliga former åt en sådan anordning.

Jag undrar om inte de herrar som driver den meningen har förbisett en mycket väsentlig omständighet, den nämligen, att när ärendet kommer tillbaka till kommunerna blir det vid ett bifall till propositionen, vid vilken offentlighetens ljus icke faller över vad som har förekommit. Nu kan de kommunala förtroendemännen, även om de finner sig böra acceptera förhandlingsresultatet, likväl offentligen ge till känna sin mening. Man kan i fullmäktige ta upp en diskussion i ärendet, och vad som beslutas sker i offentlighetens ljus. Man kan i någon mån påverka opinionsbildningen, medan det hela hädanefter kommer att inskränka sig till en registreringsprocedur, som i varje fall icke med säkerhet kommer att ske under offentlig insyn. Detta är enligt min mening en av de väsentligaste invändningarna mot

Förslag till kommunal delegationslag m. m.

propositionen, ty när det gäller så pass avsevärda poster i en kommunal budget som löneposterna är det väl ändå något stötande inte bara i det förhållandet att man skall överlåta beslutanderätten, utan även i det förhållandet att det hela blir, såsom jag uttryckte det, uteslutande en registreringsprocedur, när ärendet kommer tillbaka.

Jag kan alltså för min del inte finna, att detta lagförslag är välbetänkt, och jag kommer fördenskull, herr talman, att ansluta mig till dem som kommer att rösta för avslag.

Herr statsrådet HEDLUND:

Herr talman! Herr Bergh uttryckte sin förvåning över att detta förslag kommit upp så snart efter det att kommunallagarna blivit antagna. Det finns väl knappast någon anledning att vara förvånad häröver, om man tar del av vad som säges i fjolårets proposition om kommunallagarna. Jag framhöll där, att jag närmast var böjd att biträda förhandlingsrättskommitténs ståndpunkt i den fråga som vi nu diskuterar, men med hänsyn till de delade meningar som kommit till uttryck hos de båda kommittéerna befanns det lämpligt att överväga frågan ytterligare och först år 1954 lägga fram förslag i ämnet till riksdagen. Det sades alltså ifrån, när propositionen om kommunallagarna lades fram, att 1954 års riksdag kunde vänta ett förslag i det ämne som vi diskuterar i dag.

Det är mycket möjligt att herr Lundgren har rätt, när han gör gällande att det kan finnas kommuner med så särregna förhållanden att de inte lämpligen kan ansluta sig till ett centralt löneavtal. Jag vet inte om det finns sådana fall, men jag säger att det är mycket möjligt. Om det är på det sättet, förutsätter jag att kommunen själv har det klart för sig. Vet kommunen, att den inte kan ansluta sig till ett centralt avtal med dess bestämmelser, som passar för det stora flertalet, förmodar jag att den kommunen säger sig: Vi kan inte lämna någon fullmakt, utan vi måste klara av det här på egen hand och får föra förhandlingar

själva. Det kan också tänkas, att kommunen kan underrätta det centrala förhandlingsorganet om dess särskilda förhållanden och hemställa, att man tar hänsyn till dem. Man kan till och med tänka sig, att i fullmakten tas in ett villkor i visst hänseende, varigenom den gäller endast under förutsättning att de alldeles speciella betingelserna — som jag inte vet om de finns men som teoretiskt kan finnas — uppmärksammas och att man tar hänsyn till dem vid avtalsförhandlingarna.

Herr DAMSTRÖM (s):

Herr talman! Jag begärde ordet närmast med anledning av herr Herlitz' funderingar om arbetsfreden på det kommunala området. Han tog ett exempel, där en konflikt hade uppstått. Jag tror inte att herr Herlitz har tillräckligt stor kommunal erfarenhet för att kunna bedöma det kommunala förhandlingssystemet i stort. Jag tror att vi, som har praktiskt handlagt förhandlingsärenden, är av rakt motsatt uppfattning. I kommunerna har vi tidigare faktiskt haft en ordning, där arbetstagarna så att säga saxat sig upp lönevägen. Man har kunnat ha en konflikt här och en där, och på så sätt har förhandlingsgången mest gynnat arbetstagarna. Nu har vi kommit till en förhandlingsordning, som vi tycker är rationell. Avtalen görs upp centralt, vilket bör vara i sin ordning.

Såväl herr Arrhén som herr Nilsson i Göingegården, som jag förutsätter att herr Herlitz har öra för, har ansett sig kunna gå med på det här lagförslaget. Herr Nilsson har en mångårig kommunal praktisk erfarenhet, och han har på grund av de möjligheter som lagförslaget ger och med hänsyn till att den föreslagna förhandlingsordningen de facto redan är i praktisk tillämpning ansett sig inte böra gå emot förslaget.

Jag vill i det här sammanhanget också tillägga, att kommunallagskommitténs ordförande, herr Fast, i diskussionen inom utskottet yttrade, att den främsta invändningen för hans del mot den ifrågasatta lagstiftningen, när den behand-

Förslag till kommunal delegationslag m. m.

lades inom kommittén, gällde införandet av de här bestämmelserna i kommunallagarna. När det nu i stället kommer en särskild lag, där bestämmelserna upptagits, förklarade herr Fast, att han för sin del ingenting hade att invända mot förslaget.

Jag tycker, att det är en rent praktisk åtgärd från kommunernas sida som konfirmeras genom lagen, och jag skulle för min personliga del till slut vilja tillägga, att det vore önskvärt med en hundra procentig anslutning från kommunerna för att den föreslagna lagstiftningen skulle få avsedd effekt.

Jag tillåter mig alltså, herr talman, att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **SANDBERG** (s):

Herr talman! Här har gjorts några antydningar om behandlingen av detta ärende i konstitutionsutskottet. Jag skulle kanske våga mig på att fälla det generella omdömet, att de flesta anföranden som hölls i denna fråga egentligen var ganska kritiska, men talarna drog inte den som jag tyckte ganska naturliga slutsatsen av sina premisser, nämligen att framställa ett avslagsyrkande. Själv framställde jag ett sådant yrkande inom konstitutionsutskottet, men jag nöjde mig sedan, blygsam som jag är, med en blank reservation. Det gör att jag kanske kan ha befogenhet att här framföra ett par synpunkter i den här debatten.

Herr Damström bygger på sin långa kommunala erfarenhet, och av en sådan kan man som bekant dra olika slutsatser.

Vad jag väsentligen har att anmärka mot den här lagstiftningen är dess relativa karaktär. Jag kan inte se, att den bygger på några fasta principer. Jag var nog djärv att hävda en liknande uppfattning, när vi behandlade propositionen om den kommunala besvärsrätten. Även där var det hela lagt på detta relativa sätt.

En kommun kan här begagna sig av denna möjlighet, om den vill, och den kan avstå därifrån. Ett uppdrag åt det centrala förhandlingsorganet kan enligt

statsrådets mening återkallas ungefär när som helst. Jag har för min del mycket svårt att förstå, hur detta skall verka i praktiken. Herr Damström framförde som ett önskemål, att det skulle bli en hundra procentig anslutning till förevarande lagförslag. Det är nog alldeles givet, att det är att önska, att denna lagstiftning skall bäras upp av ett stort antal kommuner inom landet för att den verkligen skall bli effektiv. Men vi bör komma ihåg, att kommunerna är mycket olikartade i detta land; de har olika organisation och olika resurser, alltifrån de stora kommunerna till de små kommunerna. Det är ju möjligt, att det kan skapas en formel, som är av den elastiska karaktär, att den i sig kan infånga alla de intressen, som kan tänkas förekomma i dessa olika kommuner.

Jag finner det också en smula oklart, vad det egentligen innebär, att beslutanderätten i vissa frågor skall kunna uppdras åt en sammanslutning, såsom exempelvis stadsförbundet, landskommunernas förbund eller landstingsförbundet. Detta kan — såvitt jag förstår — gälla även andra frågor än lönefrågor. Jag har funderat på om att man inte möjligen kan våga sig på den reflexionen, att även organisationsmässiga angelägenheter inom en kommun kan bli aktuella i detta fall. Det är möjligt att jag drar en felaktig slutsats av mina studier i den föreliggande propositionen. Vi bör komma ihåg att det kan bli så, att mäktiga intresseorganisationer kommer att stå emot varandra; tjänstemannaorganisationerna är mäktiga och betydelsefulla, och de är behövliga i det moderna samhället likaväl som sammanslutningar på den andra sidan. Vi, som inom ett landsting kommit i kontakt med spörsmål av denna karaktär, har nog den bestämda uppfattningen, att det hade varit mycket värdefullt att ha Svenska landstingsförbundet med dess centrala lönesystem och dess resurser till sitt förfogande. Men jag har den meningen, att man inte utan vidare kan göra en analogi mellan landstingsförbundet och de 25 landsting, som står bakom förbundet, och mellan stadsförbun-

Förslag till kommunal delegationslag m. m.

det och den mängd av kommuner, som kommer att stå bakom detsamma. Jag anser, att det kanske rent av existerar ett problem när det gäller förhållandet mellan kommunerna och stadsförbundet, till dess att man kommer fram till ett sådant stadium i utvecklingen, att det finns en väl organiserad sammanslutning av kommuner gentemot tjänstemannaorganisationerna.

Herr talman! Jag har sålunda kanske inte helt förstått propositionen i alla dess olika aspekter, men jag har en känsla av att den är för relativ till sin utformning, och att den är något för vag till sin uppläggning — att den ger skyldigheter för kommunerna, som kanske inte för stunden kan klart överblickas. Det är detta moment av osäkerhet, som inom utskottet föranlett mig att ställa ett yrkande om avslag. Herr Lundgren har här i kammaren ställt ett sådant yrkande. Jag hoppas att herr Lundgren inte har något särskilt att invända mot att jag biträder herr Lundgren i detta hans avslagsyrkande.

Herr statsrådet HEDLUND:

Herr talman! Herr Sandberg undrade hur långt denna delegationsrätt skulle sträcka sig och vad det egentligen var för slags frågor som kunde bli föremål för ett sådant här uppdrag åt en rikssammanslutning. Om jag inte missförstod herr Sandberg, menade han, att bestämmelserna i detta hänseende var något väl vagt formulerade.

Om det var herr Sandbergs mening att framhålla detta, vill jag säga, att jag inte alls kan dela denna uppfattning. Det står nämligen i förslaget till ändring i kommunallagen följande: »Om rätt för kommun att uppdraga beslutanderätten i vissa frågor till sammanslutning av kommuner är särskilt stadgat.» Det hänvisas alltså till den särskilda lagstiftningen. Vad säger nu den särskilda lagstiftningen? Jo, där sägs följande: »Kommun, som tillhör sammanslutning av kommuner — — — äger uppdraga åt sammanslutningen att med bindande verkan för kommunen genom kollektivavtal eller

annorledes enhetligt reglera anställningsvillkoren för sådana arbetstagare i kommunens tjänst, vilkas villkor det icke ankommer på statlig myndighet att fastställa.»

Det gäller alltså *anställningsvillkor* för arbetstagare i kommunens tjänst. Endast i sådana frågor kan ett uppdrag med bindande verkan för kommunen lämnas. Det är alltså, förefaller det mig, i propositionen ganska klart angivet, i vilka frågor fullmakt kan lämnas.

Herr BERGH (h):

Herr talman! Herr Damström kom i sitt anförande in på frågan varför sådana, som tidigare hade avvisat tanken på att man i kommunallagen skulle skriva in regler om extern delegation, nu fann sig i att man genom en särskild lag åstadkom samma resultat. Jag undrar, om inte det betraktelsesättet är ganska formellt — jag kanske får säga formalistiskt. Skillnaden är endast att i ena fallet intages bestämmelserna i själva kommunallagen, i det andra i en särskild lag. Men det väsentliga här är dock att kommunen får möjlighet att åt andra än den beslutande fullmäktigeförsamlingen överlämna avgöranden av så viktiga frågor som det här gäller.

Jag måste alltså betrakta det anförda resonemanget som tämligen formalistiskt, och jag har velat framhålla det, innan jag går in på statsrådet Hedlunds invändning mot mig, med anledning av att jag uttryckt min förvåning över att Kungl. Maj:t så snart efter det att en ny kommunallag hade antagits av riksdagen framlagt förslag till så väsentliga reella ändringar som det här är fråga om.

Statsrådets invändning innebar, fullt riktigt, att Kungl. Maj:t redan när förslaget till kommunallag framlades, för riksdagen anmälde att denna fråga skulle kunna komma att prövas av 1954 års riksdag. Men vad som fortfarande är betydelsefullt i detta sammanhang är ju att det föreliggande förslaget innebär en väsentlig ändring av kommunallagens innehåll, även om det sker genom en

Förslag till kommunal delegationslag m. m.

särskild lag. Jag uttryckte min förvåning eftersom jag ansåg mig kunna förutsätta att detta problem diskuterats, innan kommunallagspropositionen framlades, och att man därvid i realiteten också hade tagit en ställning till det, och att det förslag som skulle kunna föreläggas denna riksdag icke kunde få den innebörd som det föreliggande lagförslaget har.

I övrigt har jag, herr talman, ingenting att tillägga utöver vad jag förut sagt. Jag kan fortfarande inte finna annat än att avslagsyrkandet har goda skäl för sig.

Herr **PERSSON, OLA**, (k):

Herr talman! Det har obestriddligen anförts en del härande synpunkter och skäl för ett avslagsyrkande. En del av dessa argument och skäl återfinns i vår motion i andra kammaren nr 520 av herr Holmberg m. fl., en motion som också går ut på ett avslag på propositionen.

Jag ber att få yrka bifall till denna motion.

Herr **HERLITZ** (h):

Herr talman! Jag borde kanske inte förlänga debatten, men det är så väldigt frestande för mig att åter ta till orda, då jag nu av herr Damström får höra det där gamla argumentet som jag känner sedan sexton år tillbaka och som är så bra att använda mot en professor: »Ja», sägs det, »se han saknar praktisk erfarenhet!» Låt mig nu fastslå hur fullständigt fel herr Damström tagit i denna sin replik. För det första har jag nu i sexton år suttit i Stockholms läns landsting. För det andra är de omständigheter, som herr Damström anförde, utomordentligt välbekanta för mig — man kan, om man inte är kommunalt verksam, läsa därom i böcker, man kan höra av vänner och bekanta. För övrigt har jag, herr Damström, inte alls varit någon motståndare till ett centralt förhandlingsväsen. Herr Damström hade alltså aldeles fel i sina utgångspunkter. Och han gav inte något som helst svar på den fråga i detta hänseende som jag ställde, nämligen hur

det går med kommunernas skyldigheter då deras öde ligger i en organisations hand.

Då jag nu har ordet, ber jag också att få ge en replik till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet. Jag har grubblat litet på vad han sade om den intressanta frågan om återkalleligheten. Han gav här en tolkning som var alldeles påfallande liberal. Den innebar att en kommun när som helst kan återkalla ett uppdrag — kanske inte sedan ett avtal slutits, men jag förmodar i varje ögonblick innan så har skett. En kommun kan alltså under pågående förhandlingar säga: »Nej, nu är det slut med vårt uppdrag, nu träder vi ifrån det hela.» Jag förmodar att en återkallelse även skulle kunna ske partiellt — en kommun, som generellt är ansluten till en organisation, kan väl säga, att nu återkallar den uppdraget i vad det avser förhandlingarna med sjuksköterskebiträdena eller vilken personalgrupp det kan gälla, men uppdraget står kvar i övrigt. Herr statsrådet sade emellertid, att vi i dessa sammanhang kommit litet vid sidan av realiteterna. Han sade själv att de vackra satserna naturligtvis inte kommer att tillämpas i det levande livet. Ja, när kommer ett sådant tvång att göra sig gällande att uppsägningsrätten inte kan utövas på det sättet.

Det skall bli intressant att få se statsrådets uttalande om den utomordentligt fria återkallelserätten bedömt från förhandlingsorganisationernas sida, exempelvis av Svenska landskommunernas förbund, som, helt naturligt med sina utgångspunkter, har talat om — se s. 16 i propositionen — att man vill pröva från fall till fall, huruvida de vill ha förhandlingsfullmakter eller inte. De lär väl också komma att vara mycket kritiska mot en sådan här återkallelse, som innebär att en kommun drar sig tillbaka i ett särskilt fall och säger: »Detta vill vi stå utanför, men i övrigt vill vi vara med.»

Jag tror att frågan om kommunernas frihet och bundenhet i förhållande till organisationerna är ett problem som vi inte till fullo har knäckt i dag.

Förslag till kommunal delegationslag m. m.

Herr DAMSTRÖM (s):

Herr talman! Herr Bergh anmärkte på det referat, som jag gav från utskottets förhandlingar beträffande herr Fasts inställning till frågan om införande av dessa bestämmelser i kommunallagen. Det ankommer inte på något sätt mig att argumentera för herr Fast — det får herr Fast göra själv. Jag vet inte om man skall ta detta yttrande som ett uttryck för ett strategiskt återtag eller inte. Det må vara hur som helst med den saken. Vad herr Fast sade var, att det för honom var huvudsaken att denna lag inte kom att inträngas i kommunallagen.

Sedan vill jag påpeka en sak som de flesta här kanske inte tänkt på. Statsrådet berörde den litet grand, när han talade om småkommunerna. Jag tror att det med denna ordning, som redan är praktiskt tillämplig, kommer att bli så, att småkommunerna får ett skydd i stället för att det skulle bli tvärtom. Det är så, att kommunerna här har en hållhake på de större städerna i fråga om lönesättningen. Här kommer man ju centralt överens om lönerna och arbetsvillkoren, och så skall dessa tillämpas ute i kommunerna. Det förefaller mig som om de större städerna i praktiken skulle få finna sig i en central lönesättning lika väl som de små kommunerna. Och på så sätt skulle det bli de små kommunerna enbart till nytta.

Till slut vill jag, herr talman, bara säga en sak till. Om det till äventyrs skulle bli så, att några kommuner återtar sin delegeraderätt, lär de väl snart komma underfund med att de nog bör ha den kvar i de stora sammanhangen. I annat fall skulle de nämligen få rysligt litet att säga till om.

Herr statsrådet HEDLUND:

Herr talman! Jag är egentligen förekommen av herr Damströms anförande i dess sista del, där han berörde återkallelighetens praktiska betydelse. Jag har den meningen — jag har uttalat den i propositionen — att uppdraget bör vara återkalleligt. I den mån fullmakten hunnit tagas i bruk, har ju vissa rätts-

verkningar inträtt — det kan ju ha ingåtts ett bindande avtal, innan fullmakten återkallats. Återkallelsen berör naturligtvis under inga förhållanden en sådan uppgörelse.

Jag har tyckt att denna liberala återkallelserätt står väl i samklang med den frivillighet att lämna fullmakter, som man här gått in för. Det är helt beroende av vederbörande kommun, om den över huvud taget vill lämna fullmakt eller inte.

Herr Herlitz tycktes mena, att det kunde bli vissa komplikationer, om fullmakten återkallades partiellt men kvarstod i vissa hänseenden. Men det är ju ändå på det sättet att det här finns både uppdragsgivare och ombud. Det är två kontrahenter, som var och en har sin fria vilja. Återkallas fullmakten i sådana vitala delar, att centralsammanslutningen tycker att den inte lämpligen kan förhandla i den mindre delen, så förmodar jag att det står sammanslutningen fritt att säga, att den inte vill använda fullmakten i den mindre delen. Huruvida den kan göra så är naturligtvis beroende av vad stadgarna innehåller. Lagen säger ju ingenting alls på den punkten.

Det är klart, att man får räkna med att återkallelse kommer att ske ytterligt sällan. Det måste förekomma någonting alldeles särskilt för att en kommun skall ta det steget. Kommunen måste i sitt eget välförstådda intresse säga sig, att om den ensam går att försöka klara dessa angelägenheter, så kommer den att känna sig handikappad. Den kommer knappast att kunna klara sin uppgift. Men det finns dock här en *möjlighet* för kommunen, om det skulle föreligga utomordentligt viktiga skäl härför, att återkalla en sådan fullmakt.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1954/55, i vad avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1.

Ang. televerkets investeringsbehov.

I innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under kapitalbudgeten lämnat en översikt över kommunikationsverkens investeringar, avseende postverkets, televerkets, statens järnvägars och statens vattenfallsverks fonder, luftfartsfonden samt väg- och vattenbyggnadsverkets förrädsfond. Departementschefen hade därvid för televerkets del räknat med att investeringsutgifterna för budgetåret 1954/55 skulle komma att uppgå till 249 miljoner kronor, medan televerket beräknat nämnda utgifter till 307,6 miljoner kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *Holmberg* och fru *Nilsson* väckt motion (II: 136), vari hemställt, att riksdagen måtte besluta fastställa kapitalbudgeten för televerket i enlighet med vad verkets styrelse föreslagit.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt,

I. att motionen II: 136 icke måtte bifallas av riksdagen;

II. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet under punkten anført.

Herr **NORLING** (k):

Herr talman! I en kommunistisk motion i andra kammaren har de följder påtalats, som regeringens åtgärd att nedskära de av televerket begärda anslagen för dess verksamhet kommer att få. Det omedelbara resultatet av regering-

Ang. televerkets investeringsbehov.
ens handlande blev att omkring 400 arbetare erhöi varsel om avsked. Det var en obehaglig överraskning för dem att plötsligt bli arbetslösa och skickas till skogsarbete eller annat reservarbete. Senaste nytt från televerket hördes i radio i morse, när verket från Göteborg meddelade att man anser sig nödsakad att varsla om avsked för ett 50-tal man därstädes. I stället för att staten skulle gå i täten när det gäller trygghet i anställningen har det blivit motsatsen. Tidigare har ju statens järnvägar avskedat banarbetare, och vägstyrelsen har gjort flera hundra av sina arbetare arbetslösa. Det gamla ordspråket att kronans kaka är liten men säker har upphört att gälla, åtminstone vad beträffar säkerheten.

Genom nedskärning av anslagsbehovet kan televerket ej heller i fortsättningen betjäna allmänheten på ett tillfredsställande sätt. Utskottet självt understryker detta i sitt utlåtande, där det bland annat säger att ett förverkligande av de av telestyrelsen framlagda investeringsplanerna skulle medföra mycket gynnsamt resultat såväl i fråga om verkets möjligheter att betjäna allmänheten som ur rent företagsekonomisk synpunkt. Ett avstående från dessa investeringar, säger utskottet vidare, skulle ha till följd att de överskottsmedel som statsverket kan påräkna från telerörelsen blir mindre än vad som annars blivit fallet. Beträffande yrkandet i motionen, att riksdagen måtte fastställa televerkets investeringsram i enlighet med vad styrelsen föreslagit, säger utskottet att det enligt dess mening skulle vara i hög grad önskvärdt att så kunde ske.

Utskottets utlåtande i anledning av motionen talar således för ett bifall till denna, men utskottet säger att det ej kan rekommendera en omfördelning av investeringsbeloppen mellan de olika kommunikationsverken. Inte heller anser man sig kunna föreslå en utvidgning av investeringsramen.

I motionen hemställes som sagt, att riksdagen måtte godkänna det av televerket begärda investeringsanslaget. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Ang. nedläggande av järnvägstrafiken Sölvesborg—Hörviken.

Herr ANDERSSON, KARL, (s):

Herr talman! Som framgår av utskottets utlåtande har utskottet nogsamtidigt del av detta ärende och har också beaktat vad motionärerna framfört på denna punkt. Televerket har i dagens läge blivit hårt klämt. Där finns stora behov, och om dessa nu kunde avhjälpas och televerket alltså fick större möjligheter till investeringar kunde man till och med få dessa att bli räntabla och vinstgivande. Utskottet har påpekat detta och sagt, att det förutsätter att det av Kungl. Maj:t föreslagna normalalternativet kommer att tillämpas. Utskottet har vidare sagt, att om därutöver möjligheter yppar sig till ökad investeringsverksamhet bör denna i första hand läggas hos televerket.

Jag tror att om riksdagen godtar vad utskottet här har skrivit kommer resultatet att i huvudsak bli vad motionärerna har önskat. Det kommer således att betyda att den stora åtstramningen i fråga om verkets investeringar inte behöver drivas alltför långt; ja, det kan i lyckligaste fall också ske en utvidgning. Detta vore, som jag nämnde, ur många synpunkter önskvärt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vartdera momentet av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

Sedermera gjordes enligt de i fråga om mom. I förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan i berörda del samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Därefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i mom. II hemställt.

Punkterna 2—10.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 11.

Ang. nedläggande av järnvägstrafiken Sölvesborg—Hörviken.

I statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 4 januari 1954 hade departementschefen i anslutning till järnvägsstyrelsens anslagsäskanden för nästa budgetår lämnat en redogörelse för statens järnvägars investeringsbehov. Departementschefen hade därvid anfört bland annat, att enär en av järnvägsstyrelsen berörd undersökning rörande eventuell ombyggnad av bandelen Sölvesborg—Hörviken ännu icke vore avslutad, departementschefen ansåge sig icke för det dåvarande kunna taga ställning till denna fråga.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten gjort vissa uttalanden angående Kungl. Maj:ts och järnvägsstyrelsens beräkningar av statens järnvägars investeringsbehov, varefter utskottet hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet under punkten anfört.

Herr HALLGREN (s):

Herr talman! Järnvägsstyrelsen har den 5 oktober 1953 begärt 1,2 miljoner kronor till ombyggnad av järnvägen Sölvesborg—Hörviken, därest en pågående utredning angående vägarna skulle leda till ett sådant ställningstagande. Departementschefen kunde vid statsverkspropositionens avlämnande inte taga ställning i ärendet utan inväntade järnvägsstyrelsens utredning.

Efter sju—åtta års utredningstid, tillräcklig för att köra slut på en järnväg, har nu järnvägsstyrelsen den 26 februari hemställt hos Kungl. Maj:t om tillstånd att redan i år få överföra person- och styckeodstrafiken till landsvägarna samt riva upp järnvägen, trots att resandetalet anslås till 150 000 à 176 000 per år. På cirka sex kilometer av den 1,5 mil långa banan föreslås ombyggnad till normalspår för vagnslasttrafik — d. v. s. industrispår. Beräknade investeringar uppskattas till omkring en halv miljon kronor, och åtgärderna förutses vara vid-

tagna innan årets slut. Vägförvaltningen i länet har beräknat nödvändiga investeringar i landsvägarna för att övertaga järnvägstrafiken och under antagande att det bleve industrispår till 2,4 miljoner kronor, varvid icke medräknats nio kilometer av de svagaste vägarna. För dessa nio kilometer har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ansett att en omedelbar upprustning för en kostnad av 1 150 000 kronor behöver vidtagas. Det blir alltså sammanlagt väginvesteringar på omkring 3,5 miljoner kronor, plus kostnaderna för industrispår.

Ett nedläggande av järnvägstrafiken skulle vara till stor nackdel såväl för fiskerinäringen som för den allmänna trafiken, då både post- och teletrafik varit kombinerade med järnvägen och då denna i stor utsträckning använts av arbetare från orten som haft sysselsättning vid industrier på andra platser. Därför har också järnvägsstyrelsens förslag att nedlägga järnvägstrafiken och delvis riva upp banan åstadkommit en stark förstämmning, för att inte säga förbittring, i orten. Jag vädjar till Kungl. Maj:t att taga i allvarligt övervägande om det inte är fördelaktigare att bibehålla och bredda banan samt trafikera densamma än att lägga ned så avsevärt mycket mer pengar av vägmedel på en landsvägstrafik, som blir oförmånligare för trafikanterna och för statens järnvägar i dess helhet.

Herr talman! I förevarande punkt har jag intet annat yrkande än utskottets.

I detta anförande instämde herrar *Hansson* (fp), *Rikard Svensson* (s) och *Karl Persson* (bf).

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 12—14.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 15.

Anslag till förvärv av billinjer.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att under rubriken Biltrafik för budget-

Anslag till förvärv av billinjer.

året 1954/55 anvisa vissa i statsrådsprotokollet angivna investeringsanslag å tillhoppa 9 200 000 kronor, varav 3,7 milj. kronor avsågo garage- och verkstadsbyggnader, 3,0 miljoner kronor anskaffning av bilmateriel samt 2,5 milj. kronor förvärv av billinjer.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehäft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Axel Andersson* och *Näslund* (I: 159) och den andra inom andra kammaren av fru *Sandström* m. fl. (II: 176), i vilka hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om anslag å 2 500 000 kronor till förvärv av billinjer åt statens järnvägar;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ewerlöf* m. fl. (I: 297) och den andra inom andra kammaren av herr *Hjalmarson* m. fl. (II: 193), i vilka, såvitt nu var i fråga, hemställts dels att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om anslag å 2 500 000 kronor till förvärv av billinjer åt statens järnvägar, dels ock att riksdagen måtte uttala, att den nödiga förnyelsen av statens järnvägars billinjers fordonspark icke framdeles borde finansieras medelst anslag på kapitalbudgeten.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på åberopade grunder hemställt,

I. att riksdagen måtte för budgetåret 1954/55 anvisa följande investeringsanslag, nämligen

a) Garage- och verkstadsbyggnader	3 700 000 kr.,
b) Anskaffning av bilmateriel	3 000 000 kr.;

II. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 159 och II: 176 samt I: 297 och II: 193, sistnämnda båda motioner i vad avsågo förevarande anslag, till Förvärv av billinjer för budgetåret 1954/55 anvisa ett investeringsanslag av 2 500 000 kronor;

Anslag till förvärv av billinjer.

III. att motionerna I: 297 och II: 193, i vad de avsåge sättet för finansiering av statens järnvägars anskaffning av bilmateriel, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr Ohlon, fröken Andersson, herrar Sundelin, Skoglund i Doverstorp, Ståhl och Svensson i Ljungskile, fröken Elmén samt herrar Birke och Löfroth, vilka ansett, att utskottet bort under II hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 159 och II: 176 samt I: 297 och II: 193, sistnämnda båda motioner såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag om anslag till förvärv av billinjer.

På framställning av herr talmannen beslöts att förevarande punkt skulle företagas till avgörande momentvis.

Mom. I.

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. II.

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! I den reservation som har fogats till denna punkt yrkas avslag på förslaget om de 2,5 miljoner kronor som nyss nämndes. Det är, som utskottet säger, femte året som liknande avslagsyrkanden har framförts men icke bifallits. Detta är dock i och för sig icke något skäl för att inte i år bifalla motionerna. Man kunde rent av tillfoga den lilla reflexionen: hur många år skall man egentligen behöva motionera för att utskottet skall bifalla motionerna?

Men det var inte detta jag skulle tala om nu. Jag vill i stället påtala en sak som utskottet säger, nämligen att »intet nytt har inträffat» sedan förra gången. Det är en gammal, om inte välkänd så i alla fall känd motivering när det gäller avslag. Det är bara den lilla haken i detta sammanhang, att påståendet inte riktigt är med verkligheten överensstämmande, om jag nu skall uttrycka mig försiktigt. Som väl alla känner till, tillsattes nämligen förra året den s. k. 1953 års trafikutredning, som bl. a. har direktiv

att behandla problemen om konkurrensen mellan järnvägar och andra transportmedel till lands. Jag påminner om vad som framförts i partimotioner från högerhåll, nämligen att denna utredning har tillmätts stor betydelse, vilket framgår av exempelvis proposition nr 1 i år. Så t. ex. har breddningen av vissa järnvägar uppskjutits under hänvisning till denna utredning. Likaså har uppskov föreslagits med andra förändringar med samma eller liknande motivering.

Vidare beräknas den s. k. busslinjeutredningen att i år bli klar med sitt arbete, och dess betänkande kommer att få en viss betydelse för frågan om konkurrensförhållandena mellan kommunikationsmedlen i offentlig och enskild drift.

Med hänsyn till bland annat dessa förhållanden är det nu mindre än någonsin, så vitt jag förstår, motiverat att statens järnvägar övertar ännu flera busslinjer. Det kan också vara av intresse att i sammanhanget påminna om att 1953 års trafikutredning i sitt yttrande över AB Linjebuss ansökan om viss utsträckning av sin linjetrafik bl. a. anförde, att för att utredningen i sitt arbete icke skulle för framtiden bindas av prejudicerande avgöranden rörande bland annat svensk busstrafik inom landet, så borde tillståndet gälla endast ett år. Vi reserverar menar, att det under sådana förhållanden inte heller kan anses klokt att staten nu gör nya inköp.

I utlåtandet säges, att utskottet inte har någon anledning att intaga en annan ståndpunkt i år än tidigare. Det skulle inte, menar utskottet, föregripa resultatet av pågående trafikutredning att besluta som förut.

Men det kan väl ändå diskuteras, om inte så skulle bli förhållandet. Om nämligen den statliga sektorn vidgas, sker därigenom en principiellt viktig förändring, och det är den frågan som skall utredas.

Det finns en annan sida av saken, som väl har relevans i detta sammanhang och bör tillmätas ganska stor betydelse. Det talas ständigt om att vi just nu måste spara mer än någonsin, vad man nu

skall lägga in i detta uttryck — det kanske i och för sig inte säger så mycket.

I utlåtandet säges vidare — och här kommer några rätt intressanta resonemang — att det här är fråga om frivilliga överenskommelser. »Den bussägare som önskar avyttra sin rörelse kommer därför självfallet att göra detta helt oavsett om någon trafikutredning pågår eller ej.» Ja, tacka för det! Men vad har det med den fråga att göra, som vi här diskuterar? Man får en s. k. förklaring litet längre ned i stycket, där det säges, att något större bussföretag kunde uppträda som köpare och att också detta kunde betecknas som ett föregripande av den kommande trafikutvecklingen.

Det vore rätt intressant att från utskottets ärade talesman få en förklaring på detta enligt min uppfattning ganska egendomliga resonemang. Frågan är väl ändå inte om den ene eller andra privata bussägaren skall utöva verksamheten, utan här gäller det dels om vi nu har råd att utvidga den statliga verksamheten, och dels och framför allt om det över huvud taget är önskvärt och lämpligt att ytterligare vidga den statliga sektorn på detta område. Den sista frågan, den viktigaste alltså, kan bättre bedömas när trafikutredningen är klar med sitt arbete.

Jag ber därför, herr talman, att nu få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr ANDERSSON, KARL, (s):

Herr talman! När utskottet skriver att det nu är femte året, som avslagsyrkanden föreligger, så är det inte något skäl utan endast ett konstaterande. Det är ett litet faktum, som utskottet vill tala om.

Vad som möjligen skulle vara nytt i dagens läge är att söka i motionernas motivering. Här föreligger två grupper av motioner. Båda grupperna motionärer har som motivering tagit upp det förhållandet, att det nu pågår och har pågått utredningar rörande billinje- och busstrafiken över huvud.

Den ena gruppen, där motionären, fru Sandström, befinner sig i andra kamma-

Anslag till förvärv av billinjer.

ren, har bland annat tagit upp den nu avslutade utredningen om norrlandskustens stambillinjer och anför den som ett skäl. Då jag har varit med i denna utredning, som avslutades strax före jul, kan jag konstatera att denna inte på något sätt har berört den fråga som det här gäller, nämligen om SJ skall få medel för att kunna köpa in busslinjer som blir utbudna till försäljning. De busslinjer som denna utredning sysslade med var för övrigt av den omfattningen, att de anslag som det här gäller inte på något sätt skulle vara till fyllest för att tillåta SJ att inköpa ifrågavarande billinjer i Norrland.

De utredningar som fröken Andersson berörde och som också är berörda i motionen från högerhåll, är ju dels den under förra året tillsatta stora trafikutredningen och dels den sedan år 1948 pågående busslinjeutredningen. Inte heller härvidlag kan utskottet finna, att de pågående utredningarna kan beröra eller i varje fall inte förhindra en inlösning av busslinjer, när sådana blir utbudna till statens järnvägar för inköp. Och detta anslag går ju inte ut på annat än att ställa ett relativt litet belopp, 2,5 miljoner kronor, till SJ:s förfogande för att, i den händelse SJ erbjuds att köpa en busslinje och finner affären förmånlig ur trafiksynpunkt, också kunna inköpa den.

Fröken Andersson kom vidare in på vad som ur motionärernas synpunkt kanske är pudelns kärna, nämligen att detta anslag skulle leda till att ytterligare utöka den statliga trafikapparaten när det gäller busstrafik. Det är väl där som motionärernas farhågor är att söka, när de ovillkorligen är efter år vill förhindra att pengar ställs till SJ:s förfogande för att möjliggöra några busslinjeinköp.

Jag vill i anslutning därtill passa på tillfället att nämna några siffror som belyser vad det hela rör sig om på detta område. Det kan inte bli fråga om att här skapa något trafikmonopol för staten på busstrafikens område. Hela antalet bussar i trafik utgör f. n. något över 8 000. Av dessa äger SJ något mer än

Anslag till förvärv av bilinjer.

2 000, d. v. s. i runt tal 25 procent. Sådana är således proportionerna. Det är alldeles uppenbart, det förstår nog även motionärerna, att med det årliga anslag som här är ifrågasatt på 2,5 miljoner kronor kan det inte bli fråga om att förvärva ett så stort antal busslinjer, att det kan bli tal om någon monopolställning. Här blir det egentligen endast fråga om affärer i smått. Vad SJ anser vara önskvärt och viktigt i denna fråga är, att om det öppnar sig en möjlighet att inköpa en busslinje, som ur trafiksynpunkt kan vara fördelaktig, så skall SJ ha medel till förfogande för att kunna göra en sådan affär.

Detta får väl ändå anses vara rimligt. Att över huvud taget kunna göra en affär, om någon förmånlig sådan yppar sig, är väl någonting som alla som driver affärer — det må vara inom den ena eller den andra branschen — måste anse vara ett fullt legalt önskemål.

Denna fråga har alltså inte sådana proportioner, att den kan i nämnvärd mån utöka den statliga trafikapparaten eller skapa några monopol.

Jag vill i övrigt hänvisa till vad utskottet sagt. Jag tror att utskottet har så stark motivering för detta anslag, att det inte är någon risk för riksdagen att besluta i enlighet med utskottets hemställan.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ANDERSSON, AXEL, (fp):

Herr talman! Till vad fröken Andersson redan har anfört skulle jag vilja bara i korthet lägga några synpunkter.

Det måste väcka en viss uppmärksamhet hos människorna att vi här är beredda att bevilja 2,5 miljoner kronor till ett ändamål, som absolut inte kan anses vara nödvändigt. Här sitter vi eljest i utskotten och prutar och avvisar anslagskrav, som kanske avser bara några tusen kronor. Det kanske gäller en upprustning inom skolan eller inom hälsovården, men vi hänvisar till det statsfinansiella läget, och så kommer inte denna upprustning till stånd. Men här

är vi redo att offra 2,5 miljoner kronor på ett ändamål, som inte ger någonting nytt. Det kommer inte en enda ny busslinje till stånd — det är inte en enda kilometer ofrafikerad väg som kommer att bli trafikerad genom ett sådant här anslag. Det enda som sker är att en eller annan busslinje byter ägare.

Om det vore så att vi fick en bättre service genom att statens järnvägar övertog busslinjer, kunde det naturligtvis vara försvarligt, sett ur trafikanternas synpunkt, att så skedde. Men erfarenheten talar för att det inte alls är på det sättet, utan att det ofta, i varje fall då och då, blir tvärtom. Jag behöver bara som exempel nämna att det har hänt, att sedan statens järnvägar övertagit en busslinje eleverna i en skola förlorar den förmån, som de haft tidigare, nämligen att under helgerna kunna resa fram och tillbaka mellan skolan och hemmet på enkel biljett. Man riskerar också, åtminstone uppe i Norrland, att den samtrafik, som nu finns mellan de enskilda företagen, upphör för den busslinje som statens järnvägar övertager. Mellan de enskilda bussföretagen i Norrland finns en överenskommelse, till vilken även postverket är anslutet. Men statens järnvägar har ställt sig utanför. Om en person i Norrlands inland skall åka exempelvis till Sundsvall eller Luleå kan han från hemorten köpa biljett direkt till Sundsvall eller Luleå, om han använder postverkets eller enskildas bus-sar eller bådadera. Han kan byta buss både en och två gånger men kan likväl lösa direktbiljett och får tillämpa en genomgående zontaxa. Men är han i den olyckliga belägenheten, att det är statens järnvägar som har hand om busslinjen på den ort där han bor, måste han först lösa biljett till den plats, där statens järnvägars busslinje slutar, och får sedan lösa en ny biljett och samtidigt börja i botten av taxan igen. Vi uppe i Norrland finner det synnerligen märkvärdigt att postverket kan tillämpa helt andra principer än statens järnvägar gör. Det är också ett skäl till att vi anser, att det icke — åtminstone icke ur norrländska synpunkter — kan vara

Anslag till förvärv av billinjer.

förmånligt att statens järnvägar beviljas ett sådant här anslag. Under inga omständigheter kommer därigenom till stånd någonting nytt eller någonting bättre, utan tvärtom föreligger det risk för försämring.

Herr talman! Jag ber att med det anförda få ansluta mig till reservationens yrkande om avslag.

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Herr Karl Andersson framhöll, att statligt innehav av enskilda busslinjer ställer sig förmånligare ur trafiksynpunkt. Ja, men för vem? Herr Axel Andersson har just tagit upp det problemet, och innan man kan bevisa att det ur allmänhetens synpunkt och ur kommunikationssynpunkt är fördelaktigare finns det väl ingen anledning att ge detta anslag just nu.

Nu säger herr Karl Andersson, att vi inom oppositionen är efter år vill förhindra statens järnvägars bilinköp. Ja, det är alldeles riktigt att vi gjort det, och jag gissar att vi kommer att fortsätta därmed, så länge de privata företagen fungerar på ett utmärkt sätt, vilket de i regel gör, såvitt jag vet. Det är inte alls ur vägen att det finns en viss och kanske ganska kraftig konkurrens på detta område. Jag tror att det gagnar allmänheten. Trots alla försäkringar om motsatsen tror jag att det är nyttigast, om vi inte alls eller i varje fall inte allt för snabbt går vidare på den väg, som man här har slagit in på. Det har alltså inte bevisats, att de enskilda företagen inte sköter busslinjerna lika bra som SJ.

Nu säger herr Karl Andersson, att vad som här föreslås inte har så stora proportioner. Nej, men om man tar litet då och då år efter år, kommer naturligtvis den statliga sektorn på detta område att vidgas.

Sedan var det ganska betecknande, att herr Karl Andersson inte alls gick in på den statsfinansiella sidan av problemet, vilket ju herr Axel Andersson gjorde. Jag skall dock inte nu ta upp tiden med den sidan av saken.

Herr Axel Andersson gav också exem-

pel på att det visst inte alltid är bättre ur allmänhetens synpunkt en statlig billinje, utan att det finns klara och obestridliga bevis på motsatsen. Jag skulle för min del kunna bidra med ett annat exempel, men det är kanske onödigt att ta upp tiden därmed, då ju herr Axel Anderssons exempel var så talande att det kan räcka i detta sammanhang.

Herr ANDERSSON, KARL, (s):

Herr talman! Herr Axel Andersson ville göra gällande, att de här pengarna inte skapar någonting nytt. Man vinner, sade han, inga nya trafikmöjligheter och skapar inte en enda meter ny billinje. Ja, det är möjligt att man inte skapar några nya trafikmöjligheter, men är det ändå inte av ett visst värde för trafikanterna att trafiken på de gamla billinjerna kan upprätthållas? När en billinje utbjödes till försäljning, brukar orsaken vara att ägaren av någon anledning inte längre är intresserad av att upprätthålla trafiken på linjen. Den kanske inte lönar sig. Eller också kanske säljaren vill lägga ned trafiken och bli av med sin rörelse av andra orsaker. I ett sådant fall finns det ju ingen garanti för att ägaren av en dylik billinje, om han inte får sälja den, ändå fortsätter att driva rörelsen. Ingen kan tvinga honom härtill. Det finns tvärtom stor anledning att befara att en sådan linje kommer att nedläggas, om inte statens järnvägar vill överta den. Betyder det inte i så fall en minskning av trafikmöjligheterna och trafikapparaten? Det innebär också en nackdel för de trafikanter som berörs av en sådan billinje. Det är helt enkelt omöjligt att föra ett sådant resonemang som herr Axel Andersson gjorde.

Det kan visserligen sägas att det i ett dylikt fall kanske finns någon annan enskild som vill inköpa linjen och att han i så fall bör få göra det. Men är det så alldeles säkert? Det skulle ju betyda att statens järnvägar, detta stora trafikföretag, inte skulle få lov att vara med om att konkurrera när möjlighet yppar sig att förvärva en ny trafiklinje. Är det på det sättet man skall upprätthålla en

Anslag till förvärv av billinjer.

fri konkurrens och en fri anpassning, att den ena parten skall ställas utanför, medan den andra parten får göra upp sina affärer sinsemellan? Jag tror inte att en sådan ordning vore lycklig.

Fröken Andersson berörde även den finansiella sidan av saken. Jag har inte ingått på den. Jag tänkte nämligen att den skulle beröras först under nästa punkt, där det talas om hur bilinköpen skall finansieras. Jag har alltså avsiktligt icke nu berört den finansiella sidan. Men jag kan redan nu säga, att hur man än formellt bedömer finansieringen ur statsfinansiella synpunkter, är det väl ändå uppenbart för alla och envar att ett företag, enskilt eller statligt, inte kan fortsätta sin verksamhet i oändlighet utan nyinvesteringar. Här är det fråga om en sådan nyinvestering i blygsamt format.

Herr talman! Jag vidhåller yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

Herr ANDERSSON, AXEL, (fp):

Herr talman! Utskottets talesman ville tydligen göra gällande, att statens järnvägar huvudsakligen uppköper de busslinjer som inte bär sig. Det måste i så fall vara en dålig affär för staten att ge SJ pengar till köp av busslinjer.

När statens järnvägar inköper en busslinje, får man, sade utskottets talesman vidare, en garanti för att linjen inte läggs ned, vilket skulle vara tacknämligt ur trafikanternas synpunkt. Det är självklart att om statens järnvägar vill bedriva sin affärsverksamhet på det sättet, att den fortsätter även om det inte lönar sig, så blir trafikanterna på just den sträckan naturligtvis nöjda. Statens järnvägar borde dock enligt min mening främst vara intresserade av att sköta sin uppgift på sitt egentliga område, nämligen i fråga om järnvägstrafiken. Jag kan nämna att den stad där jag bor, Örnsköldsvik, numera inte har någon förbindelse vare sig till norrgående eller södergående nattsnälltåget därför att statens järnvägar har dragit in den rälsbuss, som tidigare gick på sträckan vid den tidpunkten.

Jag menar alltså, att det inte alls innebär någon garanti för att en turlista upprätthålles och verksamheten bedrivs även i fortsättningen, om statens järnvägar övertar en busslinje.

Herr HESSELBOM (s):

Herr talman! Fröken Andersson var inne på den finansiella sidan av saken, och den underströks ytterligare av herr Axel Andersson. Herr Axel Andersson gjorde gällande, att vi här har en möjlighet att spara. Riksdagen har, sade han, tidigare avslagit flera framställningar om anslag till nyttiga och nödiga ändamål, men här är man beredd att satsa 2,5 miljoner kronor till något som inte skulle skapa något nytt, som herr Axel Andersson yttrade sig.

Jag är inte säker på att herr Axel Andersson har rätt i detta fall. Länsstyrelserna, som har att syssla med kommunikationsproblemen, särskilt när det gäller landsvägarna, har i varje fall kommit till en annan uppfattning. Jag har här ett uttalande från ett par länsstyrelser angående statens järnvägars sätt att sköta sin busstrafik. En länsstyrelse skriver: »Denna uppfattning grundar länsstyrelsen på den stora utveckling och förbättring, som omnibustrafiken i länet och grannlandet undergått, sedan omnibuslinjer övertagits av statens järnvägar och deras dotterföretag.»

En annan landshövding säger: »Jag vill samtidigt gärna framhålla, att jag såvitt angår detta län funnit, att statens järnvägar bedrivit sin omnibustrafik med välvilligt tillmötesgående beträffande allmänhetens önskemål och under lojalt iakttagande av konkurrerande företags intressen.»

Även den stora allmänhetens erfarenhet ute i olika bygder av vårt land är nog, att i den mån SJ blivit i tillfälle att öppna nya eller överta redan befintliga billinjer så har kommunikationsvillkoren förbättrats, inte minst vad det gäller bussarnas standard. Men man har dessutom genom sammanslagningen vunnit något ganska väsentligt, nämligen att materiel och personal kan utnyttjas på

ett rationellare sätt. Man har med andra ord uppnått bättre ekonomi när det gäller att lösa de olika trafikfrågorna.

Varför tror ni att ett enskilt företag som AB Linjebuss är så intresserat av att köpa billinjer och inordna dem i sitt linjenät, om det inte är för att bolaget därigenom får större möjligheter att rationalisera sin drift och göra den mera lönsam? Det företag i vårt land, som vid sidan av SJ är intresserat av att köpa sådana billinjer, är just AB Linjebuss. Jag kan nämna att detta företag under tiden januari 1952 till mars 1953 förvärvade billinjer för 2,5 miljoner kronor, under det att SJ:s förvärv samma tid uppgick till cirka 1,8 miljoner kronor.

Sedan kan man inte som herr Axel Andersson sammanställa ett vanligt anslag på driftbudgeten — jag uppfattade inte om det var skolor herr Andersson nämnde — med detta investeringsanslag. Här är det inte fråga om annat än att investera pengar, lånade eller inom vederbörande affärsverk avskrivna medel, som man räknar med skall ge avkastning och förbättra ifrågavarande verks affärsställning. Det rör sig alltså inte om en uppoffring för skattebetalarna, utan resultatet kan tvärtom bli till fördel även för dem. Man kan inte resonera från samma utgångspunkter när det gäller ett investeringsanslag av denna art som i fråga om vanliga driftutgifter.

Det skulle förvisso vara av intresse, om exempelvis fröken Andersson ville redogöra för sitt exempel på hur vansinligt SJ sköter dessa affärer. I följd lämnades ett sådant exempel av en talare, som uppträdde mycket aggressivt i debatten och gav en målande skildring av hur SJ for fram när det gällde förvärv av billinjer. Det var herr Spetz, som enligt kammarens protokoll för den 25 mars 1953 yttrade följande:

»När denna fråga tidigare har debatterats här i kammaren, har ifrån utskottsmajoritetens sida och ifrån statens järnvägar närstående håll gjorts gällande, att något tvång inte utövats ifrån statens järnvägars sida. Det skulle i stället ligga så till att vederbörande linjeföretag kommer till statens järnvägar och anhåller

Anslag till förvärv av billinjer.
om att statens järnvägar skall lösa till sig företaget.

Tyvärre förhåller det sig ofta tvärtom. Jag träffade strax före jul en järnvägstjänstemän från nordvästra Skåne. Han sade som sin personliga mening i fråga om statens järnvägars övertagande av vissa busslinjer intill Ästorp, att det var, som han uttryckte sig, 'kniven på strupen'. Jag har ingen anledning tro att det låg någon större överdrift i den karaktéristiken.»

Så långt herr Spetz.

Hur är det nu i verkligheten? Jo, SJ har i det av herr Spetz avsedda området inte gjort något sådant linjeköp sedan 1946, och då skedde köpet i bästa samförstånd. Till saken hör, att även AB Linjebuss den gången uppträdde som spekulant vid sidan av SJ.

När man alltså är i tillfälle att konstatera, herr talman, att utsagorna om SJ:s verksamhet på billinjernas område har så liten saklig grund, då finns det också anledning misstänka att fröken Anderssons exempel i verkligheten kommer att visa sig ha samma svaga grund.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr LINDAHL (s):

Herr talman! Då man under fem år haft tillfälle att åhöra debatterna i denna fråga, har man kommit underfund med att argumenten år från år är ungefär desamma. Det verkar dock en smula förvånansvärt att reservanterna går emot det nu ifrågavarande investeringsförslaget, ty om jag inte misstar mig är det i huvudsak från samma håll kritiken mot SJ sättes in, när detta företag inte går så bra.

Vad betyder nämligen den föreslagna investeringen i busslinjer? Jo, den innebär ingenting annat än att SJ skall söka få litet ordning på trafikförhållandena genom samverkan mellan järnväg och landsväg. Tendensen i fråga om persontrafiken är ganska entydig; i vart fall på alla kortare sträckor söker sig persontrafiken till landsvägen. Man måste se det som en naturlig följd av denna ut-

Anslag till förvärv av billinjer.

veckling, att SJ så långt det är möjligt försöker vara med vid förvärv av busslinjer.

Därför menar jag, att alla som är intresserade av att våra järnvägar, som alltjämt måste finnas, går någorlunda ekonomiskt bra, inte borde vara motståndare till att SJ införlivar åtminstone en del av de busslinjer, som finns i landet. Det är ju så riktigt som här är sagt, att SJ sannerligen inte bara får bra busslinjer. Det är precis likadant som när förstatligandet av de enskilda järnvägarna beslutades. SJ fick ta rubb och stubb. Man fick ta några bra banor, men också alla de dåliga. När det gäller inköp av busslinjer blir det på samma sätt, att SJ får en och annan bra linje, men också får öppna en del dåliga linjer. När det är fråga om en dålig linje vill nämligen inte det enskilda vara med och satsa kapital, utan föredrar att behålla sådana busslinjer, som går bra.

Jag vill i detta sammanhang betona, att man från statens järnvägars sida inte försökt att använda tvång vid övertagandet av en linje i en bygd, där kommunikationsväsendet behöver få en uppryckning. Jag har själv varit närvarande, när SJ:s män förhandlat med vederbörande busslinjeägare, och bevittnat att det inte förekommit något tvång eller förmynderskap, där man sagt att vederbörande måste sälja till SJ. Det är mycket hyggliga människor som förhandlar med busslinjeägarna och som klagör hur det skulle verka i fortsättningen om SJ får övertaga företaget.

Vad sedan beträffar talet om den dåliga servicen i Norrland får jag säga, att om det är på det sättet i Norrland, så är det i varje fall annorlunda i Mellansverige. En tidning som står herr Andersson nära — en folktivistisk tidning sålunda — har gjort vissa jämförelser mellan två linjer, å ena sidan en busslinje i enskild ägo och å andra sidan en av SJ ägd linje. Tidningen skrev ganska oförblommerat, att servicen på SJ:s linje var mycket bättre än på den enskilda linjen.

Det är ju så modernt och populärt att tala om folkomröstning, och jag tror att

om man ordnade en sådan beträffande de linjer, där det förekommer busstrafik, och ställde alternativet SJ-linje eller enskild linje skulle det åtminstone i Mellansverige — och det förvånar mig att förhållandena är så annorlunda i Norrland — med absolut säkerhet bli majoritet för att SJ skall ha linjen.

Jag har velat säga detta därför att jag tycker att man här begår en orättvisa mot ett kommunikationsverk som SJ, vars service vi i alla händelser måste erkänna står mycket högt. En sådan kritik förefaller egendomlig, om man ser på en del enskilda banor, som kommit i SJ:s ägo, och lägger märke till den upprustning som där ägt rum är från år. Man känner ju inte igen stationerna, där det tidigare rådde rena förfallet. När SJ söker skapa en så pass god service på järnvägslinjerna, tycker jag det skulle vara egendomligt om SJ i enlighet med herr Anderssons utsago skulle hålla en så dålig service vid busslinjerna.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets förslag.

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Jag skall bara göra den reflexionen i anslutning till herr Lindahls anförande, att det ju är syndvrida hela debatten att ta upp den snedpunkten, att det här skulle vara fråga om kritik mot statens järnvägar som företag. SJ sköter sin verksamhet alldeles utmärkt, vilket dock inte hindrar, att även de enskilda sköter den verksamhet, det här är fråga om, alldeles utmärkt.

Jag blev emellertid, herr talman, uppkallad av herr Hesselboms reflexion, när han efterlyste det exempel som jag också hade att ge. Anspråkslös som jag naturligtvis är av naturen, tyckte jag emellertid att mina exempel var så små jämförda med de exempel, som herr Axel Andersson gav. För att det inte skall se ut som om jag pratade i vädret skall jag dock anföra det exempel, som jag närmast tänkte på.

Det finns en busslinje mellan Färjestaden och Borgholm på Öland. Där kunde man förr ta bussen, rälsbussen eller

Anslag till förvärv av billinjer.

tåget, hur man ville. Nu händer det icke sällan, herr Hesselbom, att man när man kommer till Färjestaden tillfrågas om man skall resa direkt till Borgholm eller vart man skall hän. Om man skall direkt till Borgholm, händer det ofta att personalen säger, att man får ta rälsbussen därför att det inte finns plats i den vanliga bussen. Sådant hände inte tidigare.

Nåja, det är en överkomlig sak, men det är en annan sak, som kan synas liten, men som irriterat borgehageborna därnere ganska mycket. Jag kanske kan ge bakgrunden. Posten anländer till Borgehage på eftermiddagen vid fyrtiden, då man kan hämta den. Var det då något viktigt brev, som krävde snabbt svar, kunde man genast springa ned till busshållplatsen och lämna svaret där och få upp det till Stockholm på natten. Så var det alltså förut, men hur är det nu sedan SJ övertagit trafiken? Jo, det finns ett stilla hopp att få med ett brev, nämligen om bussen stannar för att ta upp åkande. Det rör sig dock, väl att märka, om en ordentligt utprickad hållplats. Jag har tagit mig orådet före att tillsammans med andra en och annan gång försöka stoppa SJ-bussen för att på gammalt maner få med brevet. Vi gör inte om de försöken så värst många gånger till. Där är det klippt — den möjligheten finns alltså inte längre. Man kan visserligen inte säga, att det gäller livsviktiga saker, men den försämrade servicen skapar visst obehag. Ergo: den enskilda busslinjen sköttes bättre ur trafikantsynpunkt!

Herr ANDERSSON, AXEL, (fp):

Herr talman! För att det inte skall bli något missförstånd vill jag säga till herr Lindahl, att när jag talade om SJ:s service, menade jag inte att den personal, som SJ har på sina bussar, inte är lika tillmötesgående som personalen på enskilda busslinjer, och jag menade inte heller att SJ kör med sämre vagnar än andra företag. Vad jag avsåg var, att SJ drar in vissa förmåner, som fanns tidigare. Det gällde skolbarnens biljet-

ter. Jag talade också om att SJ på sina busslinjer i Norrland inte vill vara med om den samtrafik, som de enskilda bussföretagen och postverket har åstadkommit och som är en synnerligen stor förmån för oss i Norrland. Det råder inte, herr Lindahl, samma förhållanden i Norrland och i Mellansverige på det här området liksom inte heller på många andra områden, där vi i Norrland har våra alldeles särskilda bekymmer.

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Herr Hesselbom citerade en del av vad jag anförde här i kammaren i fjol, och jag väntade med intresse, att han skulle ha fortsatt och försöka bemöta det konkreta exempel, som jag nämnde då. Det gjorde han nu inte, utan han slutade med att citera vad jag då i min tur hade citerat. Jag förstår ju herr Hesselbom, ty det är inte så lätt att bemöta mig, eftersom exemplet står fast.

Till herr Lindahl skulle jag vilja säga, att det vore lämpligt, om han satte sig i förbindelse med den bussägare nere i Bohuslän, som resonerade med de där hyggliga karlarna från SJ. I så fall kanske herr Lindahl skulle få en något annan uppfattning än han nu har. I varje fall tror jag verkligen, att debatten här i fjol gjorde nytta så till vida att SJ, såvitt jag vet, under det gångna året inte har upprepat sina hotelser mot den bussägare som det gällde.

Herr HESSELBOM (s):

Herr talman! Jag tyckte att det var onödigt att, i vidare mån än jag gjorde, citera vad herr Spetz yttrade i debatten i fjol, alldenstund den fråga, som han i fortsättningen berörde och som gällde vissa billinjer i Bohuslän, jag nu inte anser vara aktuell. Herr Spetz har ju varit på biltrafikbyrån och i den frågan fått ett besked, som han har förklarat sig nöjd med. Jag har därför ingen anledning att fortsätta debatten i den delen. Eljest skulle jag nog kunna lämna en förklaring på hur det ligger till med dessa påstådda övergrepp från SJ:s sida

Anslag till förvärv av billinjer.

när det gällde ifrågasatt förvärv av en viss billinje i Bohuslän.

Jag ville med det anförda ge ett exempel på hur det citeras och berättas om vad någon har hört att någon annan sagt och detta sedan återopas då man i riksdagsdebatter framställer yrkanden i ena eller andra avseendet. Det var denna metod, som jag i detta sammanhang ville belysa.

Herr OHLON (fp):

Herr talman! Herr Hesselbom gjorde gällande, att statens järnvägar behöver köpa busslinjer för att åstadkomma en rationalisering, och herr Lindahl gick ett stycke vidare och sade, att vad man åstundar är en samverkan mellan landsvägs- och järnvägstrafiken. Låt mig då, herr talman, berätta en liten sannsaga, som är hämtad från det gamla riket Idyllien!

Idyllien har en västkust, och denna västkust har en metropol. Idyllikerna i västkustmetropolen har den egendomliga vanan att under våren flytta ut till sommarställen på västkusten. Tidigare skickade de i stor utsträckning sina flyttsaker med privata lastbilar, men de idylliska statsjärnvägarna har reklamerat för att flyttsakerna i stället skulle skickas per den idylliska statsjärnvägen utefter västkusten.

I föl inträffade, att de statstroga idyllikernas flyttsaker på järnväg passerade förbi den station, där de bodde, varpå godset skickades tillbaka per lastbil parallellt med järnvägen. Så går det alltså till i Idyllien, och intet ont i det. Men på grund av den stora belastningen — man är inte van vid att ha så stor trafik — inträffade, att flyttsakerna inte kom fram till bestämmelseorten samtidigt för en och samma person, utan efter en dag anlände halva antalet flyttsaker och hämtades då av idyllikern i fråga per lastbil. Tre dagar efteråt kom en ny sändning, som skickades med den idylliska busstrafiken till mottagaren, och fem dagar efter avsändandet kom den sista sändningen på samma sätt med buss, och då kunde det inträffa, att den

sista sändningen innehöll en del ömtåliga saker, såsom exempelvis rumsvaxter, som delvis var fördärvade vid framkomsten. Men inte nog därmed: idyllikerna fick inte bara finna sig i att få sina saker peu à peu och få dem fördärvade, utan de blev dessutom ålagda extra kostnader för busstransporterna utöver den avgift de hade erlagt till järnvägen. De fick alltså en extra beskattning.

Detta ledde till att när idyllikerna på hösten flyttade in till sin metropol igen, använde de i stället sina gamla lastbilar och struntade i de idylliska statsjärnvägarna och deras kombinerade tåg- och busstrafik.

IBland kunde det inträffa, att tåget var en smula försenat — exempelvis 10 minuter — och då sommargästerna från den idylliska metropolen anlände till sin idylliska sommarstation, hände det åtminstone ett par gånger, enligt vad jag fått mig berättat, att bussen stack i väg från dem tom, fastän de bara befann sig på ett avstånd av 5—10 meter från den. De måste sålunda ta bil i stället, trots att de hade returbiljett för buss.

Detta är ett exempel på den samverkan mellan järnvägs- och landsvägstrafik, som råder i Idyllien, och tyvärr, herr talman, måste jag säga att vad jag här har skildrat från det gamla riket har sin tillämpning även på vårt land.

Nu kommer jag till det som herr Karl Andersson nämnde såsom pudelns s. k. kärna — om det nu finns någon kärna — och det är faran för alla sorters monopol. Det är den brännande punkten. Jag tror att lika väl som vi bör vara på vakt mot enskilda monopol, lika väl bör vi ha vår kritik vaksam mot statens monopolverksamhet.

Jag vill gärna erkänna, att statens järnvägars service i stort sett står på ett mycket högt plan och att våra järnvägar i många avseenden är förebildliga även för andra länder. Men även statens järnvägars tjänstemän är människor och handlar som människor, och inte heller om dem gäller det, att de bör få en alltför stark monopolställning i fråga om sin verksamhet i samhället.

Herr LINDAHL (s):

Herr talman! Jag tror, att herr Ohlon har missförstått den av honom omtalade förekomsten av dubbeltransporter på västkusten. Jag misstänker, att detta hör samman med den s. k. kretskörningen, som SJ har genomfört på en hel rad linjer och som innebär, att godståget, varmed möblerna transporterades, bara stannar vid vissa stationer. Där finns det lastbilar, som tar emot både ankommande gods och gods utefter den väg, som kretskörningen omfattar, och därpå kör till en annan station. Detta betyder en dörr-från-dörr-trafik, som anses vara lämplig, eftersom vederbörande kund då inte har något besvär med godset och inte behöver beställa bil för att hämta det vid stationen. Godset går ju direkt till kunden i fråga. Samtidigt tar den bil, som utför kretskörning, upp allt gods efter vägen. Det kan vara fråga om folk, som behöver skicka en potatissäck, eller om en handlande, som vill ta hem varor och skicka tillbaka tomlådor — allt detta klaras av genom kretskörningen.

Jag är för min del övertygad om att denna typ av trafik är utomordentligt betydelsefull. Det måste vara missförstånd, om någon här tror, att SJ tar betalt två gånger för samma transport, dels för transporten på bussen, dels för transporten på järnväg — detta kan inte vara riktigt — utan det är väl i så fall fråga om olika poster av gods, som skickats. Jag kan aldrig tro, att det ligger så illa till, som herr Ohlon beskrivit, nere på västkusten, där ju både herr Ohlon och Göteborgsposten har sin varelse. — Göteborgsposten brukar ju slå larm vid alla tillfällen, och tidningens larm brukar ge eko i riksdagen. Det hela sammanhänger säkerligen just med denna form av framforsling av gods, som kretskörningen innebär.

Herr OHLON (fp):

Herr talman! Den där från-dörr-till-dörr-trafiken är nog mycket bra, bara man kan hålla ihop godstransporterna, så att t. ex. av 15 kolli inte 7 kommer efter en dag, 3 några dagar senare och

Anslag till förvärv av billinjer.

resten efter närmare en vecka. Vidare är från-dörr-till-dörr-trafiken mycket bra, bara lastbilen stannar i närheten av dörren och inte, såsom kanske händer, tre kilometer från dörren.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkandens propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande momentet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid förevarande punkt avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fröken *Andersson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästs och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 9 punkten 15 mom. II, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fröken *Andersson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 101;

Nej — 37.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Mom. III.

Utskottets hemställan bifölls.

Om viss översyn av allmänna familjepensionsreglementet,*Punkterna 16—33.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredros ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1953/54, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avlösning av malmfältspolisorganisationen;

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om upptagande å riksstaten för budgetåret 1954/55 av underskottet för luftfartsfonden jämte i ämnet väckt motion; och

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om viss översyn av allmänna familjepensionsreglementet.

Föredros ånyo statsutskottets utlåtande nr 40, i anledning av väckta motioner om viss översyn av 1947 års allmänna familjepensionsreglemente.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundqvist* m. fl. (I: 67) och den andra inom andra kammaren av fröken *Wetterström* (II: 77), hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en sådan översyn av 1947 års allmänna familjepensionsreglemente § 16 mom. 2, att efterlevande make tillförsäkrades en i sin helhet oantastbar änke- eller änklingspension.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionerna I: 67 och II: 77 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr LUNDQVIST (h):

Herr talman! Endast ett par ord! I motionen har hemställts, att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t begära en översyn av familjepensionsreglementet i syfte att tillförsäkra efterlevande make oantastbar änke- eller änklingspension. Utskottet har icke ansett sig kunna tillstyrka att en sådan framställning göres. Utskottet gör gällande, att det i direktiven för 1951 års pensionsutredning skulle finnas klart besked om att även denna fråga skulle bli föremål för ingående prövning. Ja, herr talman, det är möjligt att man kan göra ett sådant uttalande och stå för det, men jag har själv studerat direktiven, och enligt min uppfattning framgår det ingalunda med någon som helst klarhet, att uppdraget skulle omfatta även detta detaljspörsmål. Nu är jag emellertid glad åt att utskottet går i borgen för att 1951 års pensionsutredning verkligen skall utföra detta arbete.

Man kan ju, herr talman, inte underlåta att ibland göra vissa reflexioner. En som ligger ganska nära till hands, när vi nu kommer att behandla några motioner, som gäller pensioner, är väl den, att statens kvarnar stundom mal ganska långsamt. Utskottet har — liksom även motionärerna gjort — erinrat om att denna fråga behandlades redan år 1949, varvid utskottet uttalade sina starka sympatier för att en ändring här kom till stånd. Men frågan borde givetvis utredas. År 1950 väcktes frågan på nytt, och då var det ett annat utskott, statsutskottet, som uttalade sig; första gången var det bankoutskottet som behandlade motionerna. Statsutskottet gjorde samma uttalande, och man förklarade vid det tillfället att man förutsatte att frågan skulle komma upp till prövning under den närmaste tiden. Nu är vi framme vid år 1954, men intet som helst resultat har syntts till, och intet som helst uttalande har gjorts om att vi har att vänta något förslag inom överskådlig tid.

Utskottet säger nu tyvärr ingenting om huruvida det delar den uppfattning, som bankoutskottet och statsutskottet gav uttryck åt åren 1949 och 1950 om

önskvärdheten av att denna fråga blir löst på tillfredsställande sätt, men jag hoppas att vi har rätt att lägga in något sådant även i utskottets utlåtande nu.

Med uttalande av en förhoppning om att vi åtminstone under de närmaste åren skall få se något resultat över huvud taget av 1951 års pensionsutrednings arbete, skall jag, herr talman, avstå från att nu framställa något yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 41, i anledning av väckt motion angående upphävande av beslut om införande av s. k. pensioneringsperioder för personal i civil statstjänst;

nr 42, i anledning av väckt motion angående höjning av maximiåldern för ingående av äktenskap, medförande rätt till familjepension;

nr 43, i anledning av väckta motioner angående omprövning av vissa äldre pensioner;

nr 44, i anledning av väckt motion om livränta åt värnpliktige N. R. Hellströms efterlämnade maka Ethel Hellström;

nr 45, i anledning av väckta motioner om pension eller understöd åt vissa personer.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om förhöjning av äldre pensioner.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtande nr 46, i anledning av väckta motioner angående förhöjning av äldre tjänste- och familjepensioner.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Arhén* m. fl. (I: 204) och den andra inom andra kammaren av herr *Kyling* m. fl. (II: 185), hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av frågan beträffande för-

höjning av äldre tjänste- och familjepensioner och snarast för riksdagen framlägga de förslag utredningen kunde föranleda.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I: 204 och II: 185 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade anmälts

1) av fröken *Andersson*, herrar *Sunne*, *Malmberg* i Skövde, och *Ståhl*, fröken *Elmén* samt herrar *Kyling* och *Nihlfors*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 204 och II: 185, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av frågan om förhöjning av äldre tjänste- och familjepensioner samt att de förslag, utredningen kunde föranleda, snarast måtte framläggas för riksdagen;

2) av herr *Sundelin*, som dock ej antytt sin mening.

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Denna fråga har ju relativt nyligen diskuterats i riksdagen, och jag gör nu inte alls anspråk på att komma med några nya synpunkter, åtminstone inte väsentligt nya. Reservanterna anser emellertid, när det föreligger motioner, att vi i hög grad bör stödja dessa strävanden. Vi anser att de är rättvisa och att saken dessutom är av brådskande natur. Det gäller ju, som framgår av utskottsbetänkandet, utredning rörande förhöjning av äldre tjänste- och familjepensioner, och det yrkas att förslag i ärendet måtte framläggas snarast möjligt.

Jag skall bara ett ögonblick ge bakgrunden genom att påminna om frågans läge. Före 1947 hade vi äldre, nyare och nyaste pensioner för de flesta statliga befattningshavare. År 1947 ändrades detta så att också de äldre fick del av de pensionsförbättringar som hade tillkommit på grund av då företagen lönerereglering. Många som inte berörts av löneregleringen blev då beträffande pensioner-

Om förhöjning av äldre pensioner.

na likställda med dem som fått del av löneförhöjningarna.

Reservanterna anser nu att den princip som tillämpades 1947 är riktig, och vi förstår inte, varför den inte också bör gälla för dem som avgått före 1951, 1952 och 1953 års lönerrevisioner. Jag påminner om att direktiven för tjänsteförteckningsrevisionen innebar att löneförhöjning främst skulle ske för sådana tjänster som var att betrakta som eftersatta i lönehänseende. Vid dessa löne-regleringar rörde det sig i stor omfattning om hela befattningshvarvgrupper. Det gällde t. ex. över 90 procent av alla tjänster vid statens järnvägar, och det gällde alla officerare inom försvarsväsendet. På grund av den uppsamling så att säga som förekom, medan tjänsteförteckningsrevisionen arbetade, har de tjänstemän som gått i pension, innan lönerregleringen trädde i kraft, gått miste om både löneförhöjningen och den därmed följande högre pensionen. Herr Ahlberg anförde i höstas, när vi debatterade detta ämne, ett exempel som kanske säger rätt mycket för gemene man. Jag tillåter mig att återge detta exempel här.

Vägmästarna ansåg sig ha för låg löneställning — och vem gör inte det för resten? — och de fick så småningom ett provisoriskt tillägg på 600 kronor om året. Vid lönerregleringen i samband med tjänsteförteckningsrevisionen arbetades så att säga dessa 600 kronor in i lönerna, men de 600 kronor, som provisoriskt hade utgått, var inte pensionsberättigande, och de som gått i pension strax före revisionen fick alltså inte pension på dessa 600 kronor.

Utskottet sade förra året att ett visst fog föreligger för kritik härav. Ja, det är, så vitt jag förstår, det minsta man kan säga. Utskottet sade vidare, att frågan borde behandlas i ett större sammanhang. Varför? — det kan man fråga. Vi har ju principen lanserad, och varför kan den inte tillämpas här? Att hänvisa till detta större sammanhang betyder ju realiteter att dränka hela frågan. Här gäller det dock äldre människor, som mänskligt att döma inte har så värst

långt kvar. Vi anser alltså därför att frågan brådskar.

Nu säger man i utlåtandet att sedan frågan sist behandlades har intet nytt inträffat. Uttrycket känns igen. Utskottet vill alltså inte frångå sin tidigare uppfattning. Vad är det egentligen för nytt som skulle ha kunnat inträffa? — det må jag fråga. Orättvisan har ju inte under tiden förändrats på något sätt. Jag vill understryka, liksom jag för resten gjorde i höstas, att det här inte är fråga om någon ny princip. Den tillämpades 1947. Vill man inte godkänna att det föreligger en fullständig analogi med det beslutet, så kan jag anföra pensionsbeslutet 1951 för riksdagens ledamöter som fick gälla även de redan pensionerade. I dag, mina herrar och damer, har vi vidare fattat ett beslut angående retroaktivitet i detta sammanhang. När detta beslut fattades, spred sig ett soligt leende över kammaren, och det må vara hänt, men jag undrar, om pensionärernas leende är lika soligt, därest deras berättigade krav inte bifalles.

Jag skall citera det beslut som fattades för några timmar sedan: »Till den som före nämnda dag upphört att vara ledamot av riksdagen och jämlikt äldre bestämmelser om pension till riksdagsman eller jämlikt beslut, som fattats eller kan komma att fattas av fullmäktige i riksgäldskontoret, äger eller får rätt till sådan pension, skall, där ej annat stadgas, pension utgå med belopp, som sägs i 7 § tredje och fjärde styckena.» Den högre pensionen skall alltså utgå även till redan avgångna riksdagsmän. Jag skall inte säga någonting om det, jag deltog ju själv i beslutet.

Nu vill jag i ärlighetens namn säga, att det kan vara enklare att besluta om riksdagsmännens pensioner än om pensioner åt dessa tjänstemän, ty det föreligger vissa svårigheter i det senare fallet. Det är gränsdragningar som måste klaras, och därför har vi ju inte gått rakt på sak och begärt beslut i frågan redan nu, utan vi har begärt en snabb utredning. Men, mina damer och herrar, det är ju ändå bra underligt, om kammarens ledamöter mot bakgrunden av

det beslut som har fattats nyss skulle också i dag avslå denna mycket modesta begäran om utredning i en så viktig fråga. Vi begär, herr statsråd, enträget att frågan utredes snarast och inte dränkes i större utredningar. Vi anser att kravet är, jag upprepar det, både rättfärdigt och brådskande.

Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservation nr 1.

Häri instämde herr *Arrhén* (h).

Herr **SUNDELIN** (fp):

Herr talman! Såsom fröken Andersson här erinrade, har ju denna fråga nyligen behandlats av riksdagen. Det skedde den 2 december förra året. Jag biträdde vid det tillfället en reservation av ungefär samma innebörd som den reservation nr 1 som är fogad till utskottets utlåtande i dag. Jag har inte ändrat mening sedan dess men har inte biträtt reservationen nu, utan har nöjt mig med att till utskottets utlåtande foga en blank reservation. Anledningen därtill är att jag, då frågan så nyligen har behandlats av riksdagen och förslaget med så stor majoritet därvid avvisats, knappast tycker att det har funnits fog för att på nytt motionera i samma sak. Det kan, synes det mig, förefalla tveksamt, om det i detta fall varit intresset för själva saken som varit avgörande för motionärerna, eller om det varit det förhållandet, att vi i år har valår.

Herr **LEANDER** (s):

Herr talman! Jag får först säga, att jag är ganska förvånad över att motionärerna återkommer så kort tid efter det att riksdagen avslagit motsvarande motioner. Det är i alla fall inte mer än ett par månader mellan riksdagens avslag och väckandet av de nya motionerna. Med all beundran för energien och ståndaktigheten tycker jag nog att ståndaktigheten i detta fall är något av tennsoldatens ståndaktighet.

Nu göres gällande att ett bifall till motionerna skulle innebära, att 1947 års principer tillämpades. Därvidlag har vi

Om förhöjning av äldre pensioner.

diametralt motsatta uppfattningar. Enligt gammal praxis — även den som tillämpades år 1947 — regleras pensionerna efter den lön vederbörande innehåft längre eller kortare tid, innan han avgick från tjänsten. Men i föreliggande motioner föreslås att de pensionärer, som avgått före tjänsteförteckningsrevisionerna åren 1951, 1952 och 1953, skall erhålla pension inte efter den egna lönegraden, utan efter den lönegrad som gäller för deras efterträdare, efter det att tjänsten eventuellt har flyttats upp. Enligt nuvarande reglemente och enligt den praxis som har tillämpats har det tidigare aldrig inträffat, att äldre tjänstepensioner ändrats bara därför att lönen i den tjänst, vederbörande innehåft, sedermera höjts eller sänkts. Det är denna nya princip motionärerna förordat, och utskottet är lika litet i år som i fjol berett att vara med om att införa denna princip. Sedan vi behandlade frågan i fjol, har inte någonting inträffat, som kunnat ge motionärerna förhoppning om att utgången i riksdagen skulle bli annorlunda i år än i fjol. Det har heller inte inträffat någonting, som föranlett utskottet att intaga någon annan ställning. Vi har i och för sig ingenting emot att detta problem upptas till behandling, men vi anser att det bör ske i samband med de övriga frågor, som 1951 års pensionsutredning har hand om. Jag vill citera vad utskottet anförde i fjol: »Med hänsyn till i det föregående berörda förhållanden kan utskottet inte understödja tanken på en utredning av frågan om förbättring av äldre pensioner enligt de av motionärerna påyrkade riktlinjerna. Detta bör emellertid enligt utskottets mening inte utesluta, att pensionsutredningen i görligaste mån ger prioritet åt de problem, som bildar underlag för ställningstagandet till spörsmålet om pensionernas avvägning, så att de nödvändiga förutsättningarna för en hållbar bedömning skapas.»

Vi har fortfarande ingenting emot att dessa frågor tas upp så fort som möjligt, men vi anser att det bör ske i samband med översynen av hela problemet om statspensionernas framtida gestaltning.

Om förhöjning av äldre pensioner.

Det fördes ju en så ingående diskussion i fjol härom, att jag anser det vara onödigt att nu spilla flera ord på saken.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fröken ANDERSSON (h) kort genmäle.

Herr talman! Om vårt förslag nu är så principvidrigt, som herr Leander vill göra gällande, frågar jag: Hur kunde då utskottet skriva att det förelåg visst fog för motionärernas önskemål och att utskottet inte har någonting emot att frågan utredes av 1951 års pensionsutredning? Är principerna så klara som herr Leander vill urgera, var det verkligen onödigt med dessa hänvisningar. Det kan dock inte bestridas att det är stora grupper — jag tror att det kommer att visas av andra talare — som har fått vänta, medan tjänsteförteckningsrevisionen har pågått. Det är mot den bakgrunden som man kan säga att läget nu är annorlunda. Jag har det intrycket, att hela herr Leanders resonemang ingenting annat är än ett uttryck för den obotfärdiges förhinder.

Jag vill vidare säga en sak till herr Sundelin, som förvånade mig mycket med sitt anförande, när han bl. a. sade, att motionerna hade kommit till i år kanske därför att det är valår i år. Jag måste säga att jag inte trodde att herr Sundelin skulle komma med sådana insinuationer, ty om en sak är rätt och riktig är den det, ta mig katten, både valår och andra år.

Herr LUNDQVIST (h):

Herr talman! Jag är varken motionär eller reservant, men jag kanske ändå, fast det är valår, vågar uttala mig i frågan utan att herr Sundelin skall komma med någon tillrättavisning.

Herr Leander vill göra gällande, att det är nya principer som man från motionärernas och reservanternas sida vill lansera. Men är det inte så, herr Leander, att det här faktiskt rör sig om någonting helt nytt? Har jag fel, om jag påstår, att sådana massuppflyttningar av

hela grupper av befattningshavare, som det här rör sig om i dessa fall, har vi aldrig tidigare haft i det här landet? Förr har det ju alltid, såvitt jag vet — och jag har varit i statens tjänst i över 40 år — bortsett från regelrätta lönerегleringar, rör sig om i bästa fall någon enstaka mindre grupp, men vanligen endast om någon enstaka tjänst inom en större eller mindre grupp, för vilken tjänsteuppflyttning det då alltid anförts alldeles särskilda skäl, vilka mycket noggrant prövats och motiverats i de olika verksamheternas framställningar.

Jag erkänner gärna, att det även vid de nu företagna tjänsteförteckningsrevisionerna har förekommit fall, då endast vissa enstaka befattningar har flyttats upp, men ett mycket stort antal av de tjänsteuppflyttningar, som har skett, ligger dock på ett helt annat plan. Dessa har gällt hela stora grupper — både av lägre och högre lönegrad. — Här har alltså, så långt jag kan bedöma, en verklig allmän lönerегlering de facto skett och detta icke därför att några nya kvalifikationskrav eller ändrade, mera ansvarsfyllda arbetsuppgifter har tillkommit, utan endast därför att dessa grupper, som för övrigt länge själva har menat sig vara för lågt placerade, nu, efter överenskommelse vid förhandlingsbordet, av statsmakterna ansetts böra få en välförtjänt allmän uppflyttning. Det är alltså det nya, som vi inte tidigare varit med om.

Då tjänsteförteckningsrevisionen sålunda obestridligen haft just den av mig antydda huvudkaraktären, kan jag inte komma ifrån att de löneuppflyttningar som sålunda nu skett för mycket stora grupper, ja i vissa fall för den allra största delen av de anställda, kan och bör jämställas mera med tidigare allmänna lönerегleringar än med tidigare sporadiska ändringar i tjänsteförteckningsplaceringar.

Det är alltså detta faktiska förhållande, herr talman, som man, enligt min och stora flertalet pensionärers bestämda uppfattning, från regeringens och riksdagsmajoritetens sida hittills icke har velat beakta, och det är samma faktiska

förhållande som därför också gör, att de äldre pensionärerna inom alla grader — det finns inte någon som helst skillnad i uppfattning — anser sig alltför hårdhärtat och orättvist behandlade.

Jag har aldrig sagt, att pensionärerna här skulle ha någon juridisk rätt. Jag har både här i riksdagen och även på andra ställen i offentliga anföranden starkt betonat att så inte är förhållandet. Men vi anser, att pensionärerna i hög grad har moralisk rätt, och även den brukar man ju inom bättre kretsar vilja tillmäta inte alltför liten betydelse. Ej minst när staten är arbetsgivaren, tycker jag man har rätt att förutsätta stor hänsyn även till rent moraliska synpunkter.

När statsmakterna 1947 tog det principiellt mycket viktiga steget att dra ett streck över de äldre pensionerna och ersätta dem med de nyaste, hälsades detta av alla, både av pensionärer och av ännu i aktiv tjänst kvarvarande tjänstemän, med den största tacksamhet och glädje. På pensionärshåll kan man å andra sidan inte förstå, att samma statsmakter ställer sig så fullständigt oförstående inför de framställningar som har gjorts om att även nu få en behandling liknande den, som statsmakterna så generöst lät de gamla pensionärerna få glädja sig åt 1947.

Jag skulle, herr talman, kunna verk för verk visa upp, hurusom hela stora personalgrupper, på det sätt jag här nyss har nämnt, har fått lönegrads- och därmed också ren löneuppflyttning. Om inte någon vill ha bevis, skall jag tills vidare avstå från att tynga diskussionen och protokollet med denna redogörelse, annars är jag beredd att vara tillmötesgående med sådana uppgifter.

Fröken Andersson har redan påpekat som exempel, att inom försvarsväsendet varenda officersbefattning utan undantag har flyttats upp. Jag har en uppgift i min hand ifrån mitt gamla verk, enligt vilken jag kan konstatera att inemot 40 000 av befattningshavarna där på detta sätt har fått löneuppflyttning. Det betyder alltså cirka 90 procent av dem som har lön efter avlöningsreglementet, alltså ordinarie och extra ordinarie. I

Om förhöjning av äldre pensioner.
stort sett är bilden densamma också inom andra statliga verksamhetsfält.

Jag nämnde mitt gamla verk — SJ. Jag känner ju till förhållandena där relativt bra, och jag kan inte underlåta att här fästa uppmärksamheten på en alldeles särskild omständighet som kommit att där spela in och blivit en ytterligare anledning till besvikelse.

År 1948, alltså innan tjänsteförteckningsrevisionerna påbörjades, tillsattes en kungl. kommitté, 1948 års personalkommission. Den drev arbetet med hast för att få fram resultat i så god tid, att en proposition skulle kunna lämnas till 1951 års riksdag. I sitt betänkande hade denna kommitté — liksom senare den följande tjänsteförteckningsrevisionen — framlagt förslag om uppflyttningar både av hela grupper och av endast vissa befattningar inom en och samma grupp.

Regeringen lade emellertid inte fram någon proposition i anledning av denna kommittés betänkande utan överlämnade i stället hela dess aktsamling till den institution, som skulle ta hand om tjänsteförteckningsrevisionen. På det sättet vart alltså dessa frågor förhalade ett år, ty i det förslag, som tjänsteförteckningsrevisionen lade fram 1952, återfanns — såvitt jag minns rätt — också alla de förslag som 1948 års personalkommission hade tagit upp.

Hade 1948 års personalkommissions förslag i vanlig ordning lagts fram till 1951 års riksdag, så skulle dessa förhöjda löneställningar ha kunnat tillämpas ett år tidigare och de nya pensionerna alltså även kommit dem till godo, som avgick före den 1 juli 1952. Dessa senare har alltså gått miste om den höjda pensionen, trots att deras sak redan hade varit prövad av en särskild sakkunnigkommitté.

Jag har velat nämna dessa förhållanden, emedan de som berörs av dem — jag behöver inte säga att jag själv inte hör dit, och jag talar alltså inte i egen sak — tycker det är mycket underligt, att dylika tillfälligheter skall få spela in och få konsekvenser, så pass vittgående för framtiden, som fallet har varit.

Om förhöjning av äldre pensioner.

Jag tror att det räcker med vad jag här anfört för att visa att det inte är underligt, att man bland de gamla pensionärerna känner en allvarlig besvikelse över den behandling som statsmakterna låtit dem undergå. Man är på pensionärshåll särskilt illa berörd av den motivering som statsmakterna anfört till försvar för sitt handlande. Denna besvikelse blir, som fröken Andersson påpekade, inte mindre, när man får del av det beslut som riksdagen för några timmar sedan fattat och varigenom riksdagen omtänksamt sört för våra gamla f. d. kamrater. Dessa kommer ju att få samma pension som de riksdagsmän, som hädanefter kommer att lämna riksdagen. Det är klart att man bland de *andra* äldre pensionärerna kommer att göra vissa andra reflexioner och inte tycker sig ha anledning till något glädjebrott.

Jag har, herr talman, förvånat mig över att riksdagen ställt sig så ytterligt avvisande i denna enligt mitt förmenande mycket behjärtansvärda angelägenhet. Jag har inte kunnat undgå att känna en djup besvikelse över att vi inte ens har kunnat få någon anslutning från sådana kamrater här i riksdagen som ju ändå står dessa pensionärsgrupper mycket nära och som måste vara medvetna om hur man där ser på saken.

Här har det ju bara varit fråga om att få en utredning verkställd för att klarlägga vad som rimligen kan göras. Jag tycker att det är en mycket rimlig begäran.

Jag ber därför, herr talman, att med vad jag nu anfört få ansluta mig till reservanternas yrkande.

Herr ARRHÉN (h):

Herr talman! Jag vet inte, om jag har fel, men det förefaller mig, som om den motsättning, som hittills har gjort sig gällande i debatten, skulle vara möjlig att överbygga. Det hela beror på hur man tolkar direktiven till 1951 års pensionsutredning.

Där står, att utredningen skall utreda frågan om pensionsvillkor för nytillträdande pensionärer samt ge en principiell

belysning av frågan om förbättring av äldre pensioner. Men det poängteras från departementshåll, att den första frågan, alltså rörande pensionsvillkoren för nytillträdande pensionärer, måste lösas först. Man skriver, att pensionsutredningen bör ge »prioritet åt de förslag som bildar underlag för ställningstagandet till spörsmålet om pensionernas avvägning, så att de nödvändiga förutsättningarna för en hållbar bedömning skapas».

Det är alltså här fråga om en motsättning när det gäller det arbete, som man förväntar, att 1951 års pensionsutredning skall utföra. Man vill, att utredningen först skall precisera, hur det skall bli för blivande pensionärer, således tjänstemän som fortfarande är i aktiv tjänst. Sedan detta fastställts, skall man gardera de äldre pensionerna efter någon ny modell.

Den andra stora principiella frågan är, huruvida det föreligger parallellitet mellan de riksdagsbeslut, som fattades vid 1947 års riksdag och som rörde lönereregleringar och i samband därmed preciseringar av pensioner på sätt, som vi alla känner till, och de riksdagsbeslut som fattades åren 1951, 1952 och 1953 i samband med den s. k. tjänsteförteckningsrevisionen. Där om råder en viss oklarhet.

Jag vill erinra om att vid fjolårets riksdagsdebatt framförde herr Åman, ledamot av denna kammare och som bekant även direktör i TCO, vissa frågor, varmed han syftade till att få klarhet på denna verkligt centrala punkt. Herr Åman påpekade, att det skulle vara av intresse att av statsrådet, som då liksom i dag var närvarande i kammaren, få höra statsrådets uppfattning »om förhållandet mellan tre ting, nämligen de årliga lönereregleringarna, dyrtidstilläggen och tjänsteförteckningsrevisionerna». Herr Åman fortsatte: »Eftersom ju både dyrtidstilläggen och de årliga lönereregleringarna automatiskt verkar på pensionerna, kan det vara av intresse att höra civilministerns uppfattning om inte ändringar vid en tjänsteförteckningsrevision i vissa fall skul-

Om förhöjning av äldre pensioner.

le kunna klassas lika med de andra mera generella uppflyttningarna.» Av denna formulering liksom av fortsättningen av herr Åmans anförande, som jag inte nu skall citera, framgår, att herr Åman uppenbarligen kände en dragning till att vilja jämställa lönerregleringsprocessen år 1947 med tjänsteförteckningsrevisionsförfarandet under åren 1951, 1952 och 1953. Vad svarade statsrådet på detta? Jo, han sade på följande vis: »Då herr Åman nu riktar en direkt fråga till mig hur jag ser på dessa problem och om det är möjligt att skilja på tjänsteförteckningsförändringar, som genomförts på grund av omorganisation, och andra generella förbättringar, skulle jag vilja säga att det nog är mycket svårt att dra upp sådana gränslinjer.»

Jag kan inte förstå annat än att detta yttrande är formulerat i avsikt att klarlägga, att statsrådet anser, att skillnaderna mellan tjänsteförteckningsrevisionen och andra generella löneförbättringar i själva verket icke är så stora och att det därför egentligen inte föreligger någon motsättning mellan statsrådet och herr Åman. Herr Åman deklarerade nämligen i sitt anförande också, att man måste göra distinktioner när det gäller resultatet av en tjänsteförteckningsrevision, att den med andra ord i sin tillämpning måste göras till föremål för en utredning. Det är den ståndpunkten, som dagens motionärer också intar. Vi begär i anledning av det uppenbara behov av klarläggande, som här finns, en utredning. Längre sträcker vi oss inte. Det förefaller, som om någon större motsättning därvidlag icke skulle behöva förefinnas mellan utskottsmajoriteten, statsrådet och reservanterna.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr **ELOWSSON, NILS**, (s):

Herr talman! Jag hade inte tänkt att lägga mig i denna debatt, allra helst som jag inte på något sätt är bevandrad i det statliga lönekineseriet. Jag skall inte heller befatta mig med den sidan av saken. Men när jag hörde först fröken

Andersson och sedan herr Lundqvist med iver och i någon mån också indignation tala för dessa pensionärer, såsom om de ömmade för dem av hela sitt hjärta, var det inte utan att jag också blev en smula indignerad. Man behöver inte vara så värst bevandrad i det statliga lönekineseriet för att veta, att skall staten betala ut pensioner, måste den ha medel till pensionerna. I vilken utsträckning kan högern sägas ha visat villighet vid den nu pågående riksdagen att ställa medel till regeringens förfogande för sådana ändamål? Vi behöver inte gå så långt tillbaka i tiden för att få belägg för att högern i stället vill hålla inne med pengarna. I remissdebatten förklarade herr Ewerlöf, att när det gäller att skaffa pengar för att kunna sänka uttagningsprocenten från 110 till 100, så kommer högern att under riksdagens lopp lägga fram förslag om besparingar för att göra en dylik sänkning möjlig. Denna politik tar sig ibland t. o. m. det uttrycket, att man vill beröva staten de möjligheter, som den måste ha för att kunna sköta sina åtaganden. Jag tänker på högerns negativa inställning varje gång statens järnvägar, televerket eller vattenfallsstyrelsen eller över huvud taget något statligt verk vill höja taxorna för att verksamheten skall gå ihop. Vad högern föreslår i dag rimmar alltså mycket dåligt med den ömhjärtade ton, som högern vid än det ena tillfället, än det andra anslår, så snart det är fråga om att staten skall ge ut mera pengar. Högern visar icke, menar jag, den ärlighet, som vi helst vill se hos riksdagens ledamöter i ekonomiska ting.

Herr **LEANDER** (s):

Herr talman! Jag har icke betecknat motionärernas ståndpunkt och deras yrkande som någonting principvidrigt i och för sig, men vad jag anser vara cpraktiskt för att inte säga förnuftsvidrigt är att lösrycka denna fråga ur sitt sammanhang.

Till herr Lundqvist vill jag säga att visst kan vi resonera om i vad mån de lönerregleringar, som skett sedan uppgö-

Om förhöjning av äldre pensioner.

relsen 1947, skall påverka pensionerna för äldre tjänstemän. Jag vill dock påpeka att såväl löner som pensioner sedan år 1947 har reglerats efter index. Där föreligger således inte samma stora skillnad som 1947 och därför inte heller samma behov av utjämning.

Till herr Arrhén vill jag säga, att jag inte tror att det är alldeles omöjligt att överbrygga skillnaden mellan våra ståndpunkter. Vi har ingenting mot en utredning, och såsom gammal statstjänare ser jag naturligtvis gärna att statspensionärerna får bättre villkor. Vi anser emellertid för vår del, att utredningen bör ske förutsättningslöst och i samband med utredningen av övriga pensionsfrågor. Vi delar inte motionärernas uppfattning, att denna fråga skall utredas separat och — såsom man i fjol begärde — med bortseende från allt annat. Jag tror nog, herr Arrhén, att frågan löser sig.

Herr LUNDQVIST (h):

Herr talman! Herr Leander säger att också han vill vara med om en utredning i denna sak, men att den inte får ske lösryckt. Då vill jag göra samma fråga som jag ställt redan tidigare i dag i annan debatt: När har vi att från 1951 års pensionsutredning vänta något förslag i den mängd frågor som det här gäller?

Vi får inte glömma, att detta önskemål avser en utdöende grupp av medborgare, personer som tjänat ut och lämnat sin statstjänst för många år sedan. Skall de få någon som helst glädje av vad vi här strävar efter, måste utredningen ske snart. Eljest vinner man syftet genom att bara vila på frågan, ty när alla de berörda är borta behöver man ju inte göra någon utredning. Det är den stora skillnaden mellan min linje och herr Leanders.

Herr Elowsson sade i slutet av sitt inlägg, att det skulle visa brist på vanlig hederlighet och ärlighet, om man här i riksdagen tillät sig föra fram en motion som syftar till — så som vi ser det — rättvisa åt statens gamla pensionärer.

Jag får väl föra detta vidare till dem som man genom motionen velat ge sitt stöd. Det kan ju hända, att bland dem finns någon — jag tror det emellertid inte — som delar den uppfattning herr Elowsson givit uttryck åt. Så länge jag sitter i Sveriges riksdag, herr talman, tillåter jag mig i varje fall att göra de framstötter jag anser rättvisa och sakligt motiverade, även om de inte faller alla mina kamrater på läppen, något som jag i den föreliggande frågan särskilt beklagar, eftersom önskemålet faktiskt rör en kategori som så väl behöver stöd från alla.

Herr Elowsson sade också, att vi inte velat anvisa medel för detta ändamål. Vi har begärt en utredning för att få klarlagt vad det rör sig om för kostnader och för att sedan kunna bedöma, vad man på andra områden eventuellt skall kunna spara för att åstadkomma den förbättring, som vi här anser i och för sig mycket behjärtansvärd. Kan det verkligen motivera en indignation av det slag som herr Elowsson gav uttryck åt? Jag kan inte förstå det, och jag tillbakavisar — men utan harm, ty så långt har jag kommit under mina många riksdagsår — den beskyllning för brist på ärlighet i mitt politiska uppträdande, som här framställdes.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Jag tycker att herr Lundqvist är bra djärv, när han här försöker göra gällande att jag vänt mig mot att de statliga pensionärerna skulle få det bättre. Det är rena förfalskningen, det säger jag rent ut. Jag har över huvud taget inte yttrat mig om den saken, utan vad jag yttrade mig om var att högern försöker göra sig till talesman för denna grupp av pensionärer men ständigt vägrar att ställa medel till förfogande genom att kräva sänkta skatter och taxor. Jag hoppas att jag gjort adressen tillräckligt tydlig för att högerns företrädare här i kammaren skall vara på det klara med att det är dem det gäller.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen enligt de där-

under förekomna yrkandena gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågakvarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av fröken Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fröken *Andersson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 46, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av fröken Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom upprensning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fröken *Andersson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 89;

Nej — 38.

Därjämte hade 10 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 27, i anledning av väckt motion om skyndsamt utredning och förslag rörande upprättande av en konjunkturutmättningsfond för gruvhanteringen, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Om försvarskostnadernas redovisning å debetsedlarna.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 28, i anledning av väckta motioner angående redovisning å skattsedlarna av försvarskostnadernas beräknade andel av inkomst- och förmögenhetsskatten.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 52 av herr *Lage Svedberg* m. fl. och II: 58 av herr *Spångberg* m. fl. hade hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till redovisning å skattsedlarna av försvarskostnadernas beräknade andel av inkomst- och förmögenhetsskatten eventuellt såsom en särskild försvarsskatt.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på återropade grunder hemställt, att de likalydande motionerna I: 52 av herr *Lage Svedberg* m. fl. och II: 58 av herr *Spångberg* m. fl. angående redovisning å skattsedlarna av försvarskostnadernas beräknade andel av inkomst- och förmögenhetsskatten icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **SVEDBERG, LAGE**, (s):

Herr talman! Jag har icke begärt ordet för att framställa något yrkande med anledning av det ärade bevillningsutskottets redovisning av den motion som några ledamöter av denna kammare och andra kammaren har väckt, utan jag har endast begärt ordet för att understryka den principiella deklaration som bevillningsutskottet redovisar i sin motivering till föreliggande utskottsbetänkande.

I andra stycket av motiveringen gör utskottet den principiella förklaringen, att utskottet anser det riktigt, att de skattskyldiga på ett klarare sätt än för närvarande erhåller kännedom om statsbudgetens såväl inkomstsida som utgiftssida. Vi har i vår motion hemställt om att riksdagen skall anhålla hos Kungl. Maj:t om utredning och förslag till redovisning å skattsedlarna av försvarskostnadernas andel av inkomst-

Om försvarskostnadernas redovisning å debetsedlarna.

och förmögenhetsskatten, eventuellt såsom en särskild försvarsskatt. Jag tror icke jag gör mig skyldig till någon felaktig bedömning, om jag ställer den frågan, hur många ledamöter i riksdagens båda kamrar finns det som kan ge en fullständigt klar deklARATION över de sammanlagda försvarsutgifterna. Man kan hänvisa till fjärde huvudtiteln och säga, att den ger oss en uppgift om att dessa kostnader är drygt 2 miljarder kronor. Man kan även hänvisa till kapitalbudgeten med de uppgifter som där föreligger i anledning av de beställningsbemyndiganden riksdagen tidigare har gjort, vilka möjligen upptages i budgetredovisningen. Men är det inte så att de sammanlagda försvarsutgifterna i väsentlig omfattning är spridda på flera huvudtitlar? En del av utgifterna faller väl på tolfte huvudtiteln. De torde även finnas inbakade i åtskilligt flera huvudtitlar. Om man noggrant studerar försvarskostnadernas omfattning i statsbudgeten, tror jag att man gissningsvis kan säga, att de uppgår till 2 1/2 å 3 miljarder kronor.

Med all tacksamhet mot tidningspressen för dess meddelanden om de olika förslag som föreläggs riksdagen anser jag att skattebetalarna har rätt att få en klarare bild inte minst av försvarskostnaderna. Även om de fyra demokratiska partierna har varit relativt eniga om försvarsutgifternas storlek, bör ju icke detta på något sätt överskugga den klarhet i fråga om utgifternas storlek, som skattebetalarna har rätt att kräva.

Jag noterar tacksamt bevillningsutskottets motivering, där det ges antydningar om att myndigheterna redan har tagit upp dessa frågor till övervägande. Det är alltså möjligt, att vi i en nära framtid får en klarare bild av nämnda kostnader. Jag förstår bevillningsutskottet mycket väl, när utskottet motiverar sitt avstyrkande av motionen med de svårigheter som i olika avseenden föreligger. Det är troligt att man kommer att göra den invändningen, att det kan vara lika önskvärt att på skattsedeln angiva även andra utgifter på riksbudgeten, såsom våra socialutgifter. Det är

visserligen riktigt, men om försvarsutgifterna angavs på skattsedlarna, tror jag att det skulle dämpa de debatter som tidigare har förekommit här, då man rekommenderat regeringen att skapa utrymme för skattesänkningar. Jag tror att det skulle ha varit hälsosamt, om man hade haft en klar bild av försvarsutgifterna, när den borgerliga oppositionen ständigt återkommit med krav på skattesänkningar, vare sig man pekat på överbalanseringen av budgeten eller på andra tänkbara möjligheter till utgiftsbesparingar.

Jag har ingalunda, herr förste vice talman, med mitt anförande velat göra någon deklARATION om min inställning beträffande försvarskostnaderna och möjligheterna till besparingar där. Med det skall jag vänta till dess statsutskottet redovisar fjärde huvudtiteln, där vi har väckt en motion om en utredning av den frågan.

Jag förstår, att det är meningslöst att här framställa något yrkande om bifall till vår motion, men jag har velat tacksamt understryka bevillningsutskottets principiella deklARATION om riktigheten av att i större utsträckning för skattebetalarna klarlägga försvarskostnadernas sammanlagda omfattning.

Herr SJÖDAHL (s):

Herr förste vice talman! Bevillningsutskottet kan helt och fullt instämma i vissa delar av motionärernas tankegång och vad deras talesman här har givit uttryck för i dag. Jag syftar på vad herr Svedberg underströk särskilt i slutet av sitt anförande, nämligen att det är önskvärt, att man i största möjliga utsträckning sprider upplysning om varthän de svenska statsutgifterna går och i det sammanhanget gärna också klargör varifrån inkomsterna kommer. Så långt är motionärerna och deras talesman här och utskottet fullständigt ense. Allt vad som kan göras för det svenska folkets upplysning bör göras. Det är en avgörande punkt, på vilken man allmänt borde sätta in sina ansträngningar och där man skulle önska att det även från partiernas sida bedrevs en objektiv propa-

Om försvarskostnadernas redovisning å debetsedlarna.

ganda. Det vore också önskvärt, att man därvidlag ställde statens utgifter i belysning av de skattesänkingskrav som man vill framföra. En objektiv propaganda från det allmännas sida och från respektive partier och enskilda riksdagsmän är ytterst önskvärd.

Men varför i denna fråga blanda in försvarskostnaderna? När man vill ha en upplysning på debetsedlarna om försvarskostnadernas del i inkomst- och förmögenhetsskatten, kunde man till en början tveka, om det var ett slags hedersomnämmande som man ville ge försvarskostnaderna, eller om man ville sätta dem i stryckklass. Efter herr Svedbergs anförande vet jag vad han menar — det är ingen i kammaren som behöver tveka om det. Men jag vill ändå fråga kammaren: När vi omsorgsfullt prövat våra kostnader och utgifter, i detalj och i stort, åt alla möjliga håll — även våra försvarskostnader — anser då inte kammaren riktigt och tillbörligt, att den upplysning som bör lämnas det svenska folket bör vara en redovisning för hur man avvägt utgifterna inte bara för försvaret utan också för sociala och kulturella ändamål? Man bör väl ge upplysning över hela linjen och inte bara på en punkt och säga: »Se, svenska folk, så här mycket kostar svenska försvaret just nu! Akta er för ytterligare utgifter på den punkten!»

Jag är fullständigt av den meningen, att i ett världsläge, då vi kan minska våra försvarsutgifter, bör svenska riksdagen med all kraft gå in därför och därigenom skapa utrymme för såväl angelägna sociala utgifter som betydande skattesänkningar. Men nu har vi efter en omsorgsfull prövning kommit fram till en allmän fördelning av statens utgifter på ett sätt, som i det stora hela motsvarar vad vi anser riktigt, även om en och annan knyter handen i byxfickan och skulle vilja opponera mot vissa utgifter. Då har vi all anledning stå för denna fördelning och inte utpeka vissa utgifter såsom särskilt förgelseväckande.

Det finns sådana som t. ex. vill spara på de sociala utgifterna. Det finns sådana som anser att vi just nu inte borde

ha genomfört lagen om allmän sjukförsäkring med alla dess utgifter. Dessa, som vill sänka de sociala utgifterna, kunde också kräva en maning till sparsamhet genom att det visades, hur höga de nuvarande sociala utgifterna är. Jag skulle därför vilja hemställa om bifall till utskottets förslag, som ger ett hedersomnämmande åt varje tanke på att sprida upplysning om statens utgifter och inkomster men å andra sidan innebär ett avstyrkande av tanken att utpeka en viss del av de utgifter som vi föreslår eller beslutar såsom en post, som framför allt bör uppmärksammas ur besparingssynpunkt.

Att det vore besvärligt att beräkna försvarskostnadernas andel av inkomst- och förmögenhetsskatten, måste vara en förlupen tanke hos motionärerna, ty inkomst- och förmögenhetsskatten utgör ungefär hälften av statens inkomster — cirka 4 miljarder kronor — under det att försvarsutgifterna utgör 2 miljarder kronor. På denna punkt kan en mycket enkel räkneoperation göras, och den kan göras av norrlänningarna själva, om de vill peka på försvarskostnaderna — av vissa norrlänningar — jag uppmärksammade herr Näslunds avvärjande gest, herr förste vice talman, och därför tillät jag mig detta avbrott. Det är lätt att göra denna räkneoperation genom att minska 4 miljarder med 2 miljarder och säga, att försvarskostnaderna utgör cirka hälften av inkomsterna från inkomst- och förmögenhetsskatten. Men jag skulle vilja varna herr Svedberg och hans meningsfränder på norrlandsbänken och även på andra bänkar för att gå fram med denna enkla — jag höll på att säga demagogi — ty kom ihåg, att våra statsinkomster är ungefär 8,5 miljarder kronor, och om vi får 4,5 miljarder av inkomsterna från inkomst- och förmögenhetsskatten, återstår att anskaffa resten av pengarna på annat sätt. Varför skulle man då inte kunna säga, att så och så stor del av spritskatten går till försvaret eller att så stor del av tobaksskatten går till försvaret eller att så stor del av de tullar som vi har här i landet går till försvaret och så vidare i all oändlighet?

Om försvarskostnadernas redovisning å debetsedlarna.

Jag skulle bara vilja uttala — något som jag tror är utskottets uppfattning — att propaganda för större upplysning är ytterst önskvärd men att den bör vara opartisk och sträcka sig över hela fältet, vilket icke kan ske genom en anteckning på debetsedlarna på det sätt motionärerna egentligen tänkt sig.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr SVEDBERG, LAGE, (s):

Herr förste vice talman! Bevillningsutskottets ärade talesman ger ju motionärerna rätt och understryker nödvändigheten av en klarare upplysning för skattebetalarna i fråga om riksbudgetens utgifter. Men han stannar vid en detalj, han säger att motionärerna själva kan göra en räkneoperation och riktar sig speciellt till norrlänningarna i detta sammanhang. I mitt första anförande frågade jag, om det fanns någon här i riksdagen som exakt kunde tala om vad de sammanlagda försvarskostnaderna utgör. Jag frågade detta, därför att jag ansåg att det var ganska svårt att beräkna detta belopp över huvud taget, även om man studerar samtliga huvudtitlar, som är framlagda på riksdagens bord.

Jag är inte så främmande, herr Sjö-dahl, för att de övriga utgifterna kommer till allmänhetens kännedom. Socialutgifterna redovisas klart och tydligt både i pressen och även av dem, som lämnar uppgifter härom ute bland det svenska folket. Det är därför lättare att vinna klarhet om dessa utgifter än om de sammanlagda försvarskostnaderna. Ty huru mycket av dem faller på de militära pensionerna? Huru mycket av dem ryms inom de förhandsbeställningar, som riksdagen har givit regeringen fullmakt att utlägga? Jag tror förvisso, att det är ganska svårt, herr Sjö-dahl, att matematiskt räkna ut detta.

Det är riktigt, som utskottets ärade talesman nämnde, att det inte bara gäller att sprida upplysning om varthän statsutgifterna går, utan också om varifrån de inkomster kommer, som täcker den

del av kostnaderna som försvarsutgifter- na utgör. Men jag anser att alla skäl talar för att vad bevillningsutskottet i sin motivering anför i en nära framtid vinner beaktande.

Herr SJÖDAHL (s) kort genmäle:

Jag skulle bara vilja säga till herr Svedberg, att om det är förenat med vissa svårigheter att räkna ut försvarskostnaderna, så möter det säkerligen ännu större svårigheter att räkna ut våra socialvårdsutgifter. Men det kunde vara önskvärt att man fick ett begrepp om både det ena och det andra.

Sedan vill jag varna för att — vilket herr Svedberg tydligen gjorde — blanda ihop kapitalutgifterna och driftutgifterna. Man måste väl ändå särskilja dem. Skall man ta kapitalutgifterna med i beräkningen, får man väl lägga en viss procentuell del av dem till driftutgifterna, men man kan inte på det sätt, som han tycktes mena, bara slå ihop kapitalutgifter och löpande utgifter.

Herr VELANDER (h):

Herr talman! Jag fäste mig vid att herr Svedberg sökte lägga upp sitt anförande på det sättet, att bevillningsutskottets uppfattning, sådan den framträder i betänkandet, helt skulle sammanfalla med de synpunkter som motionärerna utvecklat. Det föreföll mig vidare som om utskottets talesman svävade litet för långt ut, när han skulle göra klart för kammaren, vad utskottet egentligen hade menat.

Till herr Svedberg vill jag säga, att utskottet med sina uttalanden inte har avsett något annat än att ge ett svar på motionärernas hemställan. I det avseendet säger utskottet visserligen, att utskottet anser det i och för sig vara »ett önskemål att de skattskyldiga erhåller kännedom om statsbudgetens såväl inkomstsida som utgiftssida», men sedan ifrågasätter utskottet »det lämpliga i att storleken av vissa statsutgifter särskilt framhäves» och tillägger att »ett ge-

Om försvarskostnadernas redovisning å debetsedlarna.

nomförande av något av de av motionärerna framlagda förslagen synes för övrigt knappast vara möjligt». Herr Svedberg har här själv illustrerat, hur omöjligt det måste vara att tillgodose motionärernas önskemål, då han började med att säga, att han skulle vilja veta, hur många ledamöter av riksdagen som kan ge en klar bild av försvarsutgifternas storlek. Om herr Svedberg menar, att man via debetsedlarna skall bibringa kanske i första rummet riksdagsledamöterna och i andra rummet svenska folket i gemen en klar bild därav, så har han väl därmed ådagalagt, att utskottet har det största fog för sitt uttalande, att det knappast är möjligt att genomföra motionärernas förslag!

Till utskottets talesman, herr Sjödahl, vill jag säga, att utskottet inte har avsett att på något sätt genom sitt betänkande föra in diskussionen på hur stora försvarsutgifterna egentligen är eller i vilken ordning man skall söka nedbringa respektive avväga dem i förhållande till de sociala utgifterna eller andra utgifter. Jag anser alltså, att detta är resonemang, som inte bör föras inom ramen för bevillningsutskottets föreliggande betänkande.

Herr SJÖDAHL (s) kort genmäle:

Herr talman! Det var den sista delen av herr Velanders anförande som uppkallade mig.

Jag förstår inte, hur herr Velanders har kunnat tolka mitt anförande på det sättet, att jag skulle ha fällt något omdöme om försvarsutgifternas storlek vare sig nu eller i en framtid. Det enda jag sade var att om omständigheterna skulle göra det möjligt för oss att minska våra försvarsutgifter, så skulle det vara ytterst tacknämligt. Därom tycker jag att herr Velanders och jag skulle kunna vara tämligen ense. Bli förhållandena i världen sådana att vi kan sänka försvarskostnaderna med en eller en halv miljard kronor — Gud giv det — då kunde herr Velanders och jag lägga våra ansikten i mycket gladare veck.

Herr VELANDER (h) kort genmäle:

Jag vill blott säga, att jag inte har avsett att kritisera herr Sjödahls omdöme om försvarsutgifternas storlek i och för sig, utan jag har talat om att det synes mig ligga utanför ramen för behandlingen av bevillningsutskottets föreliggande betänkande att sväva ut i spekulationer om att man under de och de förutsättningarna kan sänka försvarskostnaderna och samtidigt snegla åt en ökning av de sociala utgifterna etc. En sådan diskussion har utskottet inte velat föranleda i detta sammanhang.

Herr SJÖDAHL (s) kort genmäle:

Jag vill bara säga herr Velanders, att jag inte har svävat ut. Men vad som torde vara uppenbart för kammaren är att herr Velanders inte har förstått.

Herr HEUMAN (s):

Herr talman! Motionärerna har begärt att på debetsedlarna få en redovisning av försvarskostnadernas andel av inkomsterna på inkomst- och förmögenhetsbeskattningen. Jag skulle vilja helt enkelt förklara, att en sådan åtgärd är absolut omöjlig, därför att förutsättningen för en sådan redovisning är att riksdagen måste fatta beslut om att utgifterna till försvaret får täckas endast av medel som inflyter på inkomst- och förmögenhetsbeskattningen. När man fått en sådan särskilnad, finns det möjligheter att lämna dessa uppgifter. Nu är det emellertid så, att inkomsterna till statskassan inflyter även från andra områden, t. ex. i form av arvsskatt, gåvoscatt, tullar o. s. v. Dessa inkomster sammanföres i en kassa, ur vilken utgifterna till försvaret tas. Det är, såvitt jag kan förstå, inte möjligt att tillgodose motionärernas önskemål på detta område, förrän man fått ett sådant beslut av riksdagen som jag här syftar på.

Herr SVEDBERG, LAGE, (s):

Herr talman! I femte stycket i sin motivering säger utskottet: »Att nu införa en särskild försvarsskatt skulle yt-

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik m. m.

terligare komplicera beskattningssystemet och synes jämväl av andra skäl icke böra ifrågakomma.» Tolkar man denna motivering rätt, så ger ju utskottet till känna, att det *just nu* inte kan vara med om den föreslagna åtgärden. Vi motionärer har emellertid bara hemställt om en utredning av frågan. Vår motion syftar ju endast till en utredning av det förslag som motionens motivering ger en antydan om.

Herr HEUMAN (s):

Herr talman! I så fall måste ju yrkandet om en utredning även innefatta ett förslag om utredning av frågan, huruvida riksdagen vill gå med på vad jag sade i mitt föregående anförande, nämligen att besluta att utgifterna till försvaret endast skall täckas av inkomst- och förmögenhetsskatten. Vad beträffar det av herr Svedberg citerade uttalandet av utskottet, gäller det en särskild försvarsskatt, något som utskottet sagt att det för närvarande inte anser vara lämpligt att införa. Vi hade ju en sådan under krigsåren, men den har vi nu gått ifrån.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande betänkande hemställt.

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik m. m.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bankoutskottets utlåtande nr 5, angående verkställd granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning.

Punkten 1.

I denna punkt hade utskottet gjort vissa uttalanden angående den allmänna ekonomiska utvecklingen under år 1953 samt rörande riksbankens valuta- och penningpolitik. Punkten avslutades med en förklaring, att utskottet velat för riksdagen omförmäla vad i detta ärende förkommit.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Ewerlöf, De Geer, Svärd, Schmidt, Dickson* och *Gustafson* i Göteborg ansett, att utskottets utlåtande under förevarande punkt bort hava den lydelse, som i reservationen angi- vits.

Herr EWERLÖF (h):

Herr talman! Vi har nu att behandla frågan om decharge för riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning under år 1953. Längre fram under riksdagen får vi som vanligt tillfälle att diskutera frågan om riktlinjerna för den framtida ekonomiska politiken. I allmänhet är det mera givande att tala om framtiden än om den snö som föll i fjol. Jag tänker därför inte i vad på mig ankommer i detta sammanhang ta upp någon större debatt utan inskränker mig till att med några ord kommentera den reservation, som knutits till bankoutskottets utlåtande.

Meningskiljaktigheterna gäller inte om decharge bör beviljas eller ej. Även reservationerna tillstyrker decharge. Vi gör inte gällande, att man handlat mot direktiven från högsta ort, d. v. s. regeringen och riksdagsmajoriteten. Men det är en känd och många gånger omvittnad sak, att oppositionen alltsedan krigsslutet företrätt en annan linje i fråga om kreditmarknadens handhavande än den majoriteten följt. Vi har pläderat för en fri kreditmarknad, styrd av riksbanken med de generella medel som står till dess förfogande, främst en rörlig ränta, under det att majoriteten som ledmotiv haft en mer eller mindre fixerad lågränta. Efter de ogynnsamma verkningar, som denna politik haft på penningvärdet, har man sedan ett par år tillbaka sökt att med ett alltjämt bevarat ränteläge åstadkomma kreditätstramning, för vilket ändamål man tillgripit en rad regleringar bland annat i form av direktiv till kreditinstitutet om räntebindning, kreditransonering m. m.

Bankoutskottets föreliggande utlåtande och den avgivna reservationen åter speglar samma meningsmotsättning, tillämpad på förhållandena under 1953.

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik m. m.

Även för detta år har enighet rått om nödvändigheten att föra en restriktiv kreditåtstramande penningpolitik. Har detta lyckats? Ja, riksbanken har visserligen, trots ett valutainflöde på 317 miljoner kronor, kunnat minska likviditeten utanför riksbanken med 139 miljoner. Men i stället har en mycket kraftig likviditetsökning inom samhällsekonomin ägt rum på andra vägar, vilket avspeglar sig i en inlåningsökning i bankerna med icke mindre än 1,5 miljarder eller 14 procent på ett enda års tid. Den kreditexpansion, som ligger bakom denna likviditetsökning, har till väsentlig del sin orsak i det betydande statliga utgiftsoverskottet och sättet för dess finansiering. Det statliga lånebehovet har till största delen täckts i affärsbankerna mot kortfristiga statspapper och till endast en mindre del på kapitalmarknaden. Verkningarna av en kreditexpansion på tillgången av betalningsmedel i samhällsekonomin blir densamma vare sig kreditexpansionen sker till förmån för staten, såsom fallet var i fjol, eller till förmån för näringslivet, såsom fallet var 1951. En kreditexpansion innebär alltid ett hot mot den ekonomiska stabiliteten. Även om priser och löner under fjolåret var någorlunda stabila, kan de inflationsdrivande verkningarna av kreditexpansionen komma att aktualiseras i ett förändrat läge. Jag har tidigare vid ett par tillfällen haft anledning att närmare belysa detta tema. Särskilt sökte jag i mitt anförande under remissdebatten i höstas ange den mekanism, genom vilken denna likviditetsökning åstadkommits. Det finns därför inte någon anledning för mig att här nu ta upp tiden för att belysa innebörden av de fakta som jag har tillåtit mig att hänvisa till.

Den likviditetsökning som skedde inom samhällsekonomin under fjolåret är särskilt olycklig mot bakgrunden av de strävanden som under år 1952 inleddes för att skänka penningpolitiken en större effektivitet. När inflationsrisker är aktuella verkar penningpolitiken framför allt genom att man begränsar den

monetära köpkraft som kan bli underlag för en stigande efterfrågan på varor och arbetskraft. Ju stramare kreditmarknadens läge är, d. v. s. ju knappare tillgången på pengar är, desto lättare är det att via penningpolitiken motverka inflationistiska störningar i den samhällsekonomiska balansen. Från denna synpunkt innebär fjolårets utveckling, att vår penningpolitiska beredskap försämrats. Det räcker härvidlag inte att man förstärker möjligheterna att reglera kreditgivningen i bankerna, eftersom den allmänna likviditetsökningen under fjolåret icke blott inneburit att bankernas likviditet stigit utan även att näringslivet fått en rikligare penningtillgång och därmed blivit mera oberoende av bankernas kreditgivning än tidigare.

Man kan fråga sig, om det varit möjligt att undvika denna likviditetsökning. Det hade självfallet, såsom förhållandena gestaltat sig under fjolåret, varit svårt att undvika varje ökning av penningtillgången, bland annat därför att redan utvecklingen av betalningsbalansen verkade i expansiv riktning på den inhemska penningmarknaden. Det är dock obestridligt, att med en annan statlig upplåningspolitik hade man i varje fall kunnat starkt moderera takten i kreditexpansionen. Om man utnyttjat alla möjligheter att på ett så tidigt stadium som möjligt gå ut på den långa kapitalmarknaden och först i andra hand tagit sin tillflykt till kortfristig upplåning i bankerna, hade man åtminstone kunnat undvika en del av den likviditetsökning som nu kom till stånd. Varför försökte man icke ens under hösten, med det lätta kapitalmarknadsläget som då hade utvecklats, att utnyttja alla möjligheter till långfristig upplåning?

Häremot kanske man säger, att en sådan upplåningspolitik inte hade varit förenlig med de riktlinjer som riksdagen dragit upp för räntepolitiken. Det är givet att möjligheterna att undvika en kreditexpansion och en likviditetsökning i samhällsekonomin hade varit vida bättre, om man inte fasthållit vid kravet på

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik m. m.

en fixerad ränta. En effektiv penningpolitik förutsätter under alla förhållanden också en rörlig penningpolitik. Även med utgångspunkt från de riktlinjer för räntepolitiken som statsmakterna uttalat sig för måste man dock säga sig, att möjligheterna att begränsa likviditetsökningen icke ens under denna förutsättning fullt utnyttjats. Man hade inte behövt låta likviditetsökningen gå därhän att räntan fått en direkt sjunkande tendens. Redan i början av hösten började ju obligationskurserna att stiga, och räntesänkningstendensen kröntes sedan genom riksbankens åtgärd att sänka diskontot. Denna räntesänkning var så mycket mera överraskande som den naturligtvis stod i direkt strid mot den restriktiva ekonomiska politik som man ansett sig böra följa. Det har visserligen bestritts att räntesänkingsåtgärden skulle haft något utgiftsstimulerande syfte. Man har i stället betecknat den som en rent marknadsteknisk åtgärd. Det är dock ofrånkomligt, att en diskontosänkning i varje fall psykologiskt måste uppfattas en signal till lättare penningförhållanden och därmed också verka som ett viktigt element i en lättare ekonomisk politik.

Jag anser mig alltså kunna konstatera, att fastän man varit överens om att för 1953 bort föras en restriktiv penningpolitik, har man inte lyckats i detta syfte. Hur skall det gå för det år som nu är inne? Finansministern finner enligt statsverkspropositionen en restriktiv penningpolitik påkallad och talar till och med om att penningpolitiken skjutes i förgrunden såsom det kanske betydelsefullaste konjunkturpolitiska instrumentet i ett läge, där alltjämt vissa spänningsmoment kan uppkomma. Enligt vad jag har sökt utveckla har emellertid penningpolitiken såsom konjunkturpolitiskt instrument försvagats genom utvecklingen under fjolåret. Det är hög tid att tillgodogöra sig de lärdomar som dessa erfarenheter från år 1953 är ägnade att ge.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr DE GEER (fp):

Vi brukar ju ha två penningpolitiska debatter här, en i samband med dechargen och en i samband med propositionen om sedeltaket. Förra året sammanslogs dessa två debatter till en, vilket hade vissa fördelar. Dock var det en olägenhet, att dechargedebatten kom så långt fram. I år har vi frångått den gamla principen.

Man skall egentligen vid dechargedebatten blicka bakåt och vid debatten om sedeltaket blicka framåt, men varje ekonomiskt bedömande siktar ju på framtiden. Den föregående talaren höll sig strikt till det förgångna och till dechargen. Jag skall ta mig friheten att även något rikta blickarna framåt och beröra frågan något vid sidan av dechargen.

Jag måste då konstatera, att de farhågor som förra året uttalades från oppositionens sida icke har besannats. Vi målade då en mörkare tavla. När nu bilden står färdig framför oss, är den betydligt ljusare, men orsaken härtill får tillskrivas andra faktorer än den ekonomiska politiken. Att de depressiva tendenserna inte slagit igenom — vi har ju fått en påfyllning av valutareserven i stället för en brist — berodde, som den föregående talaren påpekat, på den goda skogskonjunkturen, förbättringen av terms of trade o. s. v., och att någon inflationistisk utveckling inte slagit igenom, berodde väl på de starka depressiva tendenser som har gjort sig gällande inom vårt land — fastän vi fortfarande har god sysselsättning — men som framför allt har kommit utifrån.

Läget i dag är ju från oppositionens sida principiellt detsamma som det var för ett år sedan. Särskilt vill vi nu som då framhålla den inflationistiska risk som ligger i att det statliga budgetöverskottet icke finansieras genom kapitalmarknaden utan väsentligen genom affärsbankerna. Därvidlag är motsättningsarna snarare skärpta. Speciellt kan man betona farhågorna på grund av att principen om låst ränta bibehållits, och det medel — ökade kassareserver — som man vill använda är nog en ganska svag barriär, om de inflationistiska krafterna skulle försöka att slå igenom.

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik m. m.

Man frågar sig nu: Vilka är starkast i dagens läge, de inflationistiska eller de deflationistiska krafterna? Som affärsman måste jag nog konstatera att de depressiva tendenserna för dagen verka starkast. Visserligen har vi varit med om prisstegringar på metaller och njutningsdrycker såsom te och kaka, men på andra viktiga områden är konjunkturläget mycket osäkert för att inte säga depressivt. Framför allt vill jag framhålla järnet. Vidare kan jag peka på spöket Amerika. Där ute är man visserligen angelägen att gå på gång betona, att det inte är någon fara för depression i Amerika, men jag har en känsla av att kraftiga underströmmar där går fram mot en försämring av konjunkturen.

När det gäller att motverka dessa tendenser i vårt land kan vi peka på den allttjämt goda skogskonjunktur, som det förefaller att vi skulle kunna få även detta år. Vi kan med tillfredsställelse visa på den ökade handel österut, som det sista avtalet och väl också följande ger. Vi kan måhända framför allt peka på frukterna av den rationalisering inom näringslivet, som mer och mer börjat slå igenom.

Som gammal affärsman kan jag konstatera att i dag många av ungdomarna och även många medelålders personer gör gällande, att vi har en dålig konjunktur eller en konjunktur som visar klart depressiva tendenser. Det beror på att de aldrig har varit med om de verkligt dåliga konjunkturerna. Vi har i stort sett haft goda konjunkturer i 20 år, ända sedan år 1934, då konjunkturomsvängningen efter depressionen började visa sig. Men, som sagt, i dagens läge förefaller det mig och många andra inom svenskt näringsliv, att de depressiva tendenserna är ganska starka och att vi i framtiden möjligen nödgas vidta åtgärder mot dem snarare än åtgärder för att mota en hotande inflation.

Då kommer vi in på de gamla käpphästarna, som vi här har talat om så många gånger förut. Det är ju inte aktuellt för dagen, men det bästa medlet mot de depressiva tendenserna om de på allvar skulle sätta in är enligt min

mening att ge den privata sektorn ökad rörelsefrihet och att åter införa fria avskrivningar. Framför allt vill jag dock beröra skattefrågan. Det är ju inte realistiskt att nu kräva skattesänkning, men jag tänker på Tyskland. Finansministern har gått, men herr Lange sitter ju här. Jag kan referera till finansministerns kollega i Tyskland, som häromdagen förklarade att det var ett synnerligen beskt piller han fick ta, när han nödgades acceptera skattesänkningar i Tyskland i en situation som i mångt och mycket påminner om vår. Tidigare har hans kolleger i Holland och England tagit samma beska piller, och där har medicinen haft önskad och god verkan — i Tyskland känner vi ännu inte följderna. Jag hoppas att herr Lange, som står på talarlistan efteråt, kan ge ett hoppfullt meddelande om att även finansministern i detta land är beredd att ta samma beska piller, när erfarenheten från andra länder i världen visar, att de har god verkan.

Herr SUNDVIK (s):

Herr talman! Om man flyktigt läser det föreliggande utskottsutlåtandet och den därvid fogade reservationen, måste man fråga sig: Varför har herrarna Ewerlöf och De Geer m. fl. reserverat sig? Både utskottet och reservanternas uttalar sin tillfredsställelse över den ekonomiska utvecklingen under år 1953. Utrikeshandeln fick ett mycket gynnsamt förlopp, särskilt vad skogsprodukterna beträffar. De mycket stora lager som fanns sedan 1952 såldes ut till bättre priser än man hade räknat med. Genom att importen minskades fick valutafonden en förstärkning i den riktning som herrarna Ewerlöf och medreservanter uttalat önskemål om flera år i följd. Valutafonden ökades med 340 miljoner, varav 283 i guld och USA-dollar, alldeles som herr Ewerlöf hade önskat. Det är otillräckligt, säger herr Ewerlöf, och det säger också utskottet, men ändå är inte herrarna Ewerlöf och De Geer nöjda med utskottets utlåtande utan reserverar sig.

Det är sättet för statens upplåning och

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik m. m.

det förhållandet att en rörlig ränta ej tillämpats under det gångna året, som reservanterna närmast anmärker på. Men under 1953 har dock riksbanken tillämpat en rörlig ränta. I november sänktes diskontot, men inte heller det synes finna nåd hos reservanterna. Jag frågar mig dock, hur en rörlig ränta skall kunna få betydelse i vårt nuvarande samhälle, så som det fungerar. Alla priser är bundna här i samhället. Fackföreningarna har träffat avtal för ett eller två år framåt. Samma förhållande är det med tjänstemännen, och genom jordbruksuppställningen är priserna låsta även beträffande livsmedlen. Vad frakter och sådant beträffar, har vi taxor bundna för lång tid. Jag frågar mig då: Hur skall en rörlig ränta kunna göra sig gällande i den utsträckning som herrarna påstår att den skall göra?

Denna undran tycker jag man också får fog för av vad som hänt under det gångna året. Riksbanken sänkte diskontot i november, men det hade ingen vidare betydelse för ränteutvecklingen och på penningmarknaden i stort. Inga andra sänkte räntan, vare sig sparbanker, jordbrukskassor eller postsparbanken. På dem invercade inte denna räntesänkning, och de företag alltså inga förändringar.

Målet för den ekonomiska politiken under det gångna året har, liksom tidigare, varit full sysselsättning och stabilt penningvärde. Denna målsättning har kunnat realiseras under 1953. Vi har fått lov att acceptera en viss arbetslöshet, och då kan vi också få lov att finna oss i en tillfällig ökning av likviditeten för en utjämning av marknadsförhållandena.

Arbetsmarknaden har i övrigt karakteriserats av relativt god balans mellan tillgång och efterfrågan på arbetskraft. Sysselsättningen har inom industrien varit ungefär 3 procent lägre än under 1952; det motsvarar ungefär 19 000 färre arbetare inom industrien. Verkstadsindustrien har fått vidkännas de största inskränkningarna. Trots denna nedgång i antalet sysselsatta, har produktionen upprätthållits och något ökats. Om man

därtill tar i betraktande att treveckorssemester under året har realiserats i full utsträckning, har produktionen per arbetare avsevärt ökats. Detta tyder på att de rationaliseringar, som gjorts under de senaste åren, nu håller på att ge resultat.

Enligt preliminära beräkningar har bruttonationalproduktionen ökat med 3 procent för 1953. Under 1952 och 1951 var den betydligt lägre. Att utvecklingen blivit bättre än beräknat beror på att efterfrågan ökat. Den största efterfrågan faller på investeringarna inom landet, som i 1952 års priser stigit med 11 procent. Den största delen härav utgöres av statliga och kommunala investeringar, främst då för försvaret och vägväsendet. De kommunala investeringarna utgöres främst av bostäder, vatten och avlopp, vägar och gator, hälso- och sjukvård samt skolor.

Under 1953 utgjorde de offentliga investeringarna 44 procent av de totala investeringarna i landet mot 42 och 36 procent under 1952 och 1951. Också vissa privata investeringar har ökat under det gångna året, ehuru väl i något långsammare takt. Ökningen på det området gäller främst investeringarna inom handel, samfärdsel och jordbruk, medan industriens investeringar har minskat med 6 procent. Att en minskad investeringsverksamhet har förekommit inom den privata industrien torde i första hand bero på en försiktig bedömning av den internationella konjunkturutvecklingen. Då det emellertid för de privata företagen på ett mycket tidigt stadium var känt, att investeringsavgiften skulle borttagas under 1953, torde man på goda grunder kunna antaga, att icke absolut nödvändiga investeringar eller sådana som man ansåg sig kunna skjuta på fått anstå till den tidpunkt då investeringsavgiften var borttagen. Detta förhållande torde även ha bidragit till minskningen av den privata investeringen. Minskningen av investeringarna i den enskilda sektorn var dock förutsedd och önskvärd med hänsyn till nödvändigheten av investeringsökning på den statliga och kommunala sektorn.

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik m. m.

Nu är det sättet för finansieringen av den ökade investeringen som reservanternas är bekymrade för. Statens upplåning har, som herr Ewerlöf redogjorde för här, till största delen skett i affärsbankerna, i korta obligationer och skattkammarväxlar. Reservanternas anser att upplåningen skulle ha skett på den långa marknaden, hos försäkringsbolagen och genom att sälja långa obligationer. Obligationsmarknaden har ju under det gångna året överlåtits till kraftbolag och kommuner för att dessa skulle få tillfälle att upptaga lån den vägen och därigenom kunna utföra nödvändiga investeringar. Om staten här anlitat den långa marknaden, skulle kommunernas behov ha skjutits åt sidan, och de skulle säkert ha haft mycket svårt att få krediter för sin investeringsverksamhet.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ELIASSON (bf):

Herr talman! Om man jämför utvecklingen under föregående år med de ganska pessimistiska spådomar som gjordes vid årets början, måste man med tillfredsställelse konstatera att utvecklingen blivit mycket gynnsam. Nationalprodukten torde, som det redan har sagts, ha stigit med drygt 3 procent, vartill jordbruket genom den goda skörden har lämnat ett väsentligt bidrag. De statliga och kommunala investeringarna visar en ökning. Bostadsbyggandet och även de övriga privata investeringarna har ökat. Utrymme för dessa kraftigt ökade investeringar har skapats genom en stegrad produktion och en viss lageravveckling. I fråga om utrikeshandeln kan också noteras en relativt gynnsam utveckling. Man befارade ju en nedgång i valutaservens på omkring 400 miljoner kronor, men det skedde i stället en påfyllnad av valutaservens med över 340 miljoner, varav huvudparten faller på guld och dollar.

Trots det likviditetstillskott som följde av valutainströmningen har likviditeten utanför riksbanken minskats. Jag tycker inte att det är något dåligt resul-

tat att likviditeten utanför riksbanken under fjolåret minskade med 139 miljoner, när vi 1952 hade en likviditetsökning på mer än en halv miljard och 1951 en likviditetsökning på något över 750 miljoner.

Lägger man därtill att den ökade ekonomiska aktiviteten har skett inom ramen för ett stabilt pris- och inkomstläge och med bevarad hög sysselsättningsnivå, så är det förställigt att oppositionen har litet svårt att finna angreppspunkter på den förda politiken. Oppositionspartiernas representanter i bankoutskottet har ju enats om en gemensam reservation. Den uttrycker, tycker jag, inte mycket annat än en stilla beklagan över att man inte för flera år sedan genomförde en räntehöjning. Det tycker jag knappast är något reellt alternativ till den politik som fördes under förra året.

Under andra halvåret 1953 ökades den statliga upplåningen som en följd av att vi ju inte längre har något miljardöverskott på driftbudgeten, som täcker utgifterna på kapitalbudgeten. Den statliga upplåningen har huvudsakligen ägt rum i affärsbankerna, och det är det som man nu från oppositionshåll gärna vill kritisera. Oppositionen menar, att ökningen av bankernas likviditet genom deras ökade innehav av korta statspapper och ökningen av likviditeten över huvud taget inom samhällsekonomin innebär nya risker för en inflationsartad utveckling. Oppositionen finner det vara i viss mån överraskande att riksbanken i detta läge sänkte diskontot med 1/4 procent, då billigare krediter i och för sig knappast är förenliga med en restriktiv politik. Slutsatsen är den, att man med en allmän räntehöjning borde ha skapat förutsättningar för bl. a. den statliga upplåningens placering i större utsträckning på kapitalmarknaden.

Alla bör väl kunna vara överens om att det är bättre att staten lånar i affärsbankerna än i riksbanken. Det tror jag också att man från oppositionens sida vill erkänna. Men det skall inte förnekas, att affärsbankernas kraftiga likviditetsökning innebär vissa risker för in-

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik m. m.

flationsimpulser om allmänheten vill förfoga över de innestående medlen. Genom att i ett sådant läge skärpa kassareservbestämmelserna går det visserligen att förhindra en ökad kreditgivning från bankernas sida, men man kan naturligtvis inte hindra vederbörande företaget att ta ut innestående medel. Så långt tycker jag att man kan vara ense med oppositionen.

Jag skulle emellertid vilja tillägga, att det förefaller som om oppositionen drar den slutsatsen, att man genom att skärpa kassareservbestämmelserna har uttömt hela arsenalen av medel när det gäller att bekämpa eventuella inflationsrisker. Men det finns väl ändå andra medel som kan tillgripas för att dämpa en stegrad aktivitet, som hotar att skapa överfull sysselsättning och försämrat penningvärde.

Jag lyssnade, herr talman, med stort intresse till herr De Geers anförande, vari han drog slutsatsen, att det är de depressiva tendenserna som klart överväger för närvarande. Den uppfattningen hade däremot icke herr Ewerlöf. Men, herr De Geer, om det är så att de depressiva tendenserna överväger, är ju också riskerna av en likviditetsökning mycket små. Men det framgår inte alls av reservationen.

Jag måste, herr talman, framställa ett par frågor för att söka få klarhet, huruvida det bakom de allmänna och mycket vaga uttalandena i reservationen i själva verket döljer sig en meningssmötning mellan oppositionspartierna i fråga om bedömningen av det ekonomiska läget.

Jag vill fråga om herr Ewerlöf — det är min första fråga — delar herr De Geers uppfattning, att de depressiva tendenserna överväger i dag och att vi nu främst måste planera för att möta en depression. Min andra fråga riktar sig närmast till herr De Geer, men den riktar också till herr Ewerlöf, om han besvarar min första fråga med ja. Min andra fråga är: Om det är så att de depressiva tendenserna överväger i dagens läge, är det då en nackdel att affärsbankerna har fått ökad likviditet?

Det måste, såvitt jag förstår, vara utslutande en fördel ur konjunkturpolitiska synpunkter att affärsbankerna i dag har en likviditetsökning jämfört med tidigare, om man bedömer konjunkturutvecklingen på det sättet.

Jag betvivlar att någon på allvar tror att det skulle ha varit möjligt att placera hela den statliga upplåningen på kapitalmarknaden. En sådan politik skulle ju ha stått i strid mot strävandena att på den långa marknaden ge prioritet åt bostadslån, kommunernas lån, kraftverks- och industrilån. Faktum är att en större andel av industriens och kraftverkens lånebehov under de senaste två åren har kunnat placeras på kapitalmarknaden. Under år 1953 rörde det sig om 159 miljoner kronor mot endast 8 miljoner kronor under år 1951. Härigenom avlyfter man, som det också säges i utskottets utlåtande, industriens i praktiken långa lån från affärsbankerna. Detta är ju ett uttryck för en strukturell omläggning, som riksbanken medvetet eftersträvat och som naturligtvis innebär att industrien blir mindre beroende av affärsbankerna, vilket jag tycker är enbart en fördel.

Vad sedan gäller diskontosänkningen har jag svårt att förstå, varför den skulle väcka kritik. Det sades ju klart ut från riksbankens sida, att diskontot borde framdeles i princip vara knutet till penningmarknaden. Någon allmän räntesänkning har inte heller inträffat. Vad riksbanken eftersträvat är att få en klarare gräns mellan penningmarknaden och kapitalmarknaden, en mer markerad gräns mellan korta och långa lån. Det råder väl knappast någon tvekan om att diskontosänkningen har förhindrat en fortsatt spekulation i en räntehöjning och skapat ökat utrymme på kapitalmarknaden. Förtroendet för ränteläget avspeglar sig bl. a. i att de långfristiga statliga obligationslånen rönt stort intresse och snabbt kunnat säljas. Jag tycker att det är ett betydande framsteg. Såvitt jag inte minns fel har från januari 1952 till september 1953 inte något enda sådant lån kunnat placeras. Från september i fjol till i dag har däremot tre så-

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik m. m.

dana statliga lån kunnat placeras. Mycket talar för att det under 1954 kommer att bli ökat utrymme för en sådan placering av den statliga upplåningen.

Jag måste bekänna att jag har svårt att följa med oppositionens resonemang när det gäller penningpolitiken. Det kanske beror på att jag är för ung och grön i de penningpolitiska resonemangen. Men jag kanske ändå får ställa ett par frågor för att om möjligt få litet större klarhet i fråga om oppositionens bedömning. Jag tycker nämligen att man saknar konsekvens i oppositionens önskemål och ståndpunktstaganden. Å ena sidan beklagar oppositionen att industriens investeringsverksamhet är så snävt tilltagen och att kostnadsläget, särskilt inom exportindustrien, är oroväckande högt här i landet. Å andra sidan förordar man från oppositionens sida en hårdare kreditstramning och en högre ränta.

Men kan dessa önskemål verkligen förenas? Kan man öka investeringarna inom den privata sektorn genom att skärpa kreditstramningen? Om högern exempelvis menar, att man icke väsentligt skall skära ned de statliga investeringarna — kommunernas investeringar anmärker man ju inte på — och om man vill behålla bostadsbyggandet i nuvarande omfattning, undrar jag om det verkligen är möjligt att skärpa kreditstramningen utan att detta måste gå ut över den privata sektorn.

Går det verkligen — jag fortsätter med ytterligare en fråga — att få till stånd en sänkning av kostnadsläget här i landet samtidigt som en höjning sker av räntan? Den är ju ändå en kostnadsfaktor i produktionslivet. Åtminstone har jag den uppfattningen att i det genomorganiserade samhälle, som vi i dag lever i, måste vi räkna med att olika folkgrupper har möjligheter att genomdriva krav på kompensation om t. ex. hyrorna skulle stiga väsentligt på grund av en räntehöjning.

Kvar står också den frågan sedan våra tidigare debatter, huruvida oppositionen tänker sig att jordbrukarna skall få kompensation för den utgiftsökning som en räntestegring medför eller om den

menar att jordbruket självt skall bära kostnaderna för en räntestegring. Jag undrar också om man från oppositionens sida kan garantera att jordbruket i ett överskottsläge har hundraprocentig möjlighet att ta ut kompensationen.

Om man genom en räntehöjning framtvingar en stegring av priser och löner, hur går det då med exportindustriens möjligheter att hävda sig på världsmarknaden? Jag tycker uppriktigt sagt att vi har diskuterat denna räntefråga under så lång tid, att man borde kunna få ett klarläggande från oppositionens sida på dessa punkter.

Till sist måste jag säga, herr talman, att man står litet undrande inför oppositionens rekommendationer även i en del andra avseenden. Bostadsproduktionen har ju glädjande nog ökat under det senaste året. Oppositionen kräver likväl, att det skall byggas mera bostäder. Det är framför allt folkpartiet som driver den linjen.

Jag skulle då vilja fråga herr De Geer, om det verkligen går att väsentligt öka bostadsbyggandet i landet utan att andra privata investeringar får stå tillbaka. Går det verkligen, såsom folkpartiet tycks mena, att avsevärt öka bostadsbyggandet i främst de större tätorterna utan att därigenom samtidigt risker skapas för en överrörlighet på arbetsmarknaden? Det betyder ju i sin tur överbetalningar, längre byggtider och i realiteten ett minskat bostadsbyggande. Jag finner det märkligt, herr talman, att man å ena sidan, när det gäller bostadspolitik, vill pressa våra resurser till det yttersta med därav följande risker för en inflation, medan man å andra sidan — jag syftar på folkpartiets representanter i bankoutskottet — varnar för inflationsriskerna. Och samtidigt härmad säger herr De Geer nu här i kammaren, att det är de depressiva tendenserna som vi närmast bör inrikta oss på att bekämpa.

För min del kan jag inte finna annat än att vi har anledning att vara ganska tillfredsställda med resultaten av fjolårets politik. Jag tycker också att ett erkännande till riksbanken är på sin plats för den förda penningpolitiken.

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik m. m.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr EWERLÖF (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Eliasson har ju vidgat debatten väsentligt över den ram, som mitt anförande i och för sig uppdrog, och det står ju naturligtvis vem som helst fritt att så göra. Jag har försökt i detta sammanhang att väsentligen begränsa mig till själva kreditpolitiken sådan den handhaves av de båda institutioner, som vi nu talar om, nämligen riksbanken och riksgäldskontoret. Penningpolitiken har vi diskuterat så många gånger tidigare, och jag förstår av herr Eliassons uppläggning att det är ofruktbart att nu igen ta upp en debatt om räntan. Man talar bara om att vi vill ha en räntehöjning. Vad vi hävdar är i själva verket, att en verkligt effektiv penningpolitik alltid måste förutsätta en rörlig räntepolitik. Jag skulle snarast vilja utgå ifrån att om vi fört en dylik politik genom åren skulle vi i dag inte alls ha behövt hålla ett högre ränteläge än vi gör. Det är fullkomligt felaktigt att alltid komma stickande med att vi vill ha en *högre* ränta. Vad vi syftar till är en *rörlig* ränta.

Hur denna politik skall tillämpas i dagens läge är en annan sak, mycket beroende på att man inte tidigare har fört en sådan politik. Nu säges, att det därmed inte går att genomföra en förbättring av läget med en gång. Men någon gång skall vi väl ändå kunna hoppas på att få en övergång till en riktig penningpolitik i detta land.

Jag begärde ordet egentligen för att besvara den av herr Eliasson till mig direkt ställda frågan, huruvida jag ansåg riskerna vara större för inflationistiska tendenser än för depressiva tendenser. Jag vill i anledning av denna fråga säga, att jag i dag har alldeles samma uppfattning som jag hade anledning att deklarera i remissdebatten, och den sammanfaller i hög grad med den uppfattning, som finansministern i statsverkspropositionen i detta avseende givit uttryck åt. Han räknar uppenbarligen med

att vi allttjämt måste hålla en viss beredskap mot inflationistiska tendenser. När jag har denna uppfattning så är det inte enbart eller ens i första hand beroende på hur läget ter sig ute i världen för ögonblicket, utan därför att med den ekonomiska politik, som förs här i landet, är det av rent interna orsaker alltid en större eller mindre risk för en inflationistisk utveckling. Vi har ständigt huvudet i taket i fråga om våra resurser, och därför är risken för att vi skall komma över gränsen ständigt immanent. Därför tror jag också att vår beredskap inte minst i fråga om penningpolitiken i första hand bör ta sikte på att hålla tillbaka inflationistiska tendenser. Och det är av denna anledning jag fäster stort avseende vid den försvagning av penningpolitikens möjligheter, som den stora likviditetsökningen under 1953 innebär.

Herr Eliasson införde i diskussionen frågan om den medvetna strävan till en strukturell förändring av bankerna, som skulle ligga bakom denna politik. Jag måste säga att detta är en ganska ny och överraskande tanke, som vi mött först i resonemang under hösten. Vi har inte fått någon klarhet i vad man egentligen syftar till med denna strukturella förändring; för mig ter sig resonemanget mera som ett slags rationalisering av de förhållanden, som kommit att utveckla sig på detta område.

Frågan om investeringarna återkom också. Vi har gjort gällande, att man i rådande läge bör se till att den privata sektorn får möjligheter att göra de investeringar som behövs för att bringa ned kostnadsläget inom landet och stärka vår konkurrenskraft utåt. Jag har gång efter annan haft anledning framhålla, att jag tänker mig att detta skulle ske helt enkelt genom en annan fördelning av de investeringar, som det ekonomiska läget kan ge utrymme för, än statsmakterna nu har aviserat. Om det inte kan ske på annat sätt, får det enligt min mening ske genom att man i motsvarande mån minskar de offentliga investeringarna för att släppa fram de investeringar som skulle kunna leda till en rationalisering och sänkt kostnadsnivå.

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik m. m.

Herr Lange och jag diskuterade den frågan för inte så länge sedan och min uppfattning har inte förändrats.

Herr Eliasson talade också om kravet att flera bostäder skall byggas. Om herr Eliasson syftade på vad högerpartiet i den vägen yrkat, skall han finna att vi framför allt tänker oss att detta skulle kunna ske genom att kostnaderna för själva bostadsbyggandet på olika vägar minskas. Vårt yrkande innebär således inte att vi skulle vilja gå över gränsen för vad resurserna i det fallet medger, vi önskar däremot att de befintliga resurserna skall utnyttjas bättre.

Herr ELIASSON (bf) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte utvidgat debatten till frågor som ligger utanför bankoutskottets utlåtande. Däremot är det riktigt att herr Ewerlöf i sitt korta anförande begränsade sig till ytterlighet, men det var för mig bara ett uttryck för att högern och folkpartiet inte har några väsentliga anmärkningar att komma med. Man är ganska nöjd med penningpolitiken, men man måste ändå av gammal vana ha en reservation till utlåtandet.

Herr Ewerlöfs bedömning av konjunkturen — som sammanfaller med finansministerns uppfattning — synes mig vara realistisk — vi måste ta hänsyn till risken för både inflation och deflation. Men om herr Ewerlöf har en sådan uppfattning, medan herr De Geer har den uppfattningen att riskerna helt och hållet ligger i depressiv riktning — hur kan då herrarna enas om en reservation som beklagar likviditetsökningen? Det problemet kvarstår.

Vad till sist gäller frågan om investeringarna i näringslivet, herr talman, konstaterar jag att herr Ewerlöf är beredd att minska investeringarna inom den statliga sektorn. Men jag kan inte erinra mig att högern i sina ställningstaganden när det gäller kapitalbudgeten visat några prov på den saken. Man är med på investeringarna inom bl. a. försvaret och kommunikationsverken och i vägarna, de kommunala investeringarna vill man inte heller beskära, och någon minskad

takt i bostadsbyggandet förordar man lika litet. Då kvarstår för herr Ewerlöf den frågan att besvara, hur man inom ramen av våra reala resurser skall kunna öka de privata investeringarna, när man samtidigt yrkar på en skärpt kreditåstramning.

Herr LANGE (s):

Herr talman! Studerar man bankoutskottets förevarande utlåtande, finner man att det egentligen inte är så mycket som skiljer majoriteten och reservanterna åt. Det var kanske av den anledningen som herr De Geer valde att tala *inte* om den period, som bankoutskottets granskning avser, utan i stället om framtiden. Inför den avmattning i konjunkturen, som herr De Geer fann sannolik, ansåg han — med rätta, tycker jag — att en viss beredskap bör upprätthållas; detta har i olika sammanhang framhållits både av företrädare för riksdagsmajoriteten och av regeringen. Det var emellertid rätt egendomligt att herr De Geer inte i detta sammanhang talade om vad bankoutskottets utlåtande egentligen avser, nämligen den beredskap på penning- och kreditpolitikens område som i så fall borde upprätthållas, utan i stället valde att vid detta tillfälle dra in skattepolitiken i debatten. Hur lockande det än kunde te sig att fortsätta den diskussion vill jag avstå från att göra det; vi får väl tillfälle att senare under riksdagen återkomma till den frågan.

Herr Ewerlöf skärpte i viss mån i sitt anförande den kritik, som kan utläsas ur reservationen till bankoutskottets utlåtande. Han ansåg att under det gångna året penningpolitiken hade försvagats såsom ett instrument för den ekonomiska politiken. Men så länge man håller sig till vad som står att läsa i reservationen kan man endast konstatera tre olika punkter, där reservanterna avviker från utskottsmajoriteten.

Den första gäller vårt utländska handels- och betalningsläge under fjolåret. Reservanterna understryker där bara en aning kraftigare än utskottsmajoriteten förändringarna i bytesvillkoren såsom

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik m. m.

en förklaringsgrund till vår förbättrade valutaställning.

Den andra punkten, där reservanternas uppfattning om utvecklingen skiljer sig från majoriteten, gäller förhållandena på kreditmarknaden. Här pekar reservanternas på de risker, som enligt deras mening föreligger för att penningvärdet till följd av den kortfristiga statliga upplåningen skall komma att försämrats.

För det tredje slutligen anser reservanternas till skillnad från majoriteten i utskottet, att riksbanken under de gångna åren bort följa en annan räntepolitik.

Reservanternas har emellertid avstått från att framställa något bestämt yrkande och har i reservationen också använt så försiktiga ordalag, att man har anledning att fråga sig hur det kommer sig, att enhet inte kunnat uppnås i utskottet i denna fråga. Vi vet ju alla att varje utskottsordförande har en naturlig strävan att så långt som möjligt kompromissa ihop uppfattningarna och få fram enhälliga förslag i de allra flesta frågor. När det inte lyckats denna gång kan man kanske på goda grunder gissa, att orsaken härtill får sökas i oppositionspartiernas önskan att till varje pris finna något, som utåt och vid en yttlig betraktelse kan framstå som en egen linje. Huruvida det är valtaktiska spekulationer som varit avgörande härvidlag vill jag lämna därhän. Utan att bli utförlig vill jag i stället begagna tillfället att framföra några kritiska kommentarer till de tre punkter, där reservanternas framfört en i någon mån avvikande mening från utskottsmajoriteten.

Vad först förbättringen av vårt lands yttre ekonomiska läge beträffar är det väl inte ur vägen att understryka, att den ökade exporten av skogsprodukter medförde en i och för sig glädjande minskning av exportlagren. Utan en sådan nedgång skulle skogsindustrierna ha haft större svårigheter att upprätthålla sysselsättningen än nu. Det är inte heller troligt att avverkningarna i våra skogar kunnat få samma omfattning som de haft under denna avverkningssäsong.

Reservanternas ställer sig vidare kritiska till den statliga upplåningen. Härav följande ökning av likviditeten i näringslivet måste enligt deras uppfattning betyda nya risker för en inflation. Jag kan inte, herr talman, finna annat än att resonemanget på den punkten är så ofullständigt, att det ger en skev bild av det verkliga läget. Det är givet att vi alla kan vara överens om att likviditeten inom näringslivet och på kreditmarknaden bör vara så liten som möjligt, så länge vi lever vid gränsen av ett fullt utnyttjande av vår arbetskraft och våra resurser. Detta har i själva verket varit riktpunkten för riksbankens politik. Ur den synpunkten är det också angeläget att den statliga upplåningen får en långsiktig placering. Detta har ju fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret eftersträvat. Att inte hela den statliga upplåningen kunnat placeras på kapitalmarknaden sammanhänger ju med att denna upplåning i så fall — såsom herr Eliasson för övrigt påpekade — skulle kommit att tränga undan andra viktiga lånebehov, såsom bostadskrediter, kommunlån och även enskilda företags obligationslån.

Reservanternas kan väl inte mena att detta skulle ha varit ett önskvärt resultat av utvecklingen? Det skulle ju i så fall ha inneburit ett minskat bostadsbyggande och ett sämre tillgodoseende av näringslivets egna kreditbehov. Ingetdera överensstämmer med vad högern och folkpartiet i andra sammanhang brukar framföra. Med utgångspunkt från ett, det vill jag gärna erkänna, rätt olyckligt ordval i fjolårets finansplan ger höger- och folkpartireservanternas i utskottet uttryck för sin besvikelse över att fjolårets upplåningsbehov ej kunnat tillgodoses i sin helhet på kapitalmarknaden. Ingen vill väl i och för sig förneka, att det skulle varit lyckligt om så kunnat ske utan att andra viktiga lånebehov trängts undan. Men säkerligen trodde inte finansministern när han gjorde detta uttalande i fjol, att hela den statliga upplåningen skulle kunna placeras långsiktigt. Det framgår förresten redan av finansplanen, om man läser uttalandena

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik m. m.

där i sitt sammanhang. Uttrycket »kapitalmarknaden» avser här icke endast den långa marknaden, utan hela kreditmarknaden. Jag vill villigt erkänna att språkbruket på denna punkt växlar och att det kanske hade varit lyckligt, om man talat om *kreditmarknaden* i stället för *kapitalmarknaden*.

Vad man emellertid hoppades på i fjol var i själva verket att den statliga upplåningen skulle kunna tillgodoses i huvudsak utan att riksbanken skulle behöva anlitas för att lämna krediterna annat än möjligen rent tillfälligtvis. Detta har ju också skett. En del av upplåningen har skett genom emissioner av skattkamarväxlar, men en icke obetydlig del har kunnat placeras genom obligationer med varierande löptid och till växlande villkor. I det hänseendet har utvecklingen i fjol varit vida gynnsammare än under tidigare år, då statliga utgiftsöverskott förelegat och föranlett bekymmer. Vad man i första hand fruktat är ju i själva verket att staten skulle behöva anlita riksbanken för sin upplåning. Det har man velat förebygga, och det har också de penningvårdande myndigheterna lyckats med.

Jag tror att det hade varit på sin plats, att reservanterna också givit uttryck åt ett erkännande härav. Varken herr Ewerlöf, herr De Geer eller övriga reservanter kan väl förneka, att i nuvarande konjunkturläge är frågan om på hur lång sikt statens upplåning skall placeras mindre viktig än frågan om huruvida denna upplåning skall placeras på kreditmarknaden eller i riksbanken. I sammanhanget tycker jag det kan vara på sin plats att understryka, att statsmakterna ju inte helt står utan möjligheter att ingripa mot en likvid situation på kreditmarknaden, om tecken på en alltför kraftig låneexpansion skulle framträda.

Herr Ewerlöf framhöll i sitt anförande, att den politik, som förts, skilde sig från den uppfattning om hur politiken borde föras, som han företrädde, däri genom att man fäster allt för stort avseende vid en fixerad låg ränta. Jag vet inte, om betoningen den här gången låg

på ordet »fixerad» eller om den låg på uttrycket »låg ränta». Om betoningen låg på »fixerad», tror jag att kritiken är felaktig, ty det har så många gånger klargjorts från riksdagsmajoritetens sida, att den i lika hög grad som oppositionen är angelägen om en rörlig räntepolitik och visst inte vill, att räntan skall låsas fast. Om herr Ewerlöf däremot menar, att räntan borde ha varit högre, så har han naturligtvis en ståndpunkt som skiljer sig från den som majoriteten företrätt.

Jag vill i detta sammanhang konstatera, att herr Ewerlöf i sitt sista anförande gjorde sig skyldig till en viss glidning. Han framhöll där, att ränteläget ju egentligen inte hade behövt vara högre än för närvarande, även om man fört en rörlig räntepolitik. Det rimmar, herr talman, illa med de uttalanden, som gjordes från både högerns och folkpartiets sida när penningpolitiken i fjol var uppe till debatt. Då framhöll man vid flera tillfällen, att en måttlig uppjustering av ifrågakvaranta räntesatser skulle varit önskvärd. Det säges på ett ställe av reservanterna i fjolårets utskottsutlåtande, att ett stabilare jämviktsläge på kreditmarknaden inte hade kunnat vinnas annat än genom en viss uppjustering av guldkantade lån och bostadskrediter. I varje fall står inte herr Ewerlöfs uttalande i dag fullt i överensstämmelse med de uttalanden, som högern och folkpartiet gjort när penningpolitiken vid tidigare tillfällen varit uppe till diskussion här i kammaren.

Det resonemang, som förts omkring räntan i reservationen — om jag får hålla mig till den — innehåller egentligen inte någonting nytt. Reservanterna tycks mena att en högre ränta på de långa lånen skulle medföra en ökad kapacitet på kapitalmarknaden. Men det avgörande för kapitalmarknadens kapacitet är väl ändå inte räntans höjd i och för sig. I stället är det skillnaden i ränteläget mellan den långa och den korta marknaden, som är avgörande. Om denna ränteskillnad ökas, så lockas — det måste väl herrar Ewerlöf och De Geer erkänna — i viss utsträckning placeringsvilligt kapital från den korta till den

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik m. m.

långa marknaden och därigenom ökas statens möjligheter att täcka lånebehovet på kapitalmarknaden. Just genom diskontosänkningen i höstas har räntan på skattkamarväxlar kunnat justeras ned, och därigenom har också en viss förbättring inträtt av placeringsmöjligheterna på obligationsmarknaden — utan räntehöjning. Härigenom har i själva verket den av oppositionen eftersträfvade effekten erhållits: att göra den statliga upplåningen mera långsiktig.

Det är värt att understryka, herr talman, att detta resultat uppnåtts utan att räntan behövt höjas. Högern och folkpartiet har tidigare hävdad den uppfattningen, att en räntehöjning borde ha tillgripits för att skapa balans på låne- marknaden och jämvikt i samhällsekonomin. Gentemot detta har från regeringens och riksdagsmajoritetens sida och senast i dag av herr Eliasson framhållits, att en räntehöjning exempelvis i fjol skulle ha medfört ökade kostnader i näringslivet. Därmed hade industriens konkurrenskraft gentemot utlandet försämrats. Jag tror inte att riktigheten av det påståendet kan bestridas. Läget inom landet har varit balanserat, och kreditmarknaden har befunnit sig i jämvikt under den tid, som bankoutskottets granskning av riksbanken och riksgäldskontoret avser. Borde inte herrar Ewerlöf och De Geer såsom talesmän för oppositionen ha begagnat detta tillfälle att tråda fram och erkänna, att deras krav på räntehöjning vid den debatt om penningpolitiken, som fördes i maj månad i fjol, var förhastat? Den effekt, som de ville åstadkomma med en höjning av räntan, har uppnåtts utan denna åtgärd. Därmed har man också sluppit de skadliga konsekvenser av ett höjt kostnads- läge, som räntehöjningen skulle ha medfört.

Jag tror inte alls att vi får ett sådant erkännande från herrarnas sida. I bankoutskottets reservation rör man sig alltjämt med talesätt, som tyder på att oppositionen anser räntan vara det viktigaste penningpolitiska instrumentet. Det lönar sig kanske inte att spekulera över vilka intressen herrarna företräder i det

här sammanhanget. Det kan i varje fall inte vara jordbrukarnas intresse, eftersom de skulle få ökade kapitalkostnader, och inte heller hyresgästernas eller egnehemsägarnas, då de skulle få bostadskostnaderna höjda om räntan steg.

Allra sist, herr talman, vill jag säga, att det är rätt intressant att iakttaga, att folkpartiet, som i så många sammanhang utåt vill framstå såsom småfolkets företrädare, i alla frågor där kapitalintressen står på spel sluter upp på högerns sida. Det sker här i dag i räntefrågan, och det har skett varje gång då högern slår vakt om företagarevinsterna. Nu senast motsatte sig även folkpartiet en fortsatt tillfällig begränsning av rätten till fria avskrivningar, och nyligen biträdde folkpartiet högerns förslag, att rätten till avsättningar å investeringskonto för skog skulle tillförsäkras inte endast de enskilda skogsägarna, utan också de kapitalstarka skogsbolagen. Jag tror att det inte skadar, att även denna sida av folkpartiets politik någon gång får sin belysning.

Jag vill sluta, herr talman, med att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr EWERLÖF (h) kort genmäle:

Herr talman! Om jag får börja med att bemöta vad herr Lange yttrade i slutet av sitt anförande, då han insinuerat efterlyste vilket intresse det är som ligger bakom vårt tal om penningpolitiken, vill jag svara, att det är det samlade folkhushållets intresse och ingenting annat. Det är onödigt att i denna debatt försöka göra gällande, att det skulle vara några andra motiv, som driver oss i vår kamp för att få en riktig penningpolitik i landet.

Här säger nu herr Lange, att det klargjorts av majoriteten, att också den är anhängare av en politik med rörlig ränta. Man tar sig om huvudet, när man hör sådant, och man undrar om vi talar samma språk och lägger in samma betydelse i orden, när herr Lange betecknar vad som här har skett under årens lopp från majoritetens sida såsom uttryck för att man varit anhängare av en rörlig räntepolitik.

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik m. m.

I så fall har vi diametralt motsatta uppfattningar om vad som menas med att föra en rörlig räntepolitik. Herr Lange försökte att få fram att jag skulle ha gjort mig skyldig till motsägelse, då jag nyss antydde — rent hypotetiskt — att om vi under de gångna åren hade fört en rörlig räntepolitik, så skulle jag inte hålla för osannolikt att ränteläget på kreditmarknaden i dag inte skulle behöva vara högre än det nu är. Vill man nu inleda en rörlig räntepolitik, skulle den sannolikt till en början kräva en räntehöjning. Men dessa uttalanden kan inte spelas ut mot varandra såsom innebärande någon motsägelse.

Herr Lange gjorde vidare den distinktionen, att vad vi till varje pris velat undvika har varit att få en kreditexpansion genom riksbanken. Han menade också, att det förhållandet, att kreditexpansionen kommit från affärsbankerna, skulle ha en helt annan betydelse. Ja, herr Lange, det är en svår fråga att klargöra, vilka nyansskillnader som kan föreligga mellan expansion i riksbanken och expansion i affärsbankerna. Men i stort sett torde effekten av en kreditexpansion i båda fallen vara densamma. Det är därför som jag har anledning att rikta lika mycket kritik — eller i varje fall i det närmaste samma kritik — emot en kreditexpansion i affärsbankerna, som om den kommit till stånd i riksbanken.

Herr LANGE (s) kort genmäle:

Herr talman! Får jag fråga herr Ewerlöf: Tycker inte herr Ewerlöf att det är till större fördel att den statliga upplåningen placeras i ettåriga, tvååriga eller treåriga obligationer, eventuellt i skattkammарväxlar, än att staten lånar direkt av riksbanken? Om herr Ewerlöf svarar ja på den frågan, betyder det att herr Ewerlöf måste bedöma utvecklingen under de senaste åren i det hänseendet ungefär på samma sätt som vi har gjort.

Jag vill också säga, att varje gång som högerns företrädare talar om rörlig ränta, har det gällt en *höjd* ränta. Om jag uppfattade herr Ewerlöf rätt — jag är

inte så säker på det — i hans senaste anförande, ansåg han att om det i dagens läge skulle bli fråga om en rörlig ränta, så gällde det återigen en höjd ränta. Det är på denna punkt som opposition och majoritet i riksdagen skiljer sig åt, men inte i fråga om rörligheten i räntan. Sedan 1950, herr Ewerlöf, har vi dock haft ränteändringar två gånger, och varje gång i olika riktning.

Till slut kanske jag får säga, att det svenska folkhushållet har intresse av att vi för en sådan räntepolitik, att vi uppnår ett fullt utnyttjande av resurserna och arbetskraften med bibehållen balans. Det svenska folkhushållet har intet intresse av en höjd ränta, herr Ewerlöf, och om vi kan uppnå balans och i full utsträckning utnyttja resurserna utan att begagna en höjd ränta såsom ett instrument, är detta till gagn för det svenska folkhushållet. Det gynnar egna hemsinnehavare, hyresgäster och jordbrukare, och det är också till gagn för näringslivet i dagsläget, i den mån som dess kreditbehov behöver tillgodoses.

Herr DE GEER (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Eliasson tycktes finna en motsättning mellan reservanternas uppfattningar. Den var nog mera skenbar än verklig. Jag vill betona, att jag såsom politiker och riksdagsman och medlem av bankoutskottet inte utan stor oro har sett, hur det statliga lånebehovet finansieras genom affärsbankerna, då man samtidigt inte avser tillgripa andra kraftiga medel mot detta än en eventuell ökning av kassareserverna i bankerna.

Vidare vill jag uttryckligen betona, att jag såsom affärsman har den uppfattningen, att de depressiva tendenserna för dagen överväger. Om man skulle göra en snabbskiss över de olika faktorerna kan man säga, att det som kanske mest pekar emot inflation är börsens oerhörda fasthet. Den fick en särskild puff uppåt, då Kungl. Maj:t lade fram sin proposition häromdagen om ökat sedeltak. Jag har såsom affärsman och industriman mycket svårt att förstå de

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik m. m.

fasta kurserna för dagen, när man dagligen har kännning av svårigheterna att konkurrera på utlandsmarknaden och när man vet, hur stark disproportionen är mellan vårt kostnadsläge och vad vi får ut då vi säljer, särskilt för export. En risk för inflation ligger också i den starka stegring av priserna på metaller, som ägt rum under den sista tiden, och — såsom jag tidigare nämnt — på njutningsmedel i fråga om drycker, såsom kaffe, te och kakao. Sysselsättningen är, om inte övergod, så dock god.

Men sedan har vi de depressiva tendenserna, och det är våra svårigheter att exportera. Det råder mycket stora svårigheter i fråga om vår järnindustri och vår järnmanufaktur. Sedan har vi, såsom jag tidigare sade, frågetecknet Amerika. Amerikanerna är så angelägna att gång på gång påpeka — särskilt från officiellt håll — att det inte blir någon ny depression i Amerika. Men man har en stark känsla av att detta inte motsvaras av verkligheten. De depressiva tendenserna börjar nämligen bryta igenom mera allvarligt, utan att det därför kan sägas vara fråga om någon förestående kris.

Jag vill med andra ord säga, att läget är ytterst labilt — det kan man säga vare sig man bedömer frågan som politiker eller som affärsman.

Herr Lange frågade, varför jag begränsade mig till skatterna och icke berörde kreditpolitiken när det var fråga om eventuella preventiva åtgärder mot en annalkande depression. Ja, jag berörde nog kreditpolitiken i mitt första anförande, men ytterst lätt, det medger jag. Jag har antecknat här, att jag sade, att ett vapen, om depressionen bryter igenom, är att lämna det enskilda näringslivet större frihet. Jag kan hålla med om att jag inte tillräckligt utvecklade min tankegång, men därmed åsyftade jag också en större frihet på kreditens område.

Man har undrat, varför jag drog in skatterna i debatten och inte höll mig till de frågor som är aktuella i dechargen. Jag framhöll emellertid i början av mitt anförande, att herr Ewerlöf ha-

de uppehållit sig i detalj på det området och att jag skulle blicka framåt. Jag har en känsla av att när man talar om kreditpolitiken, om budgetunderskott och sådant, så kommer det lätt ett drag av ledsnad och tristess över kammarledamöternas ansikten. Vi har behandlat dessa frågor så länge och så många gånger, att alla blivit uttråkade på dem! Kommer man däremot in på skatterna, förefaller det som om man vore litet mera intresserad. Och det kan inte förnekas, att skattefrågan är ett mycket viktigt moment i den ekonomiska utvecklingen och förutsättningarna för densamma.

Jag beklagar, att jag icke fick något svar av herr Lange på min konkreta fråga. Jag skall precisera den ännu klarare nu: Om de depressiva tendenserna slår igenom i vårt land nu, tror herr Lange att finansministern då är beredd — eller är herr Lange beredd att rekommendera finansministern — att ta samma steg som den tyske finansministern tog i förra veckan, nämligen att som ett medel att bekämpa de depressiva tendenserna sänka skatterna över hela linjen, såväl för fysiska personer som för företagen?

Herr ELIASSON (bf) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker att det blir svårare och svårare att förstå det här, såvida nu inte herr De Geers senaste anförande skall vara det som kastar ljus över frågeställningarna. Herr De Geer säger nämligen, att det bara är en skenbar motsättning — om det nu finns någon motsättning — mellan högerns och folkpartiets bedömning av läget, just därför att herr De Geer som affärsman bedömer det annorlunda än herr Ewerlöf gör, förmodligen också han som affärsman — eller är det så, att herr Ewerlöf också har en uppfattning som politiker och en annan som affärsman? — Det tror jag inte är fallet, och jag har inte fått någon upplysning om det. Jag konstaterar alltså att herr De Geer skrivit under denna reservation som politiker, men att han som affärsman be-

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik m. m.

dömer läget helt annorlunda. Det tycker jag är ganska intressant. Då kanske jag skulle kunna få framställa en fråga till affärsmannen De Geer: Om man nu bedömer situationen så, att vi har övervägande depressiva tendenser, skall man då, för det första, beklaga den likviditetsökning vi har i affärsbankerna, och skall man, för det andra, i detta läge yrka på en räntehöjning?

Herr LANGE (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag besvarade inte herr De Geers fråga, därför att jag ansåg att vi skulle få rika tillfällen i fortsättningen att återkomma till den. Herr De Geer brukar ju inte heller besvara de frågor jag ställer till honom! Men jag skall ändå försöka att den här gången gå in på ett svaromål.

I ett läge som utmärks av klart depressiva tendenser med risker för en bestående avmattning i konjunkturen bör, enligt min mening — jag svarar för mig själv och inte för finansministern — alla möjligheter som föreligger till en sänkning av skatten tillvaratas. Men jag vill samtidigt, herr talman, mycket beklaga att folkpartiet, med den politik som partiet fört på detta område under de gångna åren, som ju utmärkts av högkonjunktur och hög temperatur i näringslivet, beskurit möjligheterna att föra en riktig, konjunkturutjämnande skattepolitik. Det är ju folkpartiet som vänt sig mot det överskott som uppkommit i statens budget under de gynnsamma åren, och det är folkpartiet, som även under de mycket goda åren, då det gällde att hålla tillbaka anspråken med hänsyn till de tillgängliga resurserna, vände sig mot att skattepolitiska åtgärder skulle tillgripas i syfte att dämpa konjunkturen. Om herr De Geers partivänner fört en annan politik skulle möjligheterna för finansministern att i ett klart depressivt läge sänka skatterna ha varit betydligt större.

Herr DE GEER (fp) kort genmäle:

Till herr Eliasson vill jag bara säga, att han överdriver betydligt när han ta-

lar om att jag bedömer saken helt olika som politiker och som affärsman. Jag har sagt att jag både som politiker och som affärsman anser läget vara i hög grad labilt. Och jag tror att nästan alla i denna kammare kan vara eniga med mig om att läget är labilt. De olika uppfattningarna gäller nyanser, inte läget i stort. Vi bör rusta för beredskap åt båda hållen.

För att ytterligare bestyrka min avslutning till reservationen ber jag nu att få yrka bifall till densamma, vilket jag glömde att göra i mitt första anförande.

Herr OHLON (fp):

Herr talman! Jag skulle inte ha blandat mig i den här debatten, om det inte hade varit så, att herr Lange i slutet av sitt första anförande gjorde sitt sedvanliga utfall mot folkpartiet. Det tycks vara någonting som är ofrånkomligt i herr Langes uppträdande som premiäraktör på det penningpolitiska planet.

Herr Lange började med att fråga, varför inte bankoutskottet kunde ha skrivit ihop sig, då skillnaden mellan majoritetens och minoritetens yttranden är så ringa. Ja, den frågan vill jag ställa till bankoutskottets majoritet. Varför kunde inte den ha gått oss ytterligare ett stycke till mötes?

Sedan är det nog inte herr Lange obekant att i varje fall vi inom folkpartiet hyser en viss ingrodd misstro mot regeringens förmåga att klara vår penningpolitik. Efter upplevandet av den s. k. engångsinflationen med dess obehagliga erfarenheter i minne kan det inte undgås att vi känner oss kritiska mot regeringens åtgöranden, när det gäller bevarandet av vår valutas värde. Det är inga valpolitiska spekulationer som ligger bakom detta. Tvärtom föreställer jag mig att den regeln gäller för alla partier att det inte finns någon möjlighet att gå ut i valet i höst och ingående resonera penningpolitik med det svenska folket, så krångligt som det ämnet för närvarande är.

När vi nu har reagerat mot det sätt

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik m. m.

på vilket det allmänna tillgodoser sitt lånebehov, beror det på att upplåningen i allt för stor utsträckning skett i form av kortfristiga lån. Dessa kortfristiga lån innebär också en kortfristig penningpolitik. Det går bra att tillgripa sådana utvägar i dag, men hur kommer det att se ut om 3, 4, 5 år när alla dessa lån skall infrias? Då kanske ljudet blir litet annorlunda i skällan.

Herr Lange sade att det svenska folkhushållet inte har något intresse av hög ränta. Det är alldeles riktigt. För det svenska näringslivet är givetvis en låg ränta av fundamental betydelse. Men vad som icke bör lämnas ur sikte i detta sammanhang är att den penningpolitik, som har förts, icke har stimulerat det enskilda sparandet på ett sådant sätt att det skapats en kapitalmarknad, som kunnat tillgodose de långfristiga lånebehoven. Herr Lange har själv jämte finansministern i statsverkspropositionen omvittnat att det enskilda sparandet, trots det gynnsamma fjolåret, icke har ökat, och finansministern och hans statssekreterare kan inte heller ställa i utsikt ett ökat enskilt sparande under innevarande år. Det är på detta sätt som det svenska folket reagerar mot den förda politiken, att folk, som kunde spara, i stor utsträckning har upphört att spara. Det går inte att här komma med något tal om storfinans i motsats till de anställda. Jag tycker att det är toner som borde tillhöra en förgången tid. Även den stora massan av det arbetande folket i vårt land har intresse av att det förs en penningpolitik, som håller även i tider av påfrestningar.

Herr Lange nämnde i detta sammanhang att vårt krav på avskaffandet av begränsningen av den fria avskrivningsrätten skule vara förestavat av storfinansens intresse. Detta är inte alls något storfinansens egoistiska intresse, ty vad företagarna vinner ett år i minskad skatt förlorar de ett annat år, då dessa pengar kommer fram i boksluten och beskattas. Jag kan erinra om att en sådan man som metallarbetarförbundets ordförande, herr Geijer, för inte länge sedan yttrade att de fria avskrivningarna har haft en

stor betydelse för konsolideringen av svensk industri och därför också har varit av betydelse för de i svensk industri anställda.

Om statens kortfristiga upplåning gäller i övrigt att pengarna ju dansar runt. Pengarna samlas upp hos bankerna, går in i statens affärer med påföljd av ökad likviditet hos bankerna och därefter ut i näringslivet samt fångas upp i bankerna igen. Resultatet blir inte någon ökad sparverksamhet vare sig hos de enskilda eller hos företagen, utan endast ett ökat omlopp av pengar i samhället. Och det är där inflationsfaran ligger, oberoende av vad som händer ute på världsmarknaden i form av inflatoriska eller depressiva tendenser.

Herr LANGE (s):

Den sista delen av herr Ohlons resonemang beträffande verkningarna av den tillfälliga begränsningen av den fria avskrivningsrätten visar tydligt att herr Ohlon inte är ledamot av bevillningsutskottet, ty då skulle han inte ha kunnat ta så lättvindigt på den frågan som han här gjorde. Om dessa vinster sedermera tas fram till beskattning är ju beroende på i vilket läge företagen kommer att befinna sig i framtiden. Det sammanhänger med om det över huvud taget föreligger några vinster eller ej. Man kan inte bestrida, herr Ohlon, att begränsningen av den fria avskrivningsrätten innebär en inskränkning av företagens rätt att disponera över sina vinster. Det har funnits skäl för en sådan åtgärd i dagens läge som ändå här i landet till skillnad från Tyskland, som herr De Geer nyss talade om, fortfarande karakteriseras av spänningsmoment mellan anspråken på investeringsområdet och det penningpolitiska utrymmet för investeringar.

Inom parentes vill jag säga att den lärdom vi kan dra av dagens läge i Tyskland är bland annat att vi bör undvika att få en så stor arbetslöshet som man för närvarande har i Tyskland — där räknar man med 2 miljoner arbetslösa. Här föreligger dock en ganska avsevärd skillnad mellan det nuvarande

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik m. m.

svenska konjunkturläget och förhållandena i Tyskland, och därför måste också skattepolitiken i vårt land utformas på ett annat sätt i dagens läge än som skett i Tyskland.

Herr Ohlon och jag är fullständigt överens om att det är önskvärt att sparandet har så stor omfattning som möjligt. Jag vill bara betona, att man ofta, när man talar som herr Ohlon gör, ger ett intryck av att läget och utvecklingen varit betydligt sämre än det i realiteten har varit. Jag vet, att det inte är herr Ohlon obekant, att svenska folket nu i form av investeringar sparar 30 procent av bruttonationalprodukten. Det är en siffra som ligger avsevärt högre än under den tid då herr Ohlons meningsfränder i riksdagen hade litet mera att säga till om.

Slutligen, herr talman, har jag här i denna debatt aldrig använt uttrycket »storfinansens gentemot de anställda». Jag vet inte varifrån herr Ohlon fått det. Vad jag har sagt — och det vill jag upprepa — är att det inte ligger i hyresgästernas, egnahemsägarnas eller jordbrukarnas intresse att vi i dagens läge får en höjd ränta. Det lär inte heller herr Ohlon kunna bestrida.

Herr **OHLON** (fp):

Herr talman! Det torde inte vara herr Lange obekant, att de stora arbetslöshetskadrerna i Tyskland i främsta rummet beror på flyktingskarorna österifrån.

Vad det för investeringsverksamheten nödvändiga sparandet beträffar vill jag säga, att produktionsapparaten på grund av den vetenskapliga och tekniska utvecklingen håller mycket kortare tid nu än vad som tidigare var fallet. Produktionsapparaten har behov av en omställning i snabbare takt än förut, och detta i sin tur förutsätter en större andel av nationalinkomsten för investeringar än som tidigare behövs.

Herr **LANGE** (s):

Herr talman! Vad herr Ohlon sist sade är riktigt, men det förutsätter också

ett större sparande. När vi har kunnat använda en större andel av vår kapacitet just för investeringsändamål, innebär det, att svenska folket av sin inkomst avstår från att konsumera mera än under 1920-talet.

Jag vill slutligen säga beträffande utvecklingen i Tyskland, att jag inte gick in på orsakerna till läget där. Men jag kan upplysa herr Ohlon om att de senaste månaderna inneburit en stegring av arbetslösheten i Tyskland, som inte kan hänföras till flyktingströmmarna österifrån. Det är väl för tidigt att nu yttra sig om orsaken härtill. Vad jag har velat säga i mitt anförande är, att om man har en betydande arbetslöshet, måste penningpolitiken se ut på ett annat sätt än i vår situation, där vi kan praktiskt taget fullt utnyttja arbetskraften vid bibehållen balans.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på den nu ifrågakvarande punkten yrkats dels att densamma skulle läggas till handlingarna, dels ock att kammaren skulle godkänna den av herr Ewerlöf m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på punktens läggande till handlingarna vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ewerlöf* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att punkten 1 i bankoutskottets utlåtande nr 5 skall läggas till handlingarna, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr Ewerlöf m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början

omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Ewerlöf* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 100;
Nej — 37.

Punkten 2.

Lades till handlingarna.

Punkterna 3 och 4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 2 § förordningen den 27 mars 1953 (nr 97) om Svenska bostadskreditkassan och om bostadskreditföreningar m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 10, i anledning av väckt motion om utvidgning av kretsen av de tysklandssvenskar, som skola vara behöriga till hjälp från de år 1950 anvisade krigsförsäkringsmedlen, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande över förslag till kungörelse om ändring i kungörelsen den 4 juni 1937 (nr 292) angående förhandlingsrätt för statens tjänstemän, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. körkortskortindragning såsom påföljd för felparkeringar.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 12, i anledning av väckta motioner om visst förtydligande av bestämmelserna rörande återkallande av körkort.

Andra lagutskottet hade till behandling förehåft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 37 i första kammaren av herr *Lundström* samt nr 52 i andra kammaren av herrar *Carlsson* i Stockholm och *Nihlfors*.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om översyn och förslag om förtydligande av bestämmelserna i vägtrafikförordningen beträffande återkallande av körkort, så att körkort icke finge indragas som påföljd för felparkeringar.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner, I: 37 och II: 52, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Av motiveringen till här föreliggande motioner framgår ju att den förändring som ifrågasatts rörande återkallande av körkort icke åsyftar allvarligare förseelser eller sådana som kan sägas vara till men för trafiksäkerheten. Vad utskottet i det avseendet har anfört föranleder därför från min sida inga särskilda kommentarer.

Däremot ber jag att få säga några ord om de bagatellförseelser, som tydligen allttjämt skall kunna leda till indragning av körkort. Det må därvid medges, att vissa gränsbestämningar kan vara svåra att göra. En sådan felparkering t. ex. som att ställa sin bil för nära ingången till ett hus är uppenbarligen ofta beroende på subjektiva omdömen.

Häromdagen förekom ett meningsutbyte mellan en bilist och en poliskonstapel i Stockholm. Bilisten hade ställt sin bil rätt nära en port men inte så att ingången täcktes av bilen ens till någon

Ang. körkortsindragning såsom påföljd för felparkeringar.

del. Konstapeln erinrade då om bestämmelsen att en ambulans lätt skulle kunna köra fram till porten och ansåg detta omöjligt, om bilen stod kvar där den hade ställts. Bilisten å sin sida hävdade, att det fanns mycket god plats för en ambulans men begärde för säkerhets skull att få veta på hur långt avstånd från ingången bilen skulle ställas. Det får man söka avgöra själv, svarade poliskonstapeln, några bestämda regler finns inte. I det fallet skiftade tydligen bedömningen högst avsevärt. Jag skulle förmoda, att om konstapeln hade kommit till platsen först sedan bilisten gått sin väg, så hade åtal för felparkering följt. Eftersom i allmänhet sansade bilförare inte gör några större protester i ett sådant bagatellfall, hade också med säkerhet böterna erlagts utan vidare. Men en registrering hade samtidigt skett och en prick satts till eventuella föregående för att så småningom kunna leda till en indragning av körkortet. Huruvida detta fall, som ju grundar sig på subjektiva omdömen, skall betecknas som ett fall i trafiksäkerhetens eller trafikens intresse kan vara svårt att avgöra.

Däremot finns det andra klarare fall, där vad jag skulle vilja beteckna som rena petitesser faller avgörandet. Den som t. ex. har parkerat på en gata, där bilen bara får stå en viss tid, och råkar ut för malören att bli försenad, kan i många fall ha oturen att bli prickad, även om förseningen blott gäller några minuter. Parkeerar bilisten på en plats, där parkometer finns uppsatt, och återkommer några minuter för sent, så att mätaren visar röd flagg, har han stora förutsättningar för att bli bestraffad. I en större stad med relativt långa avstånd kan en person, som är absolut tvungen att för sin färd i staden begagna bil, bli utsatt för dylika malörer utan uppsåt att överträda bestämmelserna, utan trots mot myndigheterna, utan att egentligen slarv kan anses föreligga och — jag vill tillägga det — utan att dylika fall torde kunna påstås innebära risker vare sig för trafiken eller för trafiksäkerheten. Man kan säga att det är ett brott mot god ordning. Men varför skall man som

extra påbröd på de normala straffen för brott mot ordningsbestämmelserna lägga hotet om en eventuell körkortsindragning? Varken trafiken eller trafiksäkerheten torde ha något att vinna på en sådan kännbar straffskärpning.

Här skall dessutom observeras — och det anser jag vara det väsentliga i denna sak — att upprepade sådana förseelser under en längre tidsperiod knappast drabbar bilister, som mera sällan eller av personlig bekvämlighet använder bilen i en större stads innerområde. Redan besväret att finna parkeringsplatser och de vanliga parkeringsböterna gör att de för dylika mindre angelägna resor avstår från att använda den egna bilen. De, som verkligen kan råka ut för sådana upprepade förseelser, är just personer som för sitt arbete är i behov av att kanske dagligen köra omkring i innerområdet av en stad med egen bil på grund av tyngre bagage, som de måste ha med sig, eller av andra dylika orsaker. Det är alltså den rena nyttotrafiken, som här befinner sig i riskzonen. För sådana bilister skulle en körkortsindragning bli utomordentligt kännbar.

Den här berörda frågan har ju tidigare dryftats i riksdagen. Nu aktualiserades problemet genom överståthållarämbetets meddelande att tio felparkeringar inom loppet av två år skulle medföra varning, och gjorde man sig sedan skyldig till ytterligare fem felparkeringar skulle körkortet dras in. I pressen meddelades samtidigt att vissa länsstyrelser tillämpade ännu mera restriktiva bestämmelser. Till råga på allt fick man reda på, att bestämmelsen skulle ha retroaktiv verkan.

En sådan stel bestämmelse väckte en — enligt min mening — synnerligen förklarlig reaktion. Redan 1944 års trafiksäkerhetssakkunniga underströk, att återkallelse ej borde ske automatiskt. Nu finner jag av utskottets utlåtande att överståthållarämbetet förklarat, att ämbetet kommer att bedöma omständigheterna i varje särskilt fall och på grundval härav pröva återkallelsen av körkortet. Detta innebär, såvitt jag förstår, en utomordentligt viktig komplettering av

Ang. körkortsindragning såsom påföljd för felparkeringar.

de principer, som allmänheten ursprungligen konfronterades med. Jag förmodar att detta bedömande av omständigheterna icke endast kommer att ske inom överståthållarämbetet utan även inom länsstyrelserna ute i landet.

Även om jag har svårt att förstå, hur en sådan bedömning av svårighetsgraden av relativt gamla förseelser skall vara möjlig, är otvivelaktigt kompletteringen i linje med de synpunkter som jag anfört i motionen. I och med att den rena automatiken försvinner och att hänsyn tas till förseelsens art, torde också behovet av en revidering av vägtrafikförordningens bestämmelser minskas. Dessutom har påpekats att några återkallelser av körkort hitills inte har skett på grund av felparkeringar. Måhända är det nödvändigt att vänta, tills någon offerats för folket, innan tiden är mogen för en revision. Jag hoppas att något sådant offer aldrig skall behöva ske, men skulle så olyckligtvis bli fallet, kanske frågan kan tas upp på nytt.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr NORMAN (s):

Herr talman! Utskottet har vid prövningen av detta ärende kommit till den uppfattningen, att det inte föreligger någon anledning att förordna någon ändring i vägtrafikförordningens bestämmelser rörande möjligheterna att dra in körkort. Vi har heller inte funnit det lämpligt att göra något uttalande till vägledning för tillämpningen i det ena eller andra speciella fallet. Den bestämmelse, som här åsyftas, säger ju tydligt ifrån, att det inte får vidtagas så stränga åtgärder på grund av bagatellförseelser. Det skall i stället vara fråga om upprepade förseelser, varvid föraren i väsentlig mån skall ha visat bristande vilja eller förmåga att rätta sig efter bestämmelserna. Detta stadgande är tillräckligt restriktivt, efter vad vi har kunnat förstå i utskottet, men det kan naturligtvis tillämpas på olika sätt, även om man har ordalydelsen i bestämmelsen att rätta sig efter.

Vi vet alla att det blev oro bland motorförarna här i Stockholm med anled-

ning av överståthållarämbetets åtgärder i det här aktuella fallet, och det är också denna oro som har stimulerat till denna motion. Men saken har, efter vad jag kan förstå, klarats upp. Motormännens riksförbund har ju haft en skriftväxling med överståthållarämbetet, vilken omnämnes i utlåtandet. Vad som inte omnämnes där är det omdöme om denna skriftväxling, som jag har sett i tidskriften *Motor* och som visar att motorförarna här i Stockholm inte längre är så oroliga. Det kan nog vara lämpligt att avvakta och se, hur det hela utvecklar sig.

Jag tror bestämmelserna är sådana, att en human tillämpning kan ske om det finnes litet gott humör hos bägge parterna. Det behövs bara en sådan där trevlig inställning som den som lantbon hade, som kom cyklande en kulen höstkval i storstaden, då det började skymma på och som hejdades av en polis-konstapel, som sade åt honom: »Det skulle allt vara en lykta här!» — 'Skulle vara och skulle vara' — det skulle vara vantar också, för det är så förskräckligt kallt!» Har man den humana inställningen på bägge sidor, går det nog bra.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Om ändring i 9 kap. 33 § vattenlagen.

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckta motioner med förslag till lag om ändring i 9 kap. 33 § vattenlagen.

Tredje lagutskottet hade behandlat två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 348 i första kammaren av herr *Velander* m. fl. samt nr 457 i andra kammaren av herr *Östlund*.

I motionerna, som voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte antaga i motionerna infört förslag till lag om ändring i 9 kap. 33 § vattenlagen den 28 juni 1918 (nr 523).

Motionerna avsågo ändring i bestämmelserna om ersättning för intrång i annans rätt till vattenmängd eller vattenkraft i samband med utförande av vattenbyggnadsföretag.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet anfört bland annat:

»Som motionärerna påvisat kan de nu gällande reglerna leda till obilliga konsekvenser. För att undanröja dessa torde erfordras lagändring. Därvid synes motionärernas förslag förtjänt att övervägas. Enligt utskottets mening är det angeläget att frågan snarast bringas till sin lösning. Utskottet vill emellertid icke förorda att riksdagen redan nu för sin del beslutar lagändring, enär frågan torde erfordra ytterligare överväganden. Det lämpligaste synes vara, att riksdagen avvaktar förslaget i ämnet från Kungl. Maj:t. Utskottet förutsätter att sådant förslag kommer att framläggas utan dröjsmål.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa, att förevarande motioner, I: 348 och II: 457, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.»

Herr VELANDER (h):

Herr talman! Det spørsmål, som av motionärerna berörs, har, såsom framgår av utskottsutlåtandet, varit under utredning av särskilda sakkunniga. Dessa sakkunniga avgav redan den 12 september 1947 en promemoria, innefattande förslag till vissa ändringar i vattenlagen, däribland den som upptagits i de föreliggande motionerna. Promemorian har varit föremål för remiss i vederbörlig ordning, och har, såvitt jag har mig bekant, remissinstanserna varit mycket positivt inställda, när det gäller förslaget i denna del. Förslaget ligger emellertid nu på något sätt inkapslat i justitiedepartementet, ett tillstånd som utskottet karakteriserar så, att förslaget ligger »ännu under beredning». Ja, just det! Det ligger sedan sju år tillbaka! Utskottet reagerar till synes rätt milt mot detta av utomordentlig passivitet präglade tillstånd. Utskottet nödgas dock göra vissa konstateranden, som i och för

Om ändring i 9 kap. 33 § vattenlagen.

sig, det vill jag erkänna, är positiva, men som med mitt sätt att se hade bort föranleda en annan slutsats. Utskottet anför sålunda, att de nu gällande reglerna kan, såsom motionärerna påvisat, leda till obilliga konsekvenser, att det till förebyggande eller eliminerande av dessa konsekvenser krävs lagändring samt att i det sammanhanget motionärernas förslag synes vara förtjänt att övervägas. Och utskottet fortsätter: »Enligt utskottets mening är det angeläget att frågan snarast bringas till sin lösning», och tillägger slutligen: »Utskottet förutsätter att sådant förslag kommer att framläggas utan dröjsmål.»

Men om man nu är på det klara med detta, varför kan då inte utskottet hemställa om bifall till motionerna? Den lagtext, som har upptagits i motionerna, är de sakkunnigas. Den har varit föremål för remissinstansernas överväganden och, jag upprepar det, såvitt jag har mig bekant, har remissinstanserna som regel ansett, att en lagändring i den riktning, som motionärerna här syftar till, är ofrånkomlig.

Nej det sägs i stället: »Utskottet vill emellertid icke förorda att riksdagen redan nu för sin del beslutar lagändring, enär frågan torde erfordra ytterligare överväganden.» Med hänsyn härtill skulle det vara av stort intresse att från utskottets sida få del av vad det nu är som kräver ytterligare överväganden. Det skulle underlätta diskussionen i fortsättningen. Jag skulle alltså vara intresserad av att få erfara vad utskottet i det sammanhanget syftat på.

Om det inte föreligger några alldeles speciella skäl, måste jag vidhålla, att det hade varit riktigast att utskottet hemställt om bifall till motionerna. Och hade man av försiktighetsskäl inte velat gå direkt på bifall till motionerna utan hellre lita till Kungl. Maj:t, skulle man väl ha förordat skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om ett förslag i ämnet exempelvis till nästa års riksdag.

Inom det utskott, där jag brukar befinna mig, när det gäller utskottsarbetet inom riksdagen, har man understundom hävdad den meningen, att om ett utskott

Om ändring i 9 kap. 33 § vattenlagen.

gör ett uttalande i sin motivering, som inte förs vidare till Kungl. Maj:t genom särskild skrivelse, har man inte rätt att förvänta att Kungl. Maj:t ens skall uppmärksamma uttalandets innehåll.

Det tillstånd, som nu råder på detta område, skulle jag vilja beteckna med ett så hårt ord som oeffterättligt. Det finns sålunda stora kraftverk, som färdigställt och tagits i bruk för, låt mig säga, tio år sedan utan att någon leverans av ersättningskraft börjat verkställas och utan att något vederlag därför lämnats eller behöver lämnas. Hur länge skall det få fortgå? Den frågan tillåter jag mig rikta till herr justitieministern, eftersom jag ser honom vara i kammaren närvarande. Jag utgår ifrån att han inte har kunnat förbise, att detta spörsmål existerar. Under sådana förhållanden skulle det vara mycket intressant, om herr justitieministern ville antyda för oss hur hans intresse för åstadkommande av en lösning av förevarande spörsmål kommer att fullföljas.

Jag är ju på det klara med att det väl hade varit riktigast att ställa denna fråga till herr statsrådet i annan ordning, men jag är dock tacksam om jag nu kan få gå denna genare väg.

Den här aktuella frågan är i själva verket av stor betydelse. Med mitt sätt att se har den fått en objektiv och klarläggande belysning i de föreliggande motionerna. Med hänsyn härtill och då jag är synnerligen kritiskt inställd till att den icke tidigare har fått sin lösning, skall jag, herr talman, tillåta mig att yrka bifall till motionerna.

Herr statsrådet ZETTERBERG:

Herr talman! Jag vill bara nämna — vilket väl är känt för den föregående ärade talaren — att den här väckta frågan tillsammans med en hel rad andra frågor varit föremål för undersökning av de sakkunniga, vilka har arbetat med vattenlagsproblem inom justitiedepartementet. En grupp av de förslag, som vi har framlagt, har redan föranlett lagstiftning, en annan grupp — däribland den fråga, som nu är på tal — är fort-

farande under beredning inom departementet. Jag känner till att det är ett problem, som är värt att uppmärksammas, men jag kan inte nu närmare ange, hur och när det skall lösas. Jag vill bara säga, att vi har frågan till behandling i samband med andra vattenfrågor.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Vi har inom utskottet i själva sakfrågan icke haft någon annan uppfattning än den som motionärerna här har utvecklat. Jag vill emellertid säga, att frågan är en ren bedömningsfråga, en lämplighetsfråga. När nu situationen är den, att frågan har blivit utredd, varit ute på remiss och för närvarande ligger under beredning i justitiedepartementet, har vi inom utskottet menat, att det kunde vara tillräckligt att i motiveringen för avslagsyrkandet säga, att det visserligen är angeläget att frågan kommer upp till behandling så snart som möjligt men att man inte nu bör vidtaga några åtgärder.

Det är väl ändå att se litet för formalistiskt på saken, om man säger att ingen hänsyn kommer att tas till det som utskottet skriver i sin motivering. Det skulle ju i hög grad ändra förutsättningarna för hela utskottsarbetet, om det, som står i en motivering, inte skulle komma att beaktas. Jag för min del tror ju att så kommer att ske, och jag hoppas livligt, att vi snart skall få till behandling den fråga som motionärerna här har tagit upp.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr VELANDER (h):

Herr talman! Jag erhöi ju från utskottets ärade ordförande icke något besked om i vilken riktning utskottets tankar gått, när det anförts, att »frågan torde erfordra ytterligare överväganden». Något yttrande i anledning av den ärade utskottsordförandens uttalande påkallas därför icke från min sida. Av det anförande, som hölls av herr justitieminis-

tern, framgick, vad vi visste förut, att frågan ligger i justitiedepartementet och detta sedan sju år tillbaka. Vi visste ju också, att en del andra frågor, som sys-selsatt den åberopade sakkunnigutredningen, kom under riksdagens bedöman-de år 1952 och då fick sin lösning, men att den förevarande frågan icke berör-des i det sammanhanget.

Man kan måhända ha något olika upp-fattningar om hur denna fråga bör lösas, men enligt mitt sätt att se bör det inte erbjuda några större svårigheter att åstadkomma en relativt tillfredsställande lösning. Man måste beakta de materiella intressen, som här anmäler sig, och det gäller att söka få till stånd en sådan ordning, att icke ett kraftverksföretag, såsom jag tillät mig säga i mitt förra an-förande, kan utnyttja en kraftstation kanske i ett tiotal år utan att behöva le-verera den ersättningskraft, som till slut ändå måste tillkomma vissa intressenter, och utan att tillhandahålla någon som helst valuta därför. Vi måste få en änd-ring på det nuvarande tillståndet, då be-höriga intressen ställts åt sidan endast av den formella anledningen att de inte kan med framgång hävdas, förrän alla spörsmål eller tvister med avseende å kraftverksanläggningen är definitivt ut-agerade.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes pro-positionsner, först på bifall till vad utskot-tet i det nu föredragna utlåtandet hem-ställt samt vidare på bifall till de i äm-net väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, som upprepa-des, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av tredje lagutskottets utlåtande nr 10, i anled-ning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. lagen den 14 juni 1928 (nr 289) angående handel med utsädesvaror, bi-fölls vad utskottet i detta utlåtande hem-ställt.

Ang. ändring i lagen om hyresreglering m. m.

Föredrogs ånyo tredje lagsutskottets utlåtande nr 11, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 26 § la-gen den 19 juni 1942 (nr 429) om hy-resreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag, m. m., dels ock motioner, som väckts i anledning av propositionen.

Genom en den 12 februari 1954 dag-tecknad proposition, nr 83, vilken hän-visats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid pro-POSITIONEN följande förslag till

1) lag angående ändrad lydelse av 26 § lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag;

2) lag angående fortsatt giltighet av lagen den 19 juni 1942 (nr 430) om kontroll av upplåtelse och överlåtelse av bostadsrätt m. m.; och

3) lag angående fortsatt giltighet av lagen den 28 maj 1948 (nr 245) med vissa bestämmelser om hyresrätt vid hemskillnad eller äktenskapsskillnad m. m.

I propositionen hade föreslagits, att lagstiftningen om hyresreglering skulle erhålla förlängd giltighet t. o. m. den 30 september 1955. För att undgå de praktiska olägenheter, som skulle upp-komma, därest fråga om höjning av de från och med den 1 januari 1954 icke längre maximerade hyrorna för lägenheter i pensionärshem och s. k. pen-sionärslägenheter droges under hyres-nämnds prövning, hade vidare föresla-gits, att dylika hem och lägenheter skul-le undantagas från hyresregleringslagens bestämmelser om grundhyra m. m.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat fyra i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

inom första kammaren:

nr 414 av herr Ewerlöf m. fl. samt

Ang. ändring i lagen om hyresreglering m. m.

nr 415 av herr *Norling* och herr *Persson, Ola*, ävensom

inom andra kammaren:

nr 530 av herrar *Gustafsson* i Skellefteå och *Nyberg* samt

nr 531 av herr *Hjalmarson* m. fl.

I motionerna I: 414 och II: 531, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen i anledning av förevarande proposition måtte

1) antaga i motionerna infört förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 26 §§ lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag;

2) besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa,

a) att hyresregleringskommittén måtte få i uppdrag att i god tid före 1955 års riksdag framlägga förslag till sådana ändringar av hyresregleringslagen, att en successiv avveckling av hyresregleringen kunde komma till stånd,

b) att vederbörande instanser måtte givas sådana anvisningar, att hyressättningen, så länge hyresregleringen bestod, innefattade utrymme för erforderliga reparationer och underhåll;

3) antaga i motionerna infört förslag till lag om ändring av lagen den 19 juni 1942 (nr 430) om kontroll av upplåtelse och överlåtelse av bostadsrätt m. m.

Det i nämnda motioner framlagda lagförslaget innebar i huvudsak, att lagen icke såsom nu obligatoriskt skulle gälla å visa orter utan att tillämpningen utan undantag skulle vara beroende av Kungl. Maj:ts förordnande ävensom att från hyresregleringen skulle undantagas icke blott pensionärshem och pensionärslägenheter utan även bostad i familjshus, tvåfamiljshus där den ena lägenheten beboddes av ägaren själv samt fastighet som ägdes av kommun, kommunal stiftelse eller kommunalt bolag. Motionärernas förslag till ändring i den s. k. bostadskontrollagen avsåg, att prisregleringen vid överlåtelse av bostadsrätt skulle upphävas.

I motionen I: 415 hade hemställts, att riksdagen med bifall i övrigt till Kungl. Maj:ts proposition nr 83 med förslag om fortsatt giltighet av lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m. måtte avslå förslaget till ändring av 26 §.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A. att riksdagen måtte antaga de genom propositionen framlagda lagförslagen;

B. att motionerna I: 414 och II: 531, i den mån de ej kunde anses besvarade genom vad utskottet anförde i sin motivering, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C. att motionen I: 415 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

D. att motionen II: 530, i den mån den ej kunde anses besvarad genom vad utskottet anförde i sin motivering, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Ebbe Ohlsson* och *Östlund*, vilka ansett, att utskottet bort, med den motivering som upptagits i motionerna I: 414 och II: 531, hemställa, att riksdagen måtte med bifall till samma motioner, I: 414 och II: 531,

1) för sin del antaga i reservationen infört förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 26 §§ lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag;

2) besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa,

a) att hyresregleringskommittén måtte få i uppdrag att i god tid före 1955 års riksdag framlägga förslag till sådana ändringar av hyresregleringslagen, att en successiv avveckling av hyresregleringen kunde komma till stånd,

b) att vederbörande instanser måtte givas sådana anvisningar, att hyressättningen, så länge hyresregleringen bestod, innefattade utrymme för erforderliga reparationer och underhåll;

3) för sin del antaga i reservationen infört förslag till lag om ändring av la-

Ang. ändring i lagen om hyresreglering m. m.

gen den 19 juni 1942 (nr 430) om kontroll av upplåtelse och överlåtelse av bostadsrätt m. m.

Herr **NORLING** (k):

Herr talman! I en motion nr 415 i denna kammare har jag och min partikamrat herr Ola Persson yrkat avslag på Kungl. Maj:ts förslag att upphäva lagen om hyresreglering för pensionärer boende i pensionärshem eller pensionärsbostäder. Vi finner nämligen att de motiveringar, som framlagts för att pensionärerna skall ställas utanför hyresregleringslagen, varken är bärande eller hållbara.

I sina yttranden över den föreslagna ändringen har såväl pensionsstyrelsen som hyresrådet avrått från att företaga några förändringar när det gäller de berörda pensionärernas bostäder. Hyresregleringskommittén har för sin del framhållit följande: »För att uppsägningsskyddet ej skulle bli illusoriskt måste emellertid, enligt kommitténs mening, hyresnämnd fortfarande äga befogenhet att ingripa mot hyreshöjning, som skulle tvinga hyresgäst att avstå från lägenheten.» Hyresregleringskommittén anser att hyresnämnd inte behöver ingripa så länge de kommunala bostadstilläggen täcker de hyror som pensionären får betala för bostaden. Skulle däremot hyran betinga ett högre pris än vad de kommunala bostadstilläggen kompenserar, skulle hyresnämnd ingripa för att förhindra sådan hyreshöjning.

I andra kammaren har herr Jacobson i Vilhelmina interpellat socialministern, som ännu ej besvarat interpellationen, just om denna kommunernas skyldighet. Han påvisar fall i pensionärshem, där hyran fördubblats utan att de kommunala bostadsbidragen höjts. Hyresregleringskommitténs linje synes därför ej vara obefogad.

Enligt den nya lydelsen av folkpensioneringslagen skall, om en kommun så beslutar, kommunalt bostadstillägg utgå till i kommunen mantalsskrivna pensionsberättigade. Bostadstillägg utgår enligt de grunder som kommunen beslutar. Några i lag fastställda bestämmel-

ser, som ålägger kommun att utbetala bostadstillägg till pensionärer, finnes således inte. Inte heller finns några i lag fastställda bestämmelser för hur mycket av bostadskostnaderna som bostadstilläggen skall täcka, utan här har kommunerna frihet att själva besluta.

Departementschefen åberopar sig på ett uttalande som chefen för socialdepartementet gjorde, när riksdagen beslöt att upphäva maximeringen av hyrorna för pensionärsbostäder. Socialministern förutsätter i detta uttalande, att kommunerna skall taga hänsyn till pensionärernas begränsade betalningsförmåga när det gäller bostadskostnaderna, varför han räknar med att bostadskostnaderna ej skall överstiga det kommunala bostadstillägget. Att så inte blivit fallet framgår bl. a. av den interpellation i andra kammaren som jag nyss hänvisade till.

I anledning av att, som departementschefen framhåller, bostadsförsörjningen är en kommunal angelägenhet anser han, att dessa bostadsbehövande helt skulle falla utom hyresregleringslagen även vad det gäller uppsägningsskyddet.

Om nu hyresregleringslagen kan anses som obehövlig för lösande av pensionärernas bostadsfråga eller om den inte har någon betydelse för bestämmande av deras bostadskostnader, förstår jag inte, varför lagen behöver avskaffas. Det gör ju ingenting, om lagen finnes kvar som en säkerhetsventil, även om man inte behöver använda den. Man anser det ju vara utslutet att hyreshöjning kommer att tillgripas för att tvinga en pensionär att avstå från sin bostad. I de uttalanden, som gjorts av såväl pensionsstyrelsen som hyresrådet och hyresregleringskommittén, är man inte fullt lika bergsäker på denna sak.

Hyresregleringslagen är ett så viktigt instrument för alla hyresgäster i nuvarande bostadssituation, att en uppmjukning av densamma skulle få svåra följdverkningar. I stället borde lagen ytterligare utvidgas med åläggande av reparationsskyldighet för fastighetsägarna, så att det bleve en ändring i det nuvarande systemet, enligt vilket hyresgästen får betala hyra för fullgod vara, me-

Ang. ändring i lagen om hyresreglering m. m.

dan varan — lägenheten — kanske är i allt annat än fullgott skick.

Jag vill därför i samband med beslutet om hyresregeringslagens förlängning uttala den förhoppningen, att hyresregleringskommittén snarast skall framlägga förslag till sådan ändring av lagen, att reparationsplikt för husvärd kommer att införas i lagen.

För min del har jag således motsatt uppfattning mot utskottet om hyresregleringslagens bestånd och uppmjukning. Att redan nu besluta undantagsbestämmelser och uppmjuka lagen skulle, med den svåra bostadsbrist som råder och som för de stora städerna förvärras med varje år, komma att betyda att de låga inkomsttagarna skulle utestängas från möjligheten att erhålla en fullgod bostad för en mot deras inkomst svarande betalningsförmåga.

Då utskottet enhälligt avstyrkt motionen, herr talman, avstår jag från yrkande.

Herr **OHLSSON, EBBE**, (h):

Herr talman! När hyresregleringslagen kom till år 1942, var den ju endast avsedd såsom ett provisorium som fortast möjligt borde avvecklas. Från början fick den endast ett års giltighetstid och har sedan förlängts med i regel ett år i taget.

För vår del är vi helt ense med utskottsmajoriteten om att avvecklingen måste ske i etapper. Ingen har dristat sig att föreslå, att lagen skall upphöra att gälla på en gång och i ett sammanhang. Men beträffande takten i denna avvecklingsprocedur, där man vill komma fram till en normal ordning på bostadsmarknaden, går meningarna tämligen väsentligt isär. Naturligtvis kan det sägas, att takten i avvecklingen är en bedömningsfråga, men i så fall en bedömning, där den ena parten inför det tolfte året med hyresreglering och det nionde året efter krigets slut anser att tiden faktiskt är inne, då riksdagen bör ta ett djärvare grepp på avvecklingsproblemen än som hittills varit fallet.

Vi har i många hänseenden kunnat peka på Schweiz som föredömligt inte minst i ekonomiska ting, och hyresregleringen är något som man där numera har lämnat bakom sig. I början av denna månad kunde vi läsa ett tidningsuttalande av Finlands socialminister Irma Kavikko, där hon meddelade att hyresregleringen i Finland sedan några dagar är en lokalt mycket begränsad företeelse. Hela landsbygden med undantag för 28 mycket tät bebyggda kommuner är fri från varje form av hyresreglering. I 26 städer och köpingar gäller regleringen i full utsträckning, men i 11 städer och 7 köpingar är den delvis upphävd, och helt upphävd är den i 9 städer och 11 köpingar.

Vi begärde förra året och återkommer i år till kravet, att hyresregleringskommittén får sådana direktiv att man i första hand och såsom en primär arbetsuppgift kommer att ägna sig åt att utarbeta en plan för avvecklingen. Ingen uppgift för kommittén synes oss angelägnare, för den händelse man nu verkligen vill komma fram till en avveckling och det inte enbart skall stanna vid en läpparnas beklännelse.

Man bör kunna tänka sig att slopa regleringen i första hand på de platser, där bostadsförsörjningen är tillfredsställande och där de kommunala myndigheterna anser förhållandena vara sådana, att hyresreglering på orten är överflödigt. Där skulle man utan vidare kunna släppa regleringen, liksom även inom betydande jordbruksområden som ligger under tätorternas administrativa och hyresreglerande förvaltning.

Vi har vidare ansett tiden vara inne för att från regleringen undantaga enfamiljshus och sådana tvåfamiljshus, där den ena våningen bebos av ägaren själv. Beträffande tvåfamiljshusen är det ett känt förhållande att många lägenheter faktiskt undandras från marknaden just genom det förhållandet, att fastighetsägaren i många fall känner sig utlämnad på nåd och onåd till hyresgästen, som uthyraren kanske inte alltid drar jämt med.

I propositionen har departementsche-

Ang. ändring i lagen om hyresreglering m. m.

fen föreslagit att kommunerna hädanefter skall få fritt bestämma hyran i pensionärshemmen. Det är tacknämligt, men i vår motion, som ligger till grund för reservationen, har vi önskat gå längre och föreslagit att kommunerna skulle få sina befogenheter vidgade till alla av dem ägda fastigheter. Jag tror för min del att det vore tämligen riskfritt att ge kommunerna dessa befogenheter, och jag är ganska säker på att det inte blir något ramaskri från hyresgästföreningarnas sida, om så skulle ske. Men det vore, kan man säga, ytterligare ett steg framåt mot en avveckling som ju hela riksdagen bekänner sig till och, vill jag gärna tro, även allvarligt syftar till.

En annan reform, som förordats i motionen och som ur skälighetssynpunkt kanske är den angelägnaste, gäller sådana lägenheter som innehas med bostadsrätt. För närvarande gäller den särskilda bestämmelsen, att ägarna till sådana lägenheter inte får överlåta dem till annan mot högre belopp än som svarar mot den andel vederbörande har i bostadsrättsföreningens samlade tillgångar. Det är rätt märkligt att man kunnat fastna för sådana bestämmelser, att ägarna av dessa lägenheter vid försäljning inte får kompensera sig för eventuell penningvärdeförsämring.

För oss är det obegripligt, varför en ung familj, som placerat sina eventuella sparmedel i en lägenhet med bostadsrätt, skall komma i ett sämre läge än en annan familj, som skaffat sig en villafastighet men vid en eventuell försäljning så gott som alltid kommer i åtnjutande av det pris fastigheten betingar i det ögonblick den försäljes. Fastighetsägaren kan ju då skydda sig för en penningförsämring, som kan ha inträffat från den tidpunkt, då fastigheten förvärvades, och till dess försäljning sker. Samhället kan inte ha något intresse av en fastläsning på bostadsmarknaden, men genom denna ordning medverkar man enligt vår mening till ett förhållande, som faktiskt inte är önskvärt.

Jag vill, herr talman, med det anförda yrka bifall till den av herr Östlund och mig avgivna reservationen.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Herr Norling yttrade nyss att hyresregleringslagen borde ytterligare utbyggas. Vi har inom utskottet en rakt motsatt uppfattning, nämligen att hyresregleringslagen bör avvecklas så snart som det över huvud taget är möjligt. Det är också därför som utskottet har biträtt det i propositionen framförda förslaget, som rör pensionärerna. I denna fråga framhåller departementschefen, att den i § 26 föreslagna ändringen inte är ägnad att försämra läget för pensionärerna, och efter de upplysningar, som utskottet kunnat inhämta, är det väl snarare tvärtom så, att man i vissa fall kanske rent av kan räkna med förbättringar, särskilt för sådana pensionärer, som förhär bostad i den öppna marknaden, såsom utskottet framhållit i sitt utlåtande.

Med anledning av vad herr Ebbe Ohlsson nyss anförde vill jag erinra om att vi inom utskottet — såsom herr Ohlsson framhöll — har varit överens om att hyresregleringslagen bör avvecklas, och det är ju också, såsom framhållits i utskottsutlåtandet, departementschefens uppfattning. Då det emellertid inte är alldeles klart, hur avtalsbestämmelserna kan komma att förändras efter lagens upphävande, behövs det en översyn beträffande de föreskrifter, som kan erfordras vid övergången från en reglerad marknad till en fri marknad. Därför har också hyresregleringskommittén fått i uppdrag att göra en sådan undersökning, och vi har inom utskottet framhållit, att det är angeläget att kommittén snarast slutför sitt arbete, så att man får möjlighet att successivt avveckla lagen. En dylik successiv avveckling är ju både departementschefen och utskottet överens om.

Under sådana förhållanden har utskottet ansett, att det inte kan vara lämpligt att avveckla lagen i vissa delar, då hyresregleringskommittén senare eventuellt kan komma med förslag, som kanske kan behöva föranleda bestämmelser av annan art än dem man nu skulle kunna besluta om. Vi har därför menat att när hyresregleringskommittén har fått dessa upp-

Ang. ändring i lagen om hyresreglering m. m.

drag av Kungl. Maj:t och dessutom utskottet har uttalat, att det är angeläget att detta arbete snarast blir utfört, har därmed de önskemål, som rimligen kan framföras i dagens läge, också tillgodosetts. Jag tror därför att det är riktigtast, att man nu söker sig fram efter den linje, som har rekommenderats av utskottet.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Jag skulle emellertid vilja säga ytterligare en sak, nämligen att den tid, som har stått till vårt förfogande för behandling av denna proposition, har varit väl kort. Nu gick det visserligen i lås, men det kunde mycket väl ha blivit komplikationer, som gjort att vi inte hade kunnat fatta beslut i detta ärende i dag. Jag vill därför säga, att det hade varit lämpligt, om vi kunnat få något längre tid på oss i riksdagen att behandla detta ärende.

Herr statsrådet ZETTERBERG:

Herr talman! Jag skulle bara vilja säga ett par ord i anledning av det sista, som herr Osvald yttrade.

Vi hade i justitiedepartementet från början bara tänkt oss att göra en förlängning av lagen och hade till och med färdigställt långt framskridna förarbeten till en sådan proposition i höstas. Sedan uppkom emellertid frågan, om man av rent praktiska skäl borde undantaga pensionärshemmen, och det var den saken som gjorde att ärendet blev fördröjt. Frågan kom alltså upp så pass sent, att det inte var möjligt, om man ville ha nyssnämnda spörsmål behandlat på samma gång, att, såsom jag ursprungligen hade tänkt, framlägga detta lagförslag redan vid riksdagens början. Jag bedömde emellertid saken så, att det var angeläget att denna rent praktiska förbättring i lagen kom till stånd utan dröjsmål. Vidare skulle man naturligtvis också, om det inte hade gått i lås i riksdagen, med övergångsbestämmelserna till lagen sätta till den 1 april, ha föreskrivit en senare tidpunkt för dessa bestämmelser.

Jag tycker, att det är lämpligt, att hyresregleringslagen förlänges fr. o. m. den 1 april, men det har andra år hänt —

jag vill minnas att lagen i något fall trätt i kraft så sent som den 1 juli — att om utskottet funnit sig behöva längre tid, har det funnits möjlighet till jämkningar i detta avseende.

Jag har velat lämna denna förklaring till att denna i mycket god tid delvis färdigställda proposition inte lagts fram redan vid riksdagens början.

Herr ESKILSSON (h):

Herr talman! Jag skulle be att få fråga en talesman för tredje lagutskottet om en detalj i utskottsutlåtandet beträffande hyresregleringslagen. Denna detalj behandlar utskottet på s. 13, näst sista stycket i sitt utlåtande, där utskottet som sin mening framhåller att särskild uppmärksamhet vid behandlingen av frågan om avveckling av hyresregleringen bör ägnas det förhållandet, att regleringen i många fall omfattar rena landsbygdsområden, vilka i administrativt avseende tillhör samma kommun som en tätort.

Detta är en fråga, som vi för två år sedan diskuterade här i kammaren, när vi hade under debatt spörsmålet om hyresregleringslagens förlängning. Bakgrunden den gången var att vi den 1 januari 1952 fick en ny kommunindelning, som medförde att många rena landsbygdsområden kom att omfattas av hyresregleringslagen. Min värderade länsbankkamrat, som sitter framför mig, herr Nilzon i Ringarum, talade den gången utförligt om hur vi t. ex. i Östergötland genom den nya kommunindelningen hade fått ett område, som sträckte sig från gränsen vid Kalmar län ända upp till gränsen av Örebro län, ett sammanhängande område till mycket stor del bestående av ren landsbygd, som kom att omfattas av hyresregleringslagen. Detta medförde — något som utskottet i år konstaterar — ett onödigt ingrepp i den enskildes frihet.

Jag var den gången ledamot av tredje lagutskottet och hade reserverat mig till förmån för det förslaget, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om ändringar i detta förhållande. Lagutskottet nöjde sig emellertid med det ut-

Ang. ändring i lagen om hyresreglering m. m.

talandet, att frågan hade stor betydelse och att det förväntade att en proposition i ämnet snarast skulle framläggas och att utskottet ansåg, att man genom detta uttalande hade kommit så långt som det var möjligt i dagens läge.

Två år har gått sedan dess. Hyresregleringslagen kommer att förlängas ytterligare ett år framåt. De förhållanden, som vi då diskuterade, kvarstår i oförändrat skick, och det skulle vara mycket intressant att från någon representant för tredje lagutskottet — utskottets ordförande har ju begärt ordet — få höra en liten redovisning för vad som har åstadkommit under dessa två år för att tillmötesgå de önskemål, som tredje lagutskottet så bestämt uttalade när det sade att frågan om lagens utsträckning till rena landsbygden skulle bli föremål för särskild prövning av Kungl. Maj:t.

Det är med anledning av detta, herr talman, som jag begärde ordet.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Jag ber först och främst att till herr statsrådet Zetterberg få framföra ett tack för den förklaring, som vi fick till att förevarande proposition framlagts så pass sent — jag är glad över att denna förklaring lämnades och att det var frågan om en successiv avveckling av hyresregleringen som på detta sätt förorsakade dröjsmålet.

Vad som beträffar den fråga, som här senast har diskuterats, nämligen om hyresregleringen i de rena landsbygdsområdena, vill jag framhålla att dessa områden särskilt efter kommunindelningen i stor utsträckning dragits in under hyresregleringslagens tillämpning. Vi har ju inom utskottet framhållit önskvärdheten av att dessa områden snarast möjligt undantages från hyresregleringen.

Jag måste tyvärr svara, att jag inte kan lämna någon redovisning för vad som i det avseendet blivit gjort, och något material för bedömning av denna fråga har vi inte haft inom utskottet. Det är ju så, att hyresregleringskommittén arbetar även med denna fråga, och det är väl att hoppas, och man kan

kanske t. o. m. våga anta, att hyresregleringskommittén efter det uttalande, som gjorts i utskottets utlåtande, snart kommer att framlägga förslag i denna fråga. Inom utskottet menade vi emellertid, att det knappast var möjligt för oss att göra den gränsdragning, som här skulle ha behövts för att tillgodose de önskemål, som säkerligen är mycket välgrundade på många håll och som innebär att vissa landsbygdsområden skulle frigöras.

Vi får väl även i detta avseende räkna med att en avveckling av hyresregleringslagen inom kort skall kunna ske, så att dessa, så som det i utlåtandet säges, onödiga ingrepp i den enskildes frihet inte längre skall behöva förekomma.

Herr LINDAHL (s):

Herr talman! Jag tycker, att utskottet har behandlat motionärerna på ett mycket välvilligt sätt. Antingen är det så, att tacksamheten är på retur, eller också vill man inte bli välvilligt behandlad. Det brukar eljest vara så, att den största fröjd en motionär känner är, när utskottet gör ett välvilligt uttalande. Det gäller tydligen inte den här frågan, ty utskottets skrivning blev så välvillig, att det var en del av oss i utskottet som frågade sig, om vi inte drev denna vänlighet alldeles för långt. Det uttalande, som vi har gjort i anslutning till propositionen, är faktiskt ungefär samma uttalande som fastighetsägarförbundet har gjort, då det sägs att vi väntar oss en skyndsam behandling från hyresregleringskommitténs sida av frågan om en successiv avveckling av hyresregleringslagen. Men herr Ebbe Ohlsson var ändå inte nöjd. Jag är emellertid övertygad om att utskottets vänliga skrivsätt har gjort, att han blev ensam reservant från första kammaren.

Vad vi inte kunde gå med på var att fastställa tiden, då hyresregleringskommitténs utlåtande skulle föreligga. Enligt herr Ohlssons mening borde vi ha gjort ett uttalande om att vi vid 1955 års riksdag skall behandla denna fråga. Härigenom skulle kommittén av ett riksdagsut-

Ang. ändring i lagen om hyresreglering m. m.

talande vara tvungen att i god tid dessförrinnan bli färdig med sitt förslag. Vi övriga trodde inte att utvecklingen går så fort och att man kunde vara säker på att läget på bostadsmarknaden 1955 kommer att vara sådant, att hyresregleringskommittén skulle kunna till dess framlägga ett vittgående förslag om upphävande av hyresregleringen.

Det har sagts här, att det skulle gå för sig att från hyresregleringslagens tillämpning undanta inte bara pensionärs-hem utan också enfamiljs- och tvåfamilmiljshus o. s. v. Men det är bekant, att det finns tätorter, t. o. m. städer, här i Sverige, där det övervägande bostadsbeståndet utgöres av villor, d. v. s. enfamiljs- och tvåfamiljslägenheter. Skulle nu hyresregleringen upphävas på dessa platser, skulle det betyda, att om det råder bostadsbrist där, hyrorerna skulle stiga högst väsentligt i varje fall i de gamla fastigheterna — i de nya skulle hyrorerna kanske vara fastlåsta. Människorna på de orterna skulle således få en hyreshöjning av stora mått.

Det talas ofta om de där paradisiska orterna här i landet, där bostadsbrist inte skulle föreligga. På direkta frågor i utskottet, var man hade det så bra, att lägenheter stod tomma, kunde man inte peka på någon annan plats än Arboga, där det enligt en tidningsnotis skulle finnas några stycken tomma lägenheter.

Så länge man inte kan säga, att bostadstillgången är så god, att det är möjligt att hålla hyreshöjningar tillbaka, vågar man inte heller bestämma någon viss tidpunkt, då riksdagen skall fatta beslut om upphävande av hyresregleringen. Utskottet har därför följt en mera försiktig linje, men det är ingen tvekan om var utskottet står. Utskottet har nämligen för sin del yrkat bifall till förslaget om hyresregleringslagens upphävande när det gäller pensionärslägenheter och i övrigt uttalat sig så tydligt och klart, att det är uppenbart, att tredje lagutskottet inte blir någon broms, när hyresregleringskommittén kan framlägga bevis för att läget är sådant, att lagen kan avskaffas.

Jag skulle också vilja säga till herr

Norling, som visserligen inte ställde något yrkande, att vi i utskottet beaktade hans motion. Men vi var på det klara med att då det gällde det frontavsnitt av hyresregleringslagens verksamhetsområde, som motionen handlade om, skulle det inte vara någon fara för dem, som nu bor i pensionärslägenheter, om lagen i fortsättningen inte skulle gälla för dem. Vi grundade denna vår uppfattning framför allt därpå, att den allmänna inställningen i vårt land när det gäller gamla och pensionärer är sådan, att man inte behöver räkna med att några kommuner vill göra folkpensionärerna till någon sorts utsagningsobjekt, utan man försöker i stället ordna det så bra som möjligt för folkpensionärerna. Jag är säker på att de direktiv, som statsrådet på sin tid gav i fråga om de kommunala bostadstilläggen, följs av kommunerna i så stor utsträckning, att man kan ta risken av att låta hyresregleringslagen försvinna när det gäller pensionärsbostäderna.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **OHLSSON, EBBE**, (h):

Herr talman! Ja, visst kan man säga som herr Lindahl att det är en välvillig skrivning som utskottet har presterat. Utskottet säger till exempel i fråga om landsbygdsområdena att »önskvärt vore, att sådana områden i ökad utsträckning kunde undantagas från hyresreglering», och över huvud taget är utskottet i flera avseenden välvilligt inställt. Men längre har utskottet inte gått. Jag vågar säga att utskottet inte har gått ett tuppftät längre än departementschefen har föreslagit i sin proposition. Motionärerna har pekat på en hel rad av åtgärder som vi menar att man skulle kunna vidta för att komma litet längre. Utskottet har inte i minsta mån gått oss till mötes i dessa avseenden, och då kan man ju inte gärna, herr Lindahl, begära att vi skall vara nöjda.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det nu förevarande

Ang. ökad forskningsverksamhet rörande barnolycksfall m. m.

utlåtandet yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Ohlsson, Ebbe*, att kammaren skulle, med avslag å Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition, godkänna den av honom och herr Östlund vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ohlsson, Ebbe*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad tredje lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr *Ebbe Ohlsson* yrkande i frågan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Vid förnyad föredragning av allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 8, över motion angående viss ändring av gällande bestämmelser om intagning å sjukhus av kroniskt sjuka, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. ökad forskningsverksamhet rörande barnolycksfall m. m.

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 9, över motion om ökad forsknings- och propagandaverksamhet rörande barnolycksfallen.

I detta utlåtande hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte med anledning av de likalydande motionerna I: 292 av fru *Sjöström-Bengtsson* m. fl. och

II: 479 av fröken *Elmén* m. fl., besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte föranställa om utredning rörande möjliga åtgärder för att stödja, utvidga och effektivisera forsknings- och propagandaverksamheten rörande barnolycksfallen samt för riksdagen framlägga de förslag, som härav föranleddes.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Ragnar Lundqvist, Nilsson* i Bästekille, *Sehlstedt, Andersson* i Ronneby och *Östrand*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att motionerna I: 292 och II: 479 ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

2) av herr *Hjalmar Nilsson*, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr NILSSON, HJALMAR, (s):

Herr talman! Jag har vid detta utskottsutlåtande fogat en blank reservation, då jag icke har kunnat helt instämma i utskottets utlåtande eller ansluta mig till utskottets tillstyrkande av motionen.

Utskottet har här tillstyrkt en motion som går ut på att riksdagen skall i skrivelse till Kungl. Maj:t begära att Kungl. Maj:t måtte föranställa om utredning rörande möjliga åtgärder för att stödja, utvidga och effektivisera forsknings- och propagandaverksamheten rörande barnolycksfallen samt för riksdagen framlägga de förslag, som härav föranleddes.

Redan nu pågår en mycket kraftig upplysningsverksamhet på detta område. Av remissyttrandena framgår att särskilt skolöverstyrelsen bedriver en rätt omfattande verksamhet när det gäller upplysning i skolorna, och därvid samarbetar skolöverstyrelsen med Riksföreningen för simningens främjande, Svenska livräddningssällskapet, Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande och med Försäkringsbolagens upplysningstjänst. Vidare bedriver statens trafiksäkerhetsråd en verksamhet på detta område, och dessutom ägnar folkbadsutredningen uppmärksamhet åt frågan.

Ang. ökad forskningsverksamhet rörande barnolycksfall m. m.

När så många organisationer och sakkunniga är verksamma på detta område, kan man fråga sig, om det skall vara nödvändigt att tillsätta en statlig utredning, som väl bara hade att ta ställning till om dessa olika organisationer och skolöverstyrelsen handlägger dessa frågor på ett riktigt sätt.

I beredningsutskottets motivering på s. 5 heter det: »Utredningen bör ägna uppmärksamhet åt frågan om effektivisering av den förebyggande verksamheten genom lagstiftning. Vad utskottet här närmast avser är sådana författningsbestämmelser som gäller förvaring i hemmen av giftiga eller eljest skadliga ämnen, barnens tillgång till leksaker o. d., innehållande explosiva ämnen, skyddsanordningar vid väggkontakter för elektriska ledningar m. m.»

Jag vill då göra kammarens ledamöter uppmärksamma på att riksdagen på förslag av samma utskott, allmänna beredningsutskottet, för en eller två veckor sedan avlog en motion, där det hemställdes om utredning just när det gällde att begränsa skadeverkningarna av barns användande av pyrotekniska och explosiva leksaker. Jag ställer mig då frågan, om riksdagen ett par veckor senare bör bifalla en motion, vars yrkande till stor del går ut på samma sak som den nyss avslagna motionens. Att utskottet avstyrkte den motionen, berodde på att kommerskollegium, som handlägger dessa frågor, håller på med en utredning om tillägsbestämmelser till förordningen om explosiva varor, en utredning som snart väntas vara färdig.

Utskottet anför vidare i sin motivering att statistiken är ofullständig, och det är den naturligtvis. Vidare påpekar utskottet betydelsen av en lämplig bebyggelseplanering och vikten av att det bedrivs propaganda. Jag vill emellertid fästa kammarledamöternas uppmärksamhet på att det inte alls är så länge sedan 1953 års trafiksäkerhetsutredning avlämnade ett betänkande, som för närvarande ligger hos regeringen och som den väl kommer att ta ställning till. Alla dessa frågor har berörts i trafiksäkerhetsutredningens betänkande.

Vad beträffar statistiken, vilken även motionärerna anser vara ofullständig, kan man i betänkandet läsa, att statens trafiksäkerhetsråd har framlagt ett förslag om en förbättrad statistik och begärt utökning av sin personal samt att trafiksäkerhetsutredningen har tillstyrkt denna anhållan.

Vad bebyggelseplaneringen beträffar, så pågår ju, såsom var och en vet som något känner till det nuvarande arbetet inom stadsplaneväsendet, försök att få fram sådana stadsplaner som i största möjliga utsträckning kan bidra till att förhindra olycksfall. Det skapas lekplatser omkring de nybyggda husen, det reserveras särskilda parkeringsplatser, och det görs allt vad som kan göras för att på det sättet åstadkomma förhållanden, som förhindrar eller minskar framför allt barnolycksfallen. Men det är klart att när det gäller stads- och bebyggelseplaneringen, kan frågorna inte lösas från det ena året till det andra, utan man får så småningom sanera gamla stadsdelar och genomföra modernare stadsplaner.

Även när det gäller frågan om propagandan vill jag hänvisa till 1953 års trafiksäkerhetsutredning. Nu kanske motionärerna invänder, att dess utlåtande endast berör en del av detta område, och det är riktigt. I utskottet föredrogs en statistik som visade, att de flesta barnolycksfallen sker inom hemmets väggar, och jag undrar vad vi genom en lagstiftning kan åstadkomma inom hemmets väggar. När det däremot gäller trafiken, kan vi göra något för att förhindra olycksfallen. Beträffande propagandan säger trafiksäkerhetsutredningen följande: »Det arbete, som i vårt land hittills har nedlagts inom ett sådant område som trafiksäkerhetspropagandan, är otvivelaktigt förtjänt av erkännande. Det framstår emellertid som obestridligt, att resultatet av den propaganda, som sålunda bedrivits, icke får överskattas. Propagandans omfattning har även varit ganska begränsad av brist på medel.» Jag kanske här får inskjuta, att utredningen även på denna punkt föreslår att organisationerna skall få mera medel till

Ang. ökad forskningsverksamhet rörande barnolycksfall m. m.

sitt förfogande. Utredningen fortsätter: »Att huvudsakligen lägga det trafiksäkerhetsfrämjande arbetet efter propagandalinjen, torde för övrigt icke vara en framkomlig väg. Propagandan torde i första hand påverka de lugna och omdömesgilla trafikanterna, och det finns säkerligen en stor grupp trafikanter, som icke låta sig påverkas av propagandans råd och förmaningar. Ett studium av olyckssiffrorna för hösten 1953 ger icke något intryck av att den under denna tid så aktuella 'Åke-Mjuk-propagandan' haft något större inflytande på olycksfrekvensen. Siffrorna för antalet dödade och skadade i vägtrafiken ha i stället under denna tid varit högre än någon-sin tidigare.»

Trots den mycket kraftiga »Åke-Mjuk-propagandan», vilken, som alla vet, bedrevs under hösten 1953, steg alltså antalet trafikolycksfall betydligt under denna tid. Utredningen menar sålunda, att propaganda inte gör allt när det gäller att förhindra olycksfallen, utan att man får ta till andra, viktiga åtgärder. Utredningen föreslår därför, att man skall förstärka ordningspolisen över hela landet och på det sättet försöka förhindra en stor del av trafikolyckorna.

Det sägs också, att polisen, sedan den har förstärkts, bör kunna medverka till att i skolorna lämna upplysningar i trafiksäkerhetsfrågor.

Här har vi alltså på detta område dels pågående, dels andra, redan beställda utredningar. Det är med anledning därav, som jag icke har kunnat gå med på att tillstyrka motionen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen, som innebär avslag på motionen.

I detta anförande instämde herrar *Lundqvist* (h) och *Eriksson* (s).

Fru **WALLENTHEIM** (s):

Herr talman! Den fråga som motionärerna har tagit upp är en synnerligen allvarlig fråga, naturligtvis närmast för dem som är berörda av den, men också ur samhällets synpunkt. Antalet barn

som utsätts för olycksfall är alarmerande stort. 450 barn dör årligen på grund av olycksfall, och antalet av dem som blir för livet invalidiserade kan uppskattas till mellan 1 000 och 2 000 per år. Det är anmärkningsvärt att flera tvååringar och treåringar avlider på grund av olycksfall än på grund av sjukdom. Detta förhållande synes berättiga motionärernas förslag, att man ställer under debatt frågan, om de frivilliga initiativen kan vara tillräckliga för att komma till rätta med de faktorer bakom barnolycksfallen, som kan påverkas. Det finns inga delade meningar inom utskottet om att man från olika håll — från föreningar, försäkringsföretag och myndigheter — gör värdefulla och omfattande insatser i fråga om undervisning och propaganda på detta område, men trots det måste man konstatera, att olycksfallskurvan inte har kunnat nedbringas.

I ett flertal fall torde det också kunna vara berättigat att påstå, att många av de insatser, som görs från enskilt håll, har engångskaraktär. Försäkringsföretagen har ju speciella intressen att bevaka i detta sammanhang, och de har t. ex. ett par, tre gånger givit ut något slags propagandabroschyrer. Medicinalstyrelsen har till barnavårdscentralerna distribuerat broschyrer, som utarbetats omkring år 1940 — alltså för snart 15 år sedan — och som nu ligger på barnavårdscentralerna i sin gamla skepnad. Med tanke på den förändrade strukturen i samhället och den oerhört mycket livligare trafiken och mycket annat kan man knappast anse, att denna propaganda har något speciellt värde.

Skolöverstyrelsen understryker i sitt remissutlåtande, att det är angeläget att allt tänkbart blir gjort för att komma till rätta med barnolycksfallen. Skolöverstyrelsen har tagit kontakter på olika håll och gjort beaktansvärda ansträngningar för att genom vidgad upplysning medverka till att nå det syfte som vi ju alla är så intresserade av, men skolöverstyrelsen kan inte anses ha täckt hela fältet. Den propaganda som den närmast sysslar med riktar sig till skolbarn och i någon mån också till förskolebarn ge-

Ang. ökad forskningsverksamhet rörande barnolycksfall m. m.

nom förskolorna. Men det är endast ett mindre antal av våra barn i förskoleåldern som finns inom dessa skolor och som kan komma i åtnjutande av undervisningen. Företrädesvis är undervisningen lagd på trafiken, men det är ju ändå inte det stora flertalet olycksfall som beror på denna. Den propaganda som Simfrämjandet bedriver är ju i och för sig alldeles utmärkt, men eftersom barnolycksfallen företrädesvis inträffar i de mycket låga åldrarna — mellan två och fem år — har ju Simfrämjandets verksamhet inte någon särskild effekt.

Både skolöverstyrelsen och socialstyrelsen har liksom Simfrämjandet tillstyrkt motionen. Statens trafiksäkerhetsråd, som också är positivt inställt, framhåller att det behövs mera pengar för ändamålet.

Jag sade, att den propaganda och undervisning som nu bedrivs företrädesvis riktar sig till barnen och föräldrarna. Detta är naturligtvis högst väsentligt, men denna propaganda måste vara kontinuerlig, dels därför att det kommer nya mödragenerationer och nya barn och dels därför att föräldrarnas uppmärksamhet och intresse efter hand kan avtrubbas. Många inom utskottet har också ansett, att propagandan också, som herr Nilsson säger, borde i större utsträckning än nu och mera målmedvetet riktas till bl. a. kommunerna, till stadsplanerarna, till motorismens organisationer o. s. v. Nu säger herr Nilsson, att man har uppmärksammat detta i kommunerna, man bygger lekplatser och man ordnar bostadsområden, där skälig hänsyn tas till barnens intressen. Jag vill visst inte förneka, att det finns ett stigande intresse på detta område, men det finns inte i alla kommuner. Jag vet kommuner, där man har byggt skolor för småklasserna i direkt anslutning till en mycket farlig trafikled, och det torde finnas flera exempel på detta. Jag tror i varje fall inte att det på opåkallat, att man även till kommunala myndigheter och andra, vilkas arbetsuppgifter berör detta spörsmål, riktar viss propaganda och viss upplysning.

Motionärerna har påpekat vikten av

att få fram en aktuell statistik för att få olika orsakssammanhang klarlagda, som föranleder barnolycksfallen. Om jag har förstått herr Nilsson rätt, tycker också han att en sådan statistik är önskelig, men reservanterna hänvisar till att denna kartläggning är möjlig att uppnå på några öppna vägar och genom frivilliga initiativ. Utskottsmajoriteten är litet osäker, om det verkligen kan gå att få en sådan grundlig och fortlöpande kartläggning på området. I varje fall har inte de vägar som här är antydda kunnat närmare preciseras. Statistiska centralbyrån har förklarat sig ur stånd att med nuvarande resurser framlägga en sådan. Vid akademiska sjukhuset i Uppsala pågår ett energiskt forskningsarbete rörande barnolycksfallen, men denna undersökning har åtminstone hittills helt bekostats av en av undersökningsledarna, och även om man lyckligtvis kan påräkna ett mycket varmt intresse för dessa saker på olika håll, är det väl knappast tänkbart att man i fortsättningen kan räkna med att enskilda personer skall vara villiga att ta på sig kostnaderna för en sådan här uppgift.

Enligt utskottsmajoritetens uppfattning är en sådan här kartläggning angelägen. Vi menar för den skull att det är motiverat att staten kopplas in på denna fråga. Vi tycker också att det är önskligt, att det göres en inventering och översyn av gällande författningar. Herr Nilsson sade att utskottet för bara ett par tre veckor sedan hade avvisat en motion beträffande de pyrotekniska lek-sakerna, men det finns ju andra områden som det kanske skulle kunna vara angeläget att titta på. Jag tänker på att det kan vara möjligt att skapa skydds-anordningar för elmateriel som småbarn kan komma åt. Även mycket annat kan i detta sammanhang vara värt att beakta.

Kontentan av detta är att utskottsmajoriteten med hänsyn till de stora värden som det här gäller anser det önskligt att få en sådan här utredning till stånd, detta bl. a. också därför att man då skulle kunna få en bättre samordning av de ansträngningar som nu görs.

Ang. ökad forskningsverksamhet rörande barnolycksfall m. m.

Här arbetar en massa organisationer, de sysselsätter människor och lägger ned pengar för att åstadkomma en viss upplysning, som i stora delar har sporadisk karaktär. Det förefaller vara mera rationellt och ekonomiskt och innebära att man bättre utnyttjar resurser och personella tillgångar, om man får en samordning till stånd. Det förefaller vidare som om en sådan samordning knappast kan åstadkommas bättre än om samhället genom en utredning intresserar sig för frågan. Ett stöd för denna åsikt har utskottsmajoriteten funnit i de intressanta redogörelser som lämnats från England, där staten livligt har stött en sådan verksamhet. Det redovisas i motionen, att man i England lyckats genom ett samarbete, där även staten deltagit, få ned olycksfallsfrekvensen bland barn högst betydligt. På tjugo år har man trots ökad trafik kunnat nedbringa barnolycksfallen till hälften av vad de var tidigare. Detta, tycker utskottsmajoriteten, tyder på att här ändå finns en möjlighet för staten att åstadkomma något av värde i denna för alla så behjärtansvärda fråga.

Herr LUNDQVIST (h):

Herr talman! Endast några få ord i anledning av vad fru Wallentheim här yttrade. Hon vände sig mot det nuvarande sättet för propagandans bedrivande och gjorde gällande att det var nödvändigt att få en ständigt pågående propaganda på detta område för att det skulle bli ett gott resultat. Jag ställer mig, herr talman, mycket frågande inför denna uppfattning. Jag lutar för min del mycket mer åt den åskådningen, att en fortlöpande daglig propaganda i tidningar eller på annat sätt inte vinner samma uppmärksamhet som en propaganda vilken kommer litet mera oregelbundet. Denna »slår» bättre, det är min personliga uppfattning. Vidare sade fru Wallentheim att det fordras en samordning, och det har ju vi reserverter också starkt understrukt, men vi håller före att en samordning mycket väl kan arrangeras på frivillighetens väg, alltså mellan de olika frivilliga organisationer

som här redan har tagit initiativet och lagt ett mycket stort intresse i dagen.

Det kan inte hjälpas, att den som satt i utskottet och lyssnade till den argumentering som där framfördes — åtskilligt därav återfinns också i utskottets motivering — tyckte att det hela började te sig ganska diffust. Det är i varje fall mycket svårt att få något riktigt grepp om omfattningen av den utredning som man här vill få till stånd, och det är också mycket svårt att få någon klar uppfattning om vad en sådan utredning skulle komma att få för värde. Jag tror för min del att man i varje fall tills vidare bör försöka gå fram på frivillighetens väg, där man hittills ändå har åstadkommit ganska mycket.

Här talade herr Hjalmar Nilsson för en liten stund sedan om en motion, som för någon vecka sedan hade behandlats i samma utskott och där enhälligt avstyrkts och också avslagits av riksdagen. Jag ber att få erinra om ytterligare en motion, som behandlats i samma utskott och även avslagits. Det var fråga om att nedbringa kostnaderna för allt utredningsväsende. Utskottet tog mycket stor hänsyn till detta önskemål och gjorde ett uttalande, som gick ut på att man borde vara försiktig med utredningskostnaderna. Jag anser för min del att vi, när vi behandlar föreliggande ärende, inte sedan bör glömma vad vi tidigare försökt lära oss och går den väg som utskottsmajoriteten nu har samlats omkring. Jag ber att i stället få varmt förorda reserverternas förslag.

Herr PERSSON, KARL, (bf):

Herr talman! Jag skall inte säga många ord i denna fråga. Jag vill endast ställa ett par samvetsfrågor till kammaren. Fru Wallentheim har redan förut nämnt, att det årligen förekommer ett halvt tusental olycksfall med dödlig utgång bland barn, och dessutom drabbas ett å tvåtusen barn av sådana olyckor, som gör dem till invalider för all framtid. Det är givetvis en oerhörd stor tragik för alla de föräldrar, vilkas barn omkommer vid olyckor eller, ännu värre, blir invalider. Statens kostnader för de barn som blir

Om utredning angående barnens förströelseläsning m. m.

invalider uppgår säkerligen till mycket större belopp än vad kostnaderna för utredning och samordning i syfte att i någon mån få ned antalet olycksfall, skulle belöpa sig på.

Jag vill visst inte påstå, att vi vare sig genom utredning eller samordning, propaganda eller på annat sätt helt kan få bort olycksfallen, men om vi bara kunde få ned antalet till hälften skulle upp emot tusen barn om året slippa bli invalider. Detta skulle minska statens utgifter för dem och även minska deras, föräldrarnas och anhörigas tragik under hela deras livstid.

Jag bara ställer dessa enkla frågor och låter kammarens ledamöter tänka på detta. Det gäller ändå en så pass allvarlig sak för dem, som redan i barndomen blir invalider för all framtid.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan godkänna den av herr Ragnar Lundqvist m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övertvägande ja besvarad.

Herr Nilsson, Hjalmar, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad allmänna beredningsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och godkännes den av herr Ragnar Lundqvist m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Om utredning angående barnens förströelseläsning m. m.

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 10, över motion om viss utredning angående barnens och ungdomens förströelseläsning, m. m.

I en inom andra kammaren väckt motion, II:356, hade herr Johansson i Stockholm m. fl. hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om snabbutredning angående barnens och ungdomens förströelseläsning med särskilt hänsynstagande till seriernas och kriminalmagasinens alltmer dominerande och destruktiva inflytande, varvid utredningen borde omfatta dels möjligheterna till importbegränsning och andra restriktiva åtgärder genom lagstiftning eller på annat sätt, skapandet av ett speciellt pedagogiskt råd av lärare, målsmän och specialister på ungdomsfostran samt statliga stipendier åt svenska konstnärer och författare, som gjorde värdefulla insatser på detta område.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att motion II:356 ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr PERSSON, OLA, (k):

Herr talman! Vår motion i andra kammaren av herr Johansson i Stockholm m. fl. angående seriernas och kriminalmagasinens destruktiva inflytande har av utskottet även i år avslagits. Motionen har dock varit på remiss till skolöverstyrelsen och Tidningsutgivareföreningen. Skolöverstyrelsen ställer sig mycket positiv till motionens syfte. Den hänvisar dock till att Internationella kvinnoförbundet för fred och frihet har tagit initiativ till en granskning av serielitte-

Om utredning angående barnens förströelseläsning m. m.

raturen och anser att ingen statlig utredning bör sättas i gång förrän resultatet av den nyssnämnda granskningen föreligger. Tidningsutgivareföreningen ger någon antydning om de åtgärder som eventuellt kan vidtagas såsom exempelvis förbud mot försäljning under viss tid från AB Svenska pressbyrå.

Utskottet hänvisar till att förslag är att vänta till årets riksdag i anledning av bokutredningens betänkande. Här torde, menar utskottet, motionärernas önskemål komma att uppfyllas, då förslaget där kommer att innefatta stimulerande åtgärder för uppkomsten av god litteratur för barn och ungdom. Likaså hänvisas till det väntade förslaget från straffrättskommittén, vars betänkande går ut på att skapa ett verktyg för att bekämpa serieeländet. Så behjärtar utskottet motionen och föreslår att den lämnas utan åtgärd.

Nog borde väl vissa åtgärder kunna vidtagas, som i någon mån omedelbart kunde dämpa serieeländet, såsom t. ex. importbegränsning och andra restriktiva åtgärder i avvaktan på en ordentlig positiv utredning, som tar sikte på att förhindra en fortsatt utveckling i demoraliserande och nedbrytande riktning.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till vår motion nr II: 356.

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Jag beklagar att jag måste säga ett par ord i detta sammanhang. Jag vill förutskicka, att jag inte kommer att ställa något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan. Vi får, som det också har sagts i utskottsutlåtandet, en närmare diskussion i ärendet när förslag med anledning av bokutredningens betänkande kommer. Jag anser emellertid att hela denna fråga är så livsviktig, att jag vill fästa uppmärksamheten vid den så mycket som möjligt redan nu.

Vi har inom det förbund som jag representerar gång på gång fått förfrågningar med uppmaningar och krav på att vi skall göra någonting åt det oskick

som råder när det gäller litteratur av sämre art. Det finns mycket i den motion som herr Persson yrkade bifall till, som man utan vidare kan skriva under, och jag tror att ingen här är oense med oss om målet för denna strävan. Men det är när det gäller medlen som uppfattningarna går isär. Det är utomordentligt viktigt att finna sådana medel som inte verkar så att man avlägsnar sig från målet i stället för tvärtom. Det är här fråga om ett mycket ömtåligt område. Det gäller bl. a. tryckfriheten, den tryckfrihet som jag betraktar som en av de väsentligaste och viktigaste hörnstenarna i vår demokratiska byggnad. Jag vill starkt understryka att jag personligen inte tror på något förbud via lagstiftning och sådant. Jag tror att det finns andra vägar, positiva sådana. Skolöverstyrelsen har i sitt yttrande över motionen hänvisat till några sådana, och Tidningsutgivareföreningen understryker den viktiga uppgift som press, bibliotek och skolor har. Här skulle jag kunna tillägga, att inte minst hemmen har eller borde ha ett stort ansvar och väl det största ansvaret.

Tidningsutgivareföreningen hänvisar också till pressens rådgivande nämnd och kommissionärsnämnden. Den rådgivande nämnden skall avge utlåtanden, om innehållet i vissa pressalster kan anses såra tukt, sedlighet eller allmän anständighet. När man vet att det finns sådana nämnder, frågar man sig: Vad i all världens namn gör dessa nämnder? Hur kan de dåliga alstren, när dessa nämnder finns, över huvud taget utbjudas? Jag skall inte dra ned kammarens debattnivå genom att citera alltför mycket av detta elände. Jag skall bara ge ett par exempel. Jag har i min hand en annons som har till rubrik: »Piska mig så jag dör!» och den fortsätter så här på tal om ett brott som har begåtts: »Det medeltidspräglade dådet mitt i ett modernt samhälle är helt autentiskt och skildras utförligt i Kriminal-Journalens nu utkomna nr 8. Såväl denna som övriga berättelser rikt illustrerade.» Jag tycker det är rena snusket, förlåt uttrycket!

Om utredning angående barnens förströelseläsning m. m.

I tidningen Barometern återges i en artikel om serieeländet en beskrivning från ett seriemagasin av ett inbrott: »Så här diskret fixas ett inbrott. Det är bara att fästa ett snöre runt handtaget på fönstrets insida. Efter att ha tagit sig ut fönstervägen är det sedan en smal sak att stänga efter sig. Inga efterlämnade spår upplyser om den väg vår finurlige väningsstjuv tagit.» Seriemagasinet i fråga har för säkerhets skull teckningar, så att man vet precis hur man skall bära sig åt.

När man läser tidningen Dagen för i dag, får man emellertid klart för sig att det finns en och annan ljuspunkt. Tidningen berättar på ledarplats, »att Tidningsutgivareföreningens kommissionärsnämnd ånyo inskridit mot Fäderneslandet och efter hörande av Pressens rådgivande nämnd meddelat Svenska Pressbyrån förnyat försäljningsförbud för tidningen Fäderneslandet». Det är otrevligt med förbud av dessa slag, men jag tror det är ännu otrevligare att inte inskrida. Man kan därtill bara önska att dessa nämnder måtte fortsätta och fortsätta snart med sin verksamhet.

I en resolution som vi mottog härom dagen från ett av våra länsförbund påtalas just det fruktansvärda snusk som våra barn och vår ungdom utsättes för. Jag skall citera vad man säger: »Detta sker genom att tillhandahålla lättillgängliga förströelser, vilka överbetonar sexualiteten och understryker allsköns råhet, grymhet och brottslighet eller vilka helt enkelt är enfaldiga och osmakliga, allt under det att hemmen alltför ofta lämnar de unga utan stöd och skolans auktoritet får allt svårare att göra sig gällande. Samtidigt ser stat och kommun sig nödsakade att nedlägga stora kostnader på ungdomsvårdande åtgärder för att söka omdana växande skaror av s. k. missanpassad ungdom till sunda och nyttiga medborgare. Här föreligger enligt vår mening en utvecklingsgång, som snarast måste brytas, så att nedrivande krafter ersättes av uppbyggande, innan ohjälplig skada skett.»

Jag vill bara här i korthet starkt understryka de krav, som ligger bakom

detta och andra uttalanden. Vi bör väl ändå försöka rensa bort dessa ogräs med alla till buds stående medel.

Jag skall, herr talman, som sagt inte nu gå djupare in på frågan. Jag vill emellertid vädja till vederbörande statsråd att snarast lägga fram förslag i anledning av bokutredningens och straffrättskommitténs betänkanden och förslag.

Herr talman! Jag har, såsom jag nämnade i början av mitt anförande, intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Anmälades tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 121, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 26 § lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 11 bifölles även av andra kammaren.

Anmälades och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 122, till Konungen i anledning av konstitutionsutskottets memorial med förslag till lag angående ändring i stadgan den 21 februari 1941 (nr 98) om ersättning för riksdagsmannauppslagets fullgörande m. m.

Anmälades bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser:

nr 124, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition (nr 13) med

förslag till förordning angående ändrad lydelse av 2 § förordningen den 27 mars 1953 (nr 97) om Svenska bostadskreditkassan och om bostadskreditföreningar m. m.;

nr 125, till fullmäktige i riksbanken angående verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning m. m.; samt

nr 126, till fullmäktige i riksgäldskontoret angående verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning m. m.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vart och ett av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsutlåtande fattade samma beslut som första kammaren.

Anmälades och bordlades en av bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjord anmälan, att till utskottet från fullmäktige i riksgäldskontoret inkommit framställning angående pensionsförbättring för f. d. kammarrättsrådet S. Norrman.

Herr LUNDGREN (h) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Med hänsyn till ärendets omfattning och propositionens nära samhörighet med proposition nr 112 med förslag till förordning ang. ändrad lydelse av 5 och 6 §§ förordningen den 2 juni 1922 (nr 260) om automobils katt hemställer jag, att motionstiden beträffande proposition nr 129 ang. vissa anslag till vägväsendet för budgetåret 1954/55 måtte utsträckas till det sammanträde, som infaller näst efter 15 dagar från det propositionen kom kammaren till handa.

Denna hemställan bifölls.

Anmälades att till kammaren överlämnats följande kungl. propositioner, vilka nu var för sig föredrogos och lades på bordet:

nr 155, angående alkoholforskning samt undervisning och upplysning i alkoholfrågan m. m.;

nr 162, angående psykologiskt försvar m. m.;

nr 163, med förslag till förordning angående kostnadsfria eller prisnedsatta läkemedel m. m.; och

nr 167, angående vissa anslag för budgetåret 1954/55 under femte huvudtiteln.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 447, av herr *Hesselbom* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till vägväsendet för budgetåret 1954/55;

nr 448, av herr *Sjödahl* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1954/55 till universitetet i Göteborg och Stockholms högskola m. m.;

nr 449, av herr *Wahlund*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1954/55 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.;

nr 450, av herr *Sunne* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1954/55 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.;

nr 451, av herrarna *Arrhén* och *Lundgren*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1954/1955 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.;

nr 452, av fru *Sjöström-Bengtsson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1954/55 till avlöningar vid blind- och dövskolorna;

nr 453, av herr *Snygg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m.;

nr 454, av herr *Ohlon* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303);

nr 455, av herr *Grym* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angä-

ende anslag till Jordbrukarungdomens förbund för budgetåret 1954/55 m. m.;

nr 456, av herrar *Eskilsson* och *Björnberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till Jordbrukarungdomens förbund för budgetåret 1954/55 m. m.; samt

nr 457, av herr *Ohlson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angå-

ende anslag till Jordbrukarungdomens förbund för budgetåret 1954/55 m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 18.06.

In fidem

G. H. Berggren.

Bilaga.

Herr Gustaf Elofsson har i en interpellation frågat mig om jag anser de utförsäljningspriser på bilar, som tillämpas i Sverige, riktigt avvägda och om jag i annat fall tänker vidtaga åtgärder för att åstadkomma en effektivare kontroll över dessa priser.

Med anledning härav vill jag meddela följande.

Det är allmänt känt, att tillgången på fabriksnya personbilar i vårt land under praktiskt taget hela efterkrigstiden varit otillräcklig för att täcka efterfrågan. Under vissa perioder då importen av valutaskäl måst skäras ned kraftigt har denna bristande balans framstått mycket markant. Trots den ansevärd ökning som under senare år skett både av den inhemska bilproduktionen och av bilimporten föreligger alltjämt brist på vissa bilmärken. Begränsningen av importen av personbilar har nödvändiggjort en kvotering mellan olika fabrikat och detta har verkat hämmande på konkurrensen. Först på sistone har i samband med den väsentligt ökade tillförseln några egentliga konkurrensföreteelser kunnat spåras inom bilbranschen. Priskontroll har också hela tiden gällt för nya personbilar. Tillförseln av lastbilar har däremot sedan några år varit tillräcklig för efterfrågan, och priskontrollen för sådana bilar slopades redan i maj 1950. Även i fråga om begagnade bilar råder nu fri prisbildning.

Vid genomförande av priskontrollen har från priskontrollnämndens sida olika metoder tillämpats för kontrollen och övervakningen av prissättningen. Åren 1948—1949 gällde en central överenskommelse mellan nämnden och samtliga tillverkare och importörer, enligt vilken marginalerna fixerades i förhållande till redovisade tillverknings- och omkostnadskalkyler resp. redovisat cifvärde. I samband med Koreakrigets utbrott, vilket kunde förutses medföra höjda importpriser, uppsades överenskommelsen från nämndens sida, och under de följande åren fördes förhandlingar med enskilda importörer och tillverkare. Förhandlingarna medförde att den genomsnittliga påslagsmarginalen kunde sänkas med 5—6 procent. Våren 1953 upptog nämnden åter centrala förhandlingar med berörda organisationer och sökte därvid under hänvisning till att en betydande ökning av både import och inhemska tillverkning ägt rum få till stånd en allmän sänkning av marginalerna. Någon överenskommelse kunde emellertid icke uppnås, då branschens representanter ansåg en fortsatt utredning av kostnadssidan erforderlig. Under sommaren 1953 gjordes lönsamhetsundersökningar vid ett antal företag och detta material har begagnats vid de fortlöpande förhandlingar, som förts med enskilda importörer och tillverkare och vilka resulterat i prissänkningar på

flertalet inom landet saluförda personbilsmärken. Lönsamhetsutredningar pågår alltjämt och beräknas vara slutförda inom den närmaste tiden. De senaste årens förhandlingar har medfört en icke oväsentlig sänkning av marginalerna, och den i interpellationen nämnda bruttomarginalen om 33 1/3 procent förekommer numera icke. Genomsnittligt låg marginalen 1953 på 25 procent.

Det är riktigt, att man i utlandet kan köpa vissa bilar till ett lägre pris än i Sverige. Andra märken kan man emellertid få billigare här än i andra länder. Förhållandet — som ju förekommer även för andra varor än bilar — sammanhänger med uppläggnings- och försäljningspolitik tillverkarna bedriver på olika länder och på vissa skiljaktigheter i försäljningsformerna.

Jag delar interpellantens uppfattning att systemet med höga rabatter och inbytesvärden icke är helt sunt. Priskontrollnämnden har också haft sin uppmärksamhet riktad härpå. Systemet synes framför allt ha förekommit vid försäljning av lastbilar och får nog ses som ett uttryck för de synnerligen hårda konkurrensförhållandena inom denna sektor. Då försäljningen av lastbilar huvudsakligen sker till åkeriföretag och däri torde ligga en viss garanti för att priserna blir föremål för intensiva underhandlingar mellan köpare och säljare, har nämnden ej funnit anledning till något direkt ingripande, men man har gjort branschen uppmärksam på det enligt nämndens uppfattning felaktiga sättet att beräkna priserna. I och med att en av de största tillverkarna sedan en tid tillbaka annonserar riktpriser, torde

man numera ha kommit in på sundare försäljningsmetoder.

Det torde icke kunna bestridas att den bristande balansen mellan tillgång och efterfrågan på bilar lett till att prisförhållandena inom branschen tidigare i vissa fall icke varit ur allmänna synpunkter helt tillfredsställande. Jag vill här endast erinra om de överpriser, som betalats inom marknaden för begagnade bilar och den handel med inköpskontrakt som förekommit i fråga om vissa särskilt efterfrågade märken.

Emellertid synes numera en avsevärd förändring till det bättre ha skett på detta område. De prissänkningar inom bilmarknaden, som på sistone skett utöver vad som påkallats av bilaccisens bortfall får anses vara ett uttryck för en växande konkurrens och för en övergång till en köparens marknad. En sådan utveckling måste hälsas med tillfredsställelse. Priskontrollnämnden har också i samband med de sjunkande materialkostnaderna och den betydande ökningen av omsättningen genomdrivit sänkningar av både priser och marginaler. Om omsättningen fortsätter att stiga torde det finnas utrymme för ytterligare sänkning av marginalerna.

På interpellantens frågor skulle jag sålunda vilja svara att priskontrollnämnden noggrant följer utvecklingen. Det är anledning antaga att nämnden kommer att söka få till stånd en prisbildning inom bilbranschen som kan anses tillfredsställande ur allmän synpunkt. Förutsättningarna härför bör nog anses vara gynnsammare än tidigare, särskilt med hänsyn till den ökade produktionen och de förbättrade importmöjligheterna.